

T.C

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK ALAN AİLELERDE
YOKSULLUK OLGUSUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ:
ÜMRANIYE ÖRNEĞİ**

SIDIKA BÜLBÜL

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDULHAKİM BEKİ

İSTANBUL, 2019

T.C
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK ALAN AİLELERDE
YOKSULLUK OLGUSUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ:
ÜMRANIYE ÖRNEĞİ**

SIDIKA BÜLBÜL

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDULHAKİM BEKİ

İSTANBUL, 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet
Program : Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı
Öğrenci No : 174205070
Öğrenci Adı Soyadı : Sıdıka BÜLBÜL

Sosyal ve Ekonomik Destek Alan Ailelerde Yoksulluk Olgusunun Değerlendirilmesi: Ümraniye Örneği isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından 01.02.2019 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Doç.Dr. Faruk TAŞÇI
(İstanbul Üniversitesi)

İmza

Danışman : Dr.Öğr.Üyesi Abdulhakim BEKİ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Zülfikar ÖZKAN
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL
Enstitü Müdür V.

ÖZET

Bu çalışmada, yoksulluk ve yoksulluğun nedenlerini daha iyi anlamak, yoksullukla mücadelede birçok çözüm aracının var olduğu ve bu mücadelede özellikle sosyal politika araçlarından sosyal ve ekonomik destek hizmet modelinin yerini ve etkinliğini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda sosyal ve ekonomik destekten faydalanan 200 vatandaşa anket uygulaması yapılmıştır. Ankette vatandaşların sosyo-demografik özelliklerinin (yaş, cinsiyet v.b) belirlenmesine, sosyal ve ekonomik destekten faydalanmaya başladıktan sonraki süreçte memnuniyet, yeterlilik ve desteğin katkısını anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. "Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir". Öncelikli olarak sosyo-demografik değişkenlere yer verilmiştir. Elde edilmiş olan demografik bilgilerin analiz edilmesinde tanımlayıcı istatistik (frekans analizi ve betimsel istatistikler), normallik testi Shapiro Wilk, bağımsız grup karşılaştırmasında t testi ve One-way ANOVA testi kullanılmıştır.

Sonuç olarak; sosyal ve ekonomik destekten kadın vatandaşların, erkek vatandaşlardan daha çok faydalandığı, desteğin daha çok eğitim ve kira giderlerinde kullanıldığı, destekten faydalanan vatandaşların yaşamlarının rahatladığı, aileye giren gelirin artması ile geleceğe daha güvenle bakmaya başladıkları, yaşlılık nedeni ile iş bulamayan, ciddi ve tedavisi zor olan hastalıklar nedeni ile çalışamayan, ebeveynleri tarafından bakımları sağlanmayıp akraba yanında kalan çocukların desteklendiği vatandaşların sosyal ve ekonomik destekten daha çok memnun olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler; Sosyal yardım, sosyal ve ekonomik destek, yoksulluk, yoksulluk sınırı

ABSTRACT

In this study, it is aimed to understand the definition and reasons of poverty, analyze effective solution tools in the fight against poverty and to examine the place and effectiveness of social and economic support service model especially with available social policy tools. For this purpose, 200 citizens benefited from social and economic support had been surveyed. In the survey, questions were asked to understand the satisfaction level of contribution, competence level and support in the process after determining the socio-demographic characteristics of citizens (such as age, gender etc.) that started to benefit from social and economic support. "The data obtained were analyzed in SPSS program". Priority is given to socio-demographic variables of citizens. Descriptive statistics (frequency analysis and descriptive statistics) were used to analyze the demographic information, Shapiro Wilk, t test and One-way ANOVA test were used for independent group comparisons.

As a result; social and economic support is used more by women citizens than male citizens, support is used mostly in education and rental expenses, citizens who benefit from the support have a better quality life, citizens with increased amount of income entering into family seemed to look more confident to future, especially the one's that can not find work due to age, with serious and difficult health issues, and also whose children are supported by their relatives are more satisfied with social and economic support.

Key words; Social assistance, social and economic support, poverty, poverty limit

TEŞEKKÜR

Çalışmaya baőladığım günden bu yana deneyim, bilgi ve desteğini esirgemeyen, her bölümde beni yönlendiren ve motive eden, eksiklerimi tamamlamam için açıklamalarda bulunup yardımcı olan ve tezi bitirmemi sağlayan danıőmanım Sayın Doktor Öğretim Üyesi Abdulhakim BEKİ'ye,

Eğitim ve öğretim hayatımda destek olan tüm akademisyenlerime,

Çalıőmamda anketime gönüllü katılan, verilere ulaşmamı sağlayan çok değerli katılımcılara,

Hayatımın her aşamasında destek olan, her sorunumda yanımda olan, beni özveri ile büyüten, yetiőtiren ve hayatımın en önemli değerlerinden olan annem Cevriye PİROĞLU'na, çalıőmamın her aşamasında maddi manevi destek olan, her sorunumda yanımda olan eőim Murat BÜLBÜL'e ve biricik evlatlarım Asil BÜLBÜL ve Bartu BÜLBÜL'e,

TEŞEKKÜR EDERİM.

BEYAN FORMU

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

01.02.2019

SIDIKA BÜLBÜL

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN FORMU	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
KISALTMALAR	ix
1.GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER	4
2.1. Yoksulluk Kavramı	4
2.2. Yoksulluk Çeşitleri	6
2.2.1. Mutlak Yoksulluk	6
2.2.2. Göreli (Nispi) Yoksulluk	7
2.2.3. İnsani Yoksulluk	8
2.2.4. Çalışan Yoksulluğu	9
2.2.5. Kır-Kent Yoksulluğu	9
2.2.6. Nöbetleşe Yoksulluk	10
2.2.7. Subjektif (Öznel) Yoksulluk	10
2.2.8. Objektif (Nesnel) Yoksulluk	11
2.2.9. Gelire Bağlı Yoksulluk	11
2.3. Yoksulluğun Nedenleri	12
2.3.1. Demografik Unsurlar	13
2.3.2. İşgücü Piyasası	14
2.3.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği	15
2.3.4. Diğer Etmenler	16
2.4. Yoksulluğun Etkileri	18
2.5. Türkiye’de Yoksulluk Göstergeleri	18
2.5.1. Kadınlar ve Yoksulluk	21
2.5.2. Çocuklar ve Yoksulluk	22
2.5.3. Yaşlılar ve Yoksulluk	28
2.5.4. Engelliler ve Yoksulluk	29

2.6. Yoksulluk Hanehalkı Analizi.....	30
2.7. Devletin Yoksullukla Mücadele Araçları.....	31
2.7.1. Sosyal Politika.....	31
2.7.2. Sosyal Hizmet.....	33
2.7.3. Sosyal Yardım.....	35
2.8. Türkiye’de Sosyal Yardım.....	37
2.8.1. Aile Yardımları.....	39
2.8.2. Eğitim Yardımları.....	40
2.8.3. Sağlık Yardımları.....	40
2.8.4. Gelir Getirici ve İstihdam Arttırıcı Proje Yardımları.....	40
2.8.5. İstihdam Projeleri.....	41
2.8.6. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti.....	42
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	45
3.1. Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi.....	45
3.2. Verileri Toplamada Kullanılan Araçlar.....	45
3.3. Veri Analizi.....	47
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	47
3.5. Araştırmanın Etik Boyutu.....	48
4. BULGULAR VE BULGU ANALİZİ.....	49
4.1. Sosyo-Demografik Bulgular.....	49
4.2. Yoksulluk Problemine İlişkin Bulgular.....	52
4.3. Sosyal Ve Ekonomik Destek Hizmetine İlişkin Bulgular.....	53
5. TARTIŞMA.....	67
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
KAYNAKLAR.....	72
EKLER.....	81
Ek 1. Görüşme Formu.....	81
Ek 2. Etik Kurul Formu.....	84
ÖZ GEÇMİŞ.....	85

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular.....	49
Tablo 2: Konut Durumu, Türü ve Ümraniye’de Yaşam Süresine İlişkin Bulgular.....	50
Tablo 3: Sosyal Güvence ve Sağlık Durumuna İlişkin Bulgular.....	51
Tablo 4: Yoksulluk Problemine İlişkin Bulgular.....	52
Tablo 5: Sosyal ve Ekonomik Destek Alma ve İhtiyaç Sebebine İlişkin Bulgular.....	53
Tablo 6: Sosyal ve Ekonomik Destek İhtiyacı Süresi ve Alanlarına İlişkin Bulgular...	54
Tablo 7: Sosyal ve Ekonomik Destek Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	54
Tablo 8: Sosyal ve Ekonomik Destek Ölçeğine Ait Güvenilirlik Analizi.....	55
Tablo 9: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddelerine Ait Normallik Dağılımı Testi.....	56
Tablo 10: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	56
Tablo 11: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması.....	57
Tablo 12: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılması.....	58
Tablo 13: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Medeni Durumlara Göre Karşılaştırılması.....	59
Tablo 14: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Meslek Gruplarına Göre Karşılaştırılması.....	60
Tablo 15: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Karşılaştırılması.....	61
Tablo 16: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Çocuk Sayılarına Göre Karşılaştırılması.....	62

Tablo 17: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Konut Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	63
Tablo 18: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Konut Türlerine Göre Karşılaştırılması.....	63
Tablo 19: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Ümraniye’de Yaşam Sürelerine Göre Karşılaştırılması.....	64
Tablo 20: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Sosyal Güvence Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	65
Tablo 21: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Sağlık Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	65
Tablo 22: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Gelir Düzeylerin Göre Karşılaştırılması.....	66

KISALTMALAR

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

SED: Sosyal ve Ekonomik Destek

İGE: İnsani Gelişim Endeksi

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

AB: Avrupa Birliği

S.S: Standart Sapma

ORT: Ortalama

1. GİRİŞ

Yoksulluk başlı başına büyük bir problemdir. Geçmişten günümüze tüm toplumlar yoksullukla mücadele etmektedir. Zamana ve mekâna göre değişiklik göstermesi sebebiyle yoksulluk tanımı tam anlamıyla hiçbir zaman yapılamamaktadır. Genel anlamıyla yoksulluk, maddi olarak mevcut kaynaklara ulaşmakta zorlanma veya hiç ulaşamama, temel ihtiyaçlarımızdan olan beslenme, barınma, eğitim gibi ihtiyaçları karşılayamama ve asgari yaşam standardında, yaşamını sürdürecekt gelirden yoksun olunmasıdır. Sosyal boyutuyla ise yoksulluk, insan onuruna yaraşır bir hayat seviyesinin altında, toplumda kabul görmüş standartların çok gerisinde kalınması ve maddi yönden tam anlamıyla ya da göreceli olarak yetersiz olunması olarak açıklanmaktadır (Seyyar, 2014:263).

Yoksulluk tüm insanlar için büyük ve temel bir sorundur. Yoksulluk kavramı gün geçtikçe sadece maddi bir boyut olarak ele alınmamıştır. Sosyal, kültürel, psikolojik boyutları da ele alınarak çok boyutlu bir kavram haline getirilmiştir (Güzel, 2017: 35). Yoksulluğun birçok boyutu vardır. Bunlar kadın yoksulluğu, çocuk yoksulluğu, engelliği yoksulluğu ve yaşlı yoksulluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Taranan literatür ve yapılan anketler sonucunda, yoksullukla karşı karşıya kalan vatandaşın, sosyal yardımları bir kaynak olarak gördüğü anlaşılmıştır.

Sosyal yardımlar, temel gereksinimlerini karşılayabilme durumundan yoksun olan, kendisini ve ailesini geçindirme imkânından mahrum kalmış insanlara, beşeri sermayenin geliştirilmesinde ve yoksul hanelerin güçlendirilmesinde, sosyal ve ekonomik amaçlı olarak karşılık beklenmeksizin aynı ve nakdi yardımları içeren sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanıdır (Kıroğlu, 2015:2). Yapılan bu yardımlarla bireylerin sosyal ve ekonomik refah seviyesi yükseltilmeye çalışılmaktadır (Gezer, 2015:1). Yapılan çalışmalarda en yaygın yardım türünün aile yardımı olduğu ve bu yardımlardan yararlanan kişilerinin çoğunluğunun kadınlar olduğu saptanmıştır (Öğülmüş, 2011).

İstanbul'un büyük bir şehir olması nedeni ile burada yaşayan vatandaşlar, diğer şehirlerde yaşayan vatandaşlara göre daha büyük sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Bu sorunların başında ekonomik zorluklar gelmektedir. Ekonomik zorluklardan en çok etkilenenler ise ailelerdir. Yoksul aileler, gelirleriyle çocuklarının eğitim giderlerini,

temel ihtiyaçlarını, sosyal hayat giderlerini ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamakta zorluklar yaşamaktadırlar. Bu gibi sorunları önlemek için değişik kurumlar tarafından sosyal yardımlar yapılmaktadır. Sosyal yardımlar, kişileri durumlarına ve özelliklerine göre en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtalıktan kurtarma amacını taşımaktadır. Sosyal yardımlar; gıda yardımı, eğitim yardımı, sağlık yardımı ve nakdi yardımlardan oluşmaktadır.

Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yoksullukla mücadele etmede yoksul ailelere sunmuş olduğu hizmetlerden birisi de sosyal ve ekonomik destek (SED) hizmet modelidir. Bu sayede tamamen olmasa da kısmi olarak yoksul aileler ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Sosyal ve ekonomik destekten faydalanma kriterinin başında yoksul olmak gelmektedir. SED alan ailelerde yoksulluğun sebebi birçok etkene dayanmaktadır. Bu etkenler arasında; boşanma, eşin cezaevine girmesi, ciddi sağlık sorunları, eşin vefat etmesi, kalabalık aile olunması ile birlikte ailede yeterli iş gücünün bulunmaması gibi birçok etken bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı; yoksulluğun boyutlarını ele alarak, sosyal ve ekonomik destekten yararlanan bireylerin desteğe ihtiyaç duyma nedenini, desteğin en çok hangi alanda kullanıldığını, çocuğun eğitimine, gelişimine, sağlığına, yaşam kalitesine etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikli olarak yoksulluk kavramına, yoksulluk çeşitlerine ve yoksulluk nedenlerine, ikinci olarak devletin sosyal yardım araçlarına ve son olarak da sosyal yardımlara değinilecektir.

Yoksulluk zerine birçok araştırma yapılmış ve istatistiksel sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar, karşılaştırma yapabilmeyi sağlamakta ve yoksullukla mücadelede izlenecek stratejilere destek olmaktadır. İstanbul ili, Ümraniye ilçesinde yapılacak olan bu tez çalışması, Ümraniye’de sosyal ve ekonomik destek alan aileler ile yoksulluk ilişkisi kurulabilmesi ve sosyal ve ekonomik destekten faydalanmaya başladıktan sonraki süreçte ailelerin memnuniyeti, desteğin yeterliliği ve aileye katkısının değerlendirilmesi konusunda önem taşımaktadır.

Çalışmanın temel hipotezi ise şu şekildedir: Sosyal ve ekonomik desteğin yoksul ailelerin hayatına olumlu etkisi vardır.

Araştırmanın birinci bölümünde yoksulluk ve türleri, sosyal yardım, sosyal politika ve Türkiye’deki yoksulluk göstergeleri hakkında detaylı bilgilere yer verilmiş olup, ikinci bölümde ise çalışmanın veri toplama süreci, yöntemi ve elde edilen bulgular

değerlendirilmiştir. Sonuç ve öneriler kısmında ise; saha araştırmasına ilişkin tespitlere, modelin etki alanı ve bireylere sağladığı yararlar, modelin dezavantajları hususunda değerlendirme ve öneriler sunulmuştur.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk, geçmişten günümüze az gelişmiş veya gelişmiş ülkelerin karşı karşıya kaldığı sorunların en başında gelmektedir. Bu nedenle tüm toplumlar bu sorunla mücadele etmektedir. Değişen toplumsal koşullarla birlikte farklılık gösteren ekonomik, kültürel, siyasi vb. etkenlerin etkisiyle birlikte yoksulluk sorunu zaman geçtikçe daha da karışık bir hal almaktadır (Aksan, 2009: 1). Kavramsal olarak üzerinde görüş birliğine varılabilmiş bir yoksulluk tanımı mevcut değildir. Tanımlar farklı değerlere sahip toplumlara, zamana ve toplumdaki yoksul kişilere bakış açılarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenlik gösteren yapısı sebebiyle yoksulluk kavramının tanımlanması zor bir hal almaktadır (Şenses, 2017: 62).

Yoksulluk genel anlamıyla, ‘insanın asgari düzeydeki ihtiyaçlarını karşılayacak maddi güce sahip olmamasıdır.’ Gıda, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan birey ve aileler yoksul olarak kabul edilmektedir. Fakat yoksulluğu bir tek temel ihtiyaçların karşılanamaması durumu olarak ifade etmek eksik bir tanım olacaktır. Bu doğrultuda yoksulluk tanımı dar anlamı ve geniş anlamı olarak ikiye ayrılmaktadır. Dar anlamdaki yoksulluk; kalacak bir yerin olmaması, açlıktan ölecek duruma gelmesine anlamına gelmektedir. Geniş anlamdaki yoksulluk; hayatlarını devam ettirebilmek için kaynaklara sahip iken toplumun genel seviyesinin gerisinde kalınmasına karşılık gelmektedir (Üzümcü ve Korkat, 2014:139). Yani geniş anlamda ele alınan yoksullukta kişiler, mücadele edip hayatını devam ettirebiliyor iken, dar anlamda ele alınan yoksullukta, kişiler hayatlarını kaybetme durumuna gelmektedir.

Yoksulluk sözlük anlamı ile düzgün ve sağlıklı bir şekilde yaşam sürdürebilmek için yeterli kaynaklara sahip olunamaması durumunu (Aktan ve Vural, 2002) ifade etmektedir. Benzeri bir ifade ile sosyal boyutuyla yoksulluk “insan haysiyetine ve şahsiyetine yaraşır bir hayat düzeyinin altında, toplumsal standartların (çok) gerisinde kalma, maddi yönden tam anlamıyla veya nispi olarak yetersiz olma durumudur.” (Seyyar, 2014: 263). Bu doğrultuda yoksulluk kavramı sadece ekonomik verilere dayandırılmamakla birlikte; kişilerin yoksullukta sosyal, kültürel vb. ihtiyaçlarının da karşılanamaması üzerine de vurgu yapılmıştır. Aktan ve Vural (2002) ise, yoksulluk

kavramını beşeri ihtiyaçlar kavramına dayandırmaktadır. Beşeri ihtiyaçlar ise iki gruba ayrılmaktadır. İlk grup maddi güç doğrultusunda karşılanabilen ihtiyaçları kapsıyor iken, ikinci grup maddi güçten bağımsız kişilerin kendilerine özgün manevi nitelikteki ihtiyaçlarından oluşmaktadır.

Yoksulluk tanımının maddi güçlerle karşılanamayan ihtiyaçları da içermesi bazı sorunlara neden olabilmektedir. Örneğin çok varlıklı fakat yalnız yaşayan, kimsesi olmayan bir birey yoksul olarak nitelendirilebilir. Ya da bir kişi, geliriyle asgari bir seviyede yaşamını sürdürebiliyor iken; bir sağlık sorununun oluşmasıyla birlikte sağlık giderlerinin bir anda artması sonucunda yoksulluk riski altına girebilmektedir. Bu durum çelişkiye neden olmaktadır.

Yoksulluğun değişen tanımlarının yanı sıra, yoksullukta ele alınan bir diğer sorun da; yoksul kişilerin kim olduğudur. Yoksul kişilerin kim olduğu ise yoksulluğu nasıl tanımladığımıza bağlıdır. Yukarıda da söylendiği gibi yapılan tanım, bulunulan zamana ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Çünkü insanların ihtiyaçları bulunduğu zamana ve mekâna göre değişmektedir. Örneğin kırk yıl önce algılanan yoksulluk boyutu ile şimdiki yoksulluk boyutu aynı değildir. Ya da kırdaki yoksulluk ile kentteki yoksulluk aynı değildir. Teorik olarak ise; kimlerin yoksul olduğu üzerine iki grup vardır. İlk grup iş gücüne katılamayan, emeğini kullanamayan kişilerdir. Bu grup çocuklar, yaşlılar, engelliler ve hastalardan oluşur. İkinci grup ise emek gücünü kullanabilen fakat kullanabileceği bir işe sahip olmayan ya da düşük gelirli işlerde çalıştırılan veya çalışmak zorunda kalan kişiler ve ev kadınlarından oluşmaktadır (Güneş, 2009).

Yoksulluk üzerine farklı tanımlar olduğu görülmektedir. Fakat hemen hemen hepsinde bazı özellikler aynı olarak ele alınmıştır. Hepsinde ele alınan ekonomik yoksunluk, tüm yoksullar için genellenebilir bir niteliktir. Bunun yanı sıra tanımların çoğunda ele alınan ekonomik yoksunluğun yanında, bazı tanımlarda kişinin sadece ekonomik durumunun ele alınmasıyla yoksulluk tanımının yapılması eleştirilmiştir. Kişilerin sosyal, kültürel vb. ihtiyaçlarının karşılanamaması durumuna da tanımlarda değinilmesi gerektiği savunulmuş ve bazı tanımlarda da böyle ele alındığı görülmüştür. Yine bazı tanımlarda, kişilerin ekonomik durumunun iyi olmasıyla birlikte, kaynaklara erişimi çok iyi olmaması, yalnız yaşaması, o kişilerin yoksul olduğu anlamına geldiğini savunmuştur.

Değişen yoksulluk tanımlarıyla birlikte, yoksulluk kavramına farklı anlamlar yüklemekte olan yoksulluk çeşitleri ortaya çıkmaktadır.

2.2. Yoksulluk Çeşitleri

Yoksulluk, günümüzde tüm insanlığı etkileyen bir sorun olarak görülmektedir. Kişilerin ihtiyaçlarını yeterli ölçüde karşılayamama durumu yoksulluk kavramı ile ifade edilmektedir. Yoksulluk aynı zamanda göreceli bir kavramdır. Her bireyde veya toplumda ihtiyaç oranları, eğitim, istihdam, gelir, gider vb. ölçütler, değişiklikler göstermekle birlikte toplumun içinde bulunduğu kültürel yapı ve sosyal statüden kaynaklanan nedenler de yoksulluğa sebep olmaktadır. Bu durum ise yoksulluğun çeşitlerini oluşturmaktadır. Bunlar; mutlak yoksulluk, göreceli (nispi) yoksulluk, insani yoksulluk, çalışan yoksulluk, kır-kent yoksulluğu, nöbetleşe yoksulluk, objektif (nesnel) yoksulluk, subjektif (öznel) yoksulluk ve gelir yoksulluğu olarak ifade edilmektedir.

2.2.1. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, birey veya ailelerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için asgari bir kazanç ve harcama seviyesinin yakalanamaması durumudur. Mutlak yoksulluk oranı ise; bu asgari seviyeyi yakalayamayanların sayısının ülke nüfusuna oranıdır. Bu yüzden mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, kişilerin hayatlarını devam ettirebilmesi için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekmektedir (TUIK, 2008: 33).

Bu yaklaşımla birlikte, bireylerin veya ailelerin farklı koşullar ve sahip oldukları farklı bütçeler göz ardı edilerek, her ülkeye uygulanabilecek evrensel yoksulluk sınırı belirlenmektedir. Bu ortaya konulan yoksulluk sınırı ise; daha altında yaşamının mümkün olmadığı bir asgari tüketim seviyesine karşılık gelmektedir. Belirlenen yoksulluk sınırı ile belirlenen birey gelirlerinin karşılaştırılması ile ortaya çıkan sonuç gelir yoksulluk sınırının altındaysa; bireyler aşırı yoksul ve yoksul olarak nitelendirilir (Yücel, 2011). Mutlak yoksulluk bağlamında yoksulluk sınırı iki farklı yaklaşımla hesaplanabilmektedir. İlk yaklaşım gıda yaklaşımı, ikinci yaklaşım ise temel ihtiyaçlar yaklaşımıdır. Gıda yaklaşımı, bir insanın günlük minimum yani asgari seviyede ki kalori ihtiyacını veya en az seviyede bir kişiye yeterli olacak gıda malzemelerinden oluşmakta

olan gıda sepeti maliyetini esas almaktadır (Şenses, 2017: 63). Bu yaklaşımda bireyler ve aileler belirlenmiş olan seviyede gıda ihtiyacını karşılayamamakta ise yoksul sayılmaktadır. İkinci temel ihtiyaçlar yaklaşımında ise; gıda harcamalarının yanına barınma, ısınma vb. temel ihtiyaçlarında eklenmesiyle kişilerin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli olan gelir hesaplanır ve bu gelir düzeyinin altında kalan kişiler yoksul olarak nitelendirilir (TÜSİAD, 2000: 96). Dünya Bankası'na göre; kişinin hayatta kalabilmesi için günlük gereken asgari kalori miktarı 2400 k/cal, erişkinler için gerekli olan günlük kalori miktarı 2800-3000 k/cal, ağır işlerde çalışanlar için gerekli olan günlük kalori miktarı ise 3200-3800 k/cal'dir. Yoksulluk sınırında kişi başı günlük kazanç sınırı ise 1 dolardır. Kentte 2004 yılından sonra 1 doların altında gelire sahip fert oranının sıfırlandığı, kırdada ise 2005 yılından itibaren sıfırlandığı görülmektedir (TUİK). Satın Alma Gücü Paritesi (SGP)'ne göre, kişi başı günlük 2.15 dolar ve 4.3 dolar üzerinden hesaplama yapılmıştır. Yoksul fert oranı 2002 yılından günümüze kadar sürekli bir düşüş göstermiştir (TUİK, Erişim tarihi: 14.12.2018).

Mutlak yoksulluk, genel olarak aile ya da bireylerin hayatlarını sürdürebilmek için gerekli olan tüketim harcamaları üzerinden tanımlanmıştır. Kişilerin fiziksel yaşamını sürdürülebilmesi için gerekli kaynaklara ne kadar sahip olabildiği üzerinde durulmuştur. Mutlak manada yoksul kişiler, genel olarak mevcut olan asgari refah seviyesinin altında bir yaşam sürdürmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara sahip olmamakla birlikte bu kaynaklara erişecek kaynaklara da sahip değildirler. Ergün ve Gül (2001) yılında mutlak yoksullar üzerine yaptığı bir araştırmada, mutlak yoksulların yarısının ilkökul mezunu olduğu, diğer yarısının ise; okur-yazarlığının dahi olmadığı ortaya konmuştur. Kişilerin yaşadığı evlerin büyüklüğünün yetersiz olduğu (bir ya da iki odadan oluştuğu), tavanlarının aktığı, bazı evlerde tuvaletin dahi olmadığı, evlerin sağlıklı bir yaşam için elverişli fiziki şartlar taşımadığı gözlemlenmiştir. Genel olarak mutlak yoksulların işsiz, eğitimsiz, geçici ve düşük ücretli işlerde çalışan ve çok çocuklu kişiler olduğu gözlemlenmiştir.

2.2.2. Göreli (Nispi) Yoksulluk

Görelî yoksulluk, bireysel ve toplumsal boyutuyla ikiye ayrılmaktadır. Toplumsal boyutu; toplumun sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine göre ortaya çıkan yoksulluk durumudur. Bireysel boyutu ise; bireylerin kazanç farklılıklarından ortaya çıkan

yoksulluk durumudur. Yani bir kişinin, diğer bir kişiden çeşitli nedenlerden kaynaklı olarak daha az ya da daha çok geliri olmasından ya da daha fazla kazanç sağlayabilmesinden kaynaklanmaktadır. Kişiler açlık sınırının üzerinde bir hayata sahip olsalarda, toplumsal standartların altında kalmasıyla göreceli yani nispi olarak yoksul sayılmaktadır (Seyyar, 2014: 264). Benzer bir ifade ile göreceli yoksulluk; temel ihtiyaçlarını minimum seviyede karşılayabilmekte olan fakat kişisel, bireysel kaynakların yetersizliği sebebiyle, topluma sosyal anlamda katılımının engellenmesiyle, toplumda belirlenmiş genel refah seviyesinin altında kalmış kişiler olarak tanımlanmaktadır. Yani kişiler, toplumsal eşitsizliklerden kaynaklı olarak bu yoksul olma durumundadır. Bu nedenle gelir dağılımındaki eşitsizlik mevcut olduğu müddetçe, toplumda göreceli yoksullar her zaman var olacaktır ve var olmaya devam edecektir (Şenses, 2017: 91-92).

Göreceli yoksul kişiler birinci dereceden yoksul olmamakla birlikte, elde ettikleri gelir ile temel ihtiyaçlarını karşılayabilip, kendilerini belli bir seviyenin üzerine çekebiliyor olsa bile, eğitim, sağlık vb. durumlarda yeterli kaliteye tam anlamıyla ulaşamamaktadırlar. Toplumda kabul görmüş, vazgeçilmesi herkes için zor olan, hayatı kolaylaştıran buzdolabı, çamaşır makinesi gibi bazı araç-gereçlere, kişilerin ulaşamaması durumu, göreceli yani ikincil yoksullar kategorisine girmektedir (Seyyar, 2014: 264). Göreceli yoksullukta, yaşanan toplumda kabul görmüş şartların altında yaşam süren kişiler yoksul olarak nitelendirilir. Bu durum, göreceli yoksulluğun ülkeden ülkeye değişmesinin nedenini destekler niteliktedir (Dumanlı, 1995:213; akt. Aktan ve Vural, 2002).

2.2.3. İnsani Yoksulluk

Yaygın olarak kullanılmakta olan, fakat tam anlamıyla yoksulluğu karşılayamadığı savunulan, insan yeteneklerinin, kapasitelerinin, değerlerinin üzerinde pek durulmadığı savunulan, mutlak ve göreceli yoksulluk kavramlarının yerine insan onuru vb. niteliklerin üzerinde durulan, insani yoksulluk kavramı geliştirilmiştir (Yıldız, 2015). İnsani yoksulluk kavramı; insanların sağlıklı ve düzgün bir yaşam sürebilmeleri için maddi olanakların haricinde temel ihtiyaçlarının sağlanabilmesi için sosyal, kültürel vb. kaynaklara da sahip olmanın gerekliliğinden ortaya çıkmıştır (Aktan ve Vural, 2002). Yoksul olarak nitelendirdiğimiz kişiler sadece gelir yoksulu ya da maldan mülkten dolayı yoksulluk içinde olan kişiler değildir. Yoksulluk burada hayata tutunmaktan, bilgiden,

düzenli yaşam koşullarından, diğer insanların sahip olduğu toplumdaki fırsatlardan yoksun olma durumu olarak ele alınmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nda, insani yoksulluğun ölçülmesi için insani yoksulluk endeksi geliştirilmiştir. Yoksulluk endeksi yaşam süresindeki kısalık, eğitim hizmetlerinden mahrum olma ve kamusal-özel kaynaklara erişememe gibi insan gelişimi açısından meydana gelebilecek yoksunlukları, yoksulluğun niteliklerini ve insani gelişim dışında kalmış insanların oranını ölçmektedir (Aktan ve Vural, 2002). Türkiye'nin İGE değeri, 1990-2015 yılları arasında 0.576'dan 0.767'e kadar yükseliş göstermiştir. Bu %33,2'lik bir oranda artışa karşılık gelmektedir. 2015 yılı İGE Türkiye raporu da 0,761'lik bir değere sahiptir. Bu değer ile Türkiye, 188 bölge ve ülke içerisinde 72. sırada yer almıştır. 2016 yılı raporunda ise; 0.767 puanla yine aynı ülke ve bölge sayısı içerisinde 71. sırada yer almıştır (UNDP, Erişim tarihi: 28.12.2018).

2.2.4. Çalışan Yoksulluğu

Çalışan yoksulluk; yoksulluğun diğer bir çeşitidir. Çalışan yoksullar, herhangi bir işte çalışmalarına rağmen kazançları yoksulluk seviyesinin altında kalan kişilerdir (Ceren, 2015:9).

2.2.5. Kırsal-Kent Yoksulluğu

Yoksulluğun mekânsal ayrımını ifade eden kırsal ve kentsel yoksulluk, kırsal ve kentsel alanın kendine özgü bütün bileşenleriyle birlikte, yoksulluk görünümlerinin ve boyutlarının farklılaştığı bir yapıyı ortaya koymaktadır.

Kırsal yoksulluk, kırsal alana özgü üretim ve bölüşüm ilişkileri çerçevesinde ortaya çıkan bir yoksulluk türüdür. Dolayısıyla kırsal yoksullukta, tarım ve hayvancılık gibi geçim kaynaklarına ilişkin yaşanan sıkıntılar ön plana çıkmakta ve “kırsal yoksulluğun temel kaynağı topraksız ve kalifiye olmayan işçiler” olarak görülmektedir. Bu durumda kırsal yoksulluk, “tarımsal emeğin, özellikle küçük meta üretim yapısı içerisinde, kendini yeniden üretememe koşul ve eğilimleri” olarak tanımlanmaktadır (Erbil Erdugan, 2010).

Kentsel yoksulluğun temelleri, modern anlamda kentlerin ortaya çıkışı ve Sanayi Devrimi döneminde atılmıştır. Günümüzde kırsal yoksulluktan oldukça farklı ve karmaşık görünümlere sahiptir. Kentsel yoksulluğu şu şekilde betimleyebiliriz: Kentsel yoksulluk, sadece bir gelir azlığını ve kentsel hizmetlerden yeterince yararlanamamayı kapsamaz; aynı zamanda, eğitim, sağlık, güvenlik gibi hizmetlerden daha az faydalanmayı, varoşlarda yaşamayı, kentsel şiddete daha açık olmayı da içerir. Öte yandan kentsel yoksulluk, ekonomik ve sosyolojik yaklaşımlar ile kentteki belirli bir bölgenin belirli kaynaklardan yoksun oluşu, kentin göreceli dengesizliği, düzensizliği ve bozulan fonksiyonelliği, ayrıca sosyal etkinlik, yetkinlik ve kurumsal açıdan da bir yetersizlik anlamına gelmektedir (Erbil Erdugan, 2010).

2.2.6. Nöbetleşe Yoksulluk

Nöbetleşe yoksulluk, kentte yaşayan yoksul kesim içerisinde hemşehrilik ve eşitsiz güç ilişkileri sonucunda bazı grupların diğerleri üzerinden zenginleşmesini ve refah seviyelerini arttırmasını ifade etmektedir (Kocatepe, 2011; akt. İncedal, 2013). Bu yaklaşıma göre, kentte yaşayan yoksul bireyler işgal ettikleri arazileri kente göç eden yeni yoksullara kiralar ya da satar ve dolayısıyla zaman içerisinde yoksulluktan kurtularak yoksulluklarını yeni gelen bireylere devrederler (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009: 79).

2.2.7. Subjektif (Öznel) Yoksulluk

Öznel yoksulluğun tanımlanması için birey ya da ailelerin görüşleri temel alınmaktadır. Öznel yoksullukta bireylerin yoksulluğu ve yoksulluk seviyelerini nasıl algıladığı önemli bir yere sahiptir. Öznel yoksullukta, yoksulluk çizgisinin belirlenmesi için yapılan anketlerde, kişilerin asgari gelir düzeyi ve hayatlarını sürdürmek için yeterli buldukları gelir düzeyinin ortaya çıkarılması amaçlanır. Bu doğrultuda yoksulluk seviyesine ilişkin en doğru kararın, o toplumda yaşayan kişilerin kendi kendilerini değerlendirmeleri sonucunda verildiği görüşüdür. Diğer yoksulluk çizgileri gibi öznel yoksulluk çizgisi de yoksul olanları ve yoksul olmayanları ayırmayı amaçladığı için kendilerini yoksul hisseden kişilerin yoksulluk çizgisinin altında, kendilerini yoksul hissetmeyen kişilerin ise yoksulluk çizgisi üzerinde olması gerekmektedir (Flik ve Van Pragg, 1991: 312-313; akt. Şenses, 2017: 93).

Yoksulluk çizgisinin belirlenmesi için kişilerin kendi görüşlerinin temel alınması ilk zamanlarda insanlar tarafından mantıklı olarak algılandığında, çizginin belirlenmesinde ve uygulama aşamalarında ‘ölçümsel’ ve ‘kavramsal’ bazı sorunlar ile karşılaşılabilir. İlk sorun; anketlerden çıkan sonuçların ülkeler ya da ülkelerdeki farklı bölgeler arasında kıyaslama yapılırken oluşan zorluklardır. Bir diğeri ise; sorulardaki cevap şıklarının farklı ailelerde çok farklı şekilde anlaşılmasından kaynaklanmaktadır (Şenses, 2017: 95).

2.2.8. Objektif (Nesnel) Yoksulluk

Objektif yoksulluk yaklaşımında belirli bir yoksulluk sınırı belirlenmektedir. Bu sınırın altında kalanlar yoksul olarak nitelendirilmektedir. Sübjektif yoksulluğun aksine objektif yoksullukta, kişilerin görüşleri dikkate alınmamaktadır. Bu yüzden kişiler kendilerini yoksul olarak görmese dahi objektif yoksullukta, kişiler yoksul olarak nitelendirilebilmektedir (Hacımahmutoğlu, 2009: 17; akt. Özdemir, 2014: 7).

İktisatçılar genellikle objektif yaklaşımı benimsemektedir. Bunun nedeni ise; sübjektif yoksullukta kişilerin kendi görüşlerinin alınmasıyla birlikte, kişilerin elde etmekte olduğu toplam faydanın hesaplanmasında karşılaşılan güçlüklerdir. Objektif yoksulluk yaklaşımı ise; yoksulluğun oluşmasındaki etkenleri ve kişilerin mevcut yoksulluk durumundan kurtarılması için neler yapılması gerektiği konusunda kişiler tarafından önceden belirlenmiş değerleri içermektedir (Aktan ve Vural, 2002). Objektif yoksulluk, refah yaklaşımı ve nesnel yoksulluk kavramlarıyla da adlandırılabilir. Bu yaklaşımda yoksulluğun ölçülmesi için somut ölçütler kullanılmaktadır. Bu somut ölçütlere gelir ve tüketim harcamaları örnekleri verilebilir (Aslan, 2016: 27).

2.2.9. Gelire Bağlı Yoksulluk

Gelir yoksulluğu; asgari yaşam seviyesinde bir yaşam sürdürebilmek, ailelerin veya aile fertlerinin gereksinim duyduğu temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli ya da yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumudur (Üzümcü ve Korkat, 2014:139).

Gelir yoksulluğu hesaplamalarında asgari bir yaşam seviyesinde yaşam sürmek için gerekli görülen sınır, gelir yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk sınırının

altında bir gelir/tüketim ölçüsüne sahip olan birey veya aileler yoksul olarak adlandırılır (Aktan ve Vural, 2002).

2.3. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk kavramının tanımının yapılması kadar nedenlerinin ortaya konması da bir o kadar zordur. Yoksulluk zamana ve mekana göre değişiklik gösterebildiği gibi yoksulluk nedenleri de bu doğrultuda değişiklik gösterebilmektedir. Yoksulluğun nedenlerine dair görüşler zaman içinde değişiklik gösterebileceği gibi, toplumdaki değişik kesimler arasında da bu görüşler farklılık gösterebilmektedir. Aynı toplumda yaşayan kişilerin görüşleri yine yaş, cinsiyet, dini inanç, eğitim düzeyi, gelir seviyesi vb. niteliklerin farklılaşmasına bağlı olarak da değişiklik gösterebilmektedir (Şenses, 2017: 146).

Cansız ve Taşpınar (2013)'a göre yoksulluk nedenleri, kişinin bireysel özelliklerinden kaynaklanan nedenler ve kişinin etkisinin bulunmadığı çevreden kaynaklanan nedenler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Yoksulluğun bireysel nedenleri;

- Bedensel ve psikolojik hastalıklar,
- Engellilik,
- Kumar ve madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklar,
- Eğitim seviyesinin düşüklüğü,
- Beceri yoksunluğu nedeniyle işlerde çalışmama,
- Vefat, ayrılma, terk etme gibi sebeplerle aile birliğinin bozulması,
- Çalışmaya ilişkin olumsuz ücret politikaları ve etik değerler,
- İstenen koşullarda iş bulamamak,
- Eski hükümlü olmak,
- Cinsiyet, yaş gibi özelliklerdir.

Yoksulluğun çevresel nedenleri;

- Yaşanılan coğrafyanın nitelikleri (toprak, iklim ve su vb. şartların elverişsizliği),
- Savaşlar, doğal afetler, ekonomik krizler,
- Teknolojik gelişmelere paralel olarak insan gücüne duyulan ihtiyaçta azalma,
- Ülkede gelir dağılımındaki eşitsizlikler,

- Ülkedeki istihdam politikaları nedeniyle yüksek işsizlik oranı ya da var olan işlerdeki ücretlerin düşük olması,
- Yolsuzluklar,
- Ülkedeki hızlı nüfus artışı,
- Toplumda yaşanan hızlı sosyal değişimler (göç, çarpık kentleşme, aile yapısındaki küçülme vs.)'dir.

2.3.1. Demografik Unsurlar

Demografik unsurlar içerisinde, göç bir yoksulluk nedeni olarak ele alınmaktadır. Yoksulluk ve göç arasındaki mevcut ilişkiyi açıklamak için iki görüş mevcuttur. İlk görüş; bölgedeki ekonomik, sosyal, kültürel etkiler üzerinde durmaktadır. Kişilerin, kırsal alandaki imkânların yetersizliğinden kaynaklı olarak yani kırsal hayatta yaşanan yoksulluklardan dolayı kır hayatından kopup kent hayatına yöneldiği üzerinedir. İkinci görüş ise; göç bir yoksulluk nedeni olarak ele alınmaktadır. Bu savunmaya göre insanlar kır hayatından, kent hayatına göç ettiklerinde daha kötü şartlar altında yaşamaya başlamakta ve daha zor şartlar altında hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. İnsanlar kır hayatında en az seviyede olsa bile geçimlerini sağlayabiliyor iken, kent hayatında bu güçten de mahrum kaldıkları savunulmuştur. İkinci görüş en çok zorunlu göçler için geçerli olmaktadır. Çünkü insanların bir anda, ani bir şekilde, zorunlu olarak, hiç bir birikimi olmadan kent hayatına göç etmeleri bocalamalarına neden olmaktadır. Zaman zaman zorunlu göçlerde de, göç olgusu yoksulluk nedeni olarak ortaya konulmaktadır. Bazen ise isteğe bağlı göçlerde yoksullukta göçe neden olan bir etken olarak ele alınmaktadır (Tümtaş ve Ergun, 2014: 7).

Hanehalkı özellikleri de demografik unsurlar içerisinde yer alan bir yoksulluk nedenidir. Hanehalkı özellikleri ile yoksulluğun nedenleri arasında bir ilişki olduğu savunulmaktadır. Fakat sürekli dile getirilen hanehalkının büyüklüğü ile yoksulluk ilişkisi için hala net bir sonuca varılamamıştır. Örneğin; Tsakoglou (1990)'un yaptığı bir araştırmada; yoksulluğun bazı ülkelerde küçük hanehalklarında bazı ülkelerde ise büyük hanehalklarında görüldüğü ortaya konmuştur (Tsakoglou, 1990; akt. Şenses, 2017: 57). TUSİAD'ın yaptığı bir araştırmada ise; iki ya da daha fazla çocuk sahibi olan hanehalklarının yoksulluk riski diğer hanehalklarına oranla daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (TUSİAD, 2000: 107). Hanehalklarının büyüklüğünün yanı sıra yapısı da

yoksulluk açısından belirleyici nitelikler taşımaktadır. Zamanın değişmesiyle birlikte aile yapılarında da değişiklikler oluşmaya başlamış ve yeni aile yapıları meydana gelmiştir. Bu değişikliklere; öğrencilerin aileden kopuk bir hayat sürmesi, nüfusun artış göstermesiyle birlikte ailedeki çocuk sayısının da bu doğrultuda artması gibi örnekler verilebilir (Blank ve Card, 1993: 319; akt. Şenses, 2017: 157-158).

Nüfus baskısı da demografik unsurlar içerisinde yer alan diğer bir yoksulluk nedenidir. Nüfus baskısının, yoksulluk üzerinde birçok etkisi olduğu söylenmektedir. Gelişmiş ülkelerde, nüfus artış oranlarının uzun yıllar düşük olmasına bağlı olarak bu ülkeler için nüfus yapısının istikrarlı bir yapıya sahip olduğu söylenebilmektedir. Fakat az gelişmiş ülkelerin çoğunun da ise; kişiler ağır nüfus baskısıyla karşı karşıya kalmakta ve durum sonucunda çok fazla iş gücü artışları meydana gelmektedir. Önemli bir yoksulluk nedeni olarak az gelişmiş ülkelerde hızlı nüfus artışı gösterilebilmektedir. Nüfus baskısı, en çok kentlerdeki yaşam koşullarını etkilemesi ile birlikte kentlerde çevre ekosisteminin bozulmasına da neden olmaktadır. Ayrıca yapılmış bazı çalışmalarda, yoksulluğun yoğun olarak görüldüğü ülkelerde, yeni doğan ölüm oranlarının çok fazla olması doğum oranlarının da yüksek olmasına neden olmaktadır. Yoksulluk nüfus artışının sonucundan çok nedeni olarak belirtilmiştir (Şenses, 2017: 152-157).

2.3.2. İşgücü Piyasası

Yoksulluk nedenleri başında gelen bir diğer nedende işgücü piyasasıdır. İşgücü piyasaları, az gelişmiş ülkelerde ve gelişmiş ülkelerde yoksulluğu etkileyen bir unsur olarak ele alınmaktadır.

İşgücü piyasaları ile yoksulluk arasındaki ilişki, 'bir işe sahip olmayan kişiler', 'çalıştığı halde yoksul olan kişiler', 'işgücüne hiç katılmayan kişiler' olarak farklı üç grup altında değerlendirilmektedir. İşsizlik ile yoksulluk arasındaki ilişkinin en iyi şekilde ortaya koyulabilmesi için işsizlik durumunun incelenmesi gerekmektedir. Kişilerin 'işsiz kaldığı süre', 'işsiz kalmasının nedenleri', 'işsiz kişilerin eğitim durumu' ve 'işsiz kişilerin yaşları' gibi durum ve özellikler işsizlikle yoksulluk arasındaki bağlantıyı oluşturmaktadır. Bazı ülkelerde işsiz kişiler, çalışacakları iş konusunda seçici olabilecek kadar maddi bir gelire sahipken bazı ülkelerde ise kişiler iş aradığı halde iş bulamamakta veya çeşitli nedenlerden dolayı işsiz kalmaktadırlar. İşsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi etkileyen unsurlara, kişiler bir işe sahip olsa bile çalıştığı işten aldığı düşük

ücretler sonucunda yoksul olabilmesi kriteri de eklenebilir. Çalışan kişiler arasında genellikle en büyük yoksulluk nedeni olarak düşük ücretli işgücü gösterilmektedir. İşgücü piyasalarının yoksullukla olan ilişkisi, farklı ülkelerde farklı farklı şekillerde kendini göstermektedir (Şenses, 2017: 164-170).

2.3.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği

Gelir dağılımı da yoksulluk nedenlerinden bir diğeridir. Gelir dağılımı ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin ekonomik etmenlere etkisi olduğu gibi bu etmenler de gelir dağılımı ve gelir eşitsizliğini etkilemektedir. Gelir dağılımına etkisi olan ya da gelir dağılımını belirleyen etmenleri ele alırken yoksulluk kavramı da göz önünde bulundurulmalıdır. Gelir dağılımı, yoksulluktan daha geniş bir anlama sahiptir ve iki kavram arasında pozitif bir ilişki mevcuttur. Yani gelir dağılımındaki eşitsizlik ne kadar artış gösterir ise yoksullukta o kadar artış göstermektedir (Arpacıoğlu, 2012: 29). Benzeri bir ifade ile gelir dağılımındaki mevcut eşitsizliğin artış göstermesi, mevcut yoksulların durumunun daha fazla kötüleşmesine yol açmakta ayrıca yeni yoksullukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu yüzden gelir dağılımı eşitsizliğinin önlenmesi, ortadan kaldırılması yoksul halk için büyük önem taşımaktadır (Aktan ve Vural, 2002).

Gelir eşitsizliklerinin ölçülmesinde Lorenz eğrisi, gini katsayısı gibi ölçüler kullanılmaktadır. Lorenz eğrisinde birbirlerine benzer gelire sahip kişilerin toplumdaki payları ve her bir bireyin bütün gelirden almış olduğu pay hesaplanır. Her bir grup bir bütün halinde toplanır ve Lorenz eğrisi oluşturulur. Her bir eksen 45 dereceyle kesmekte olan mutlak eşitlik doğrusu oluşturulur. Bu doğrudan uzaklaşıldıkça gelir dağılımının eşitsizliği ortaya çıkmaktadır (Oğuz, 2017: 15).

Lorenz eğrisinden türetilmekte olan, gini katsayısı, sıfır ile bir arasında değer almaktadır. Katsayı sıfıra eşit ise; ülkedeki gelir dağılımı 'tam eşitlik durumunda' olduğunu yani hiçbir eşitsizliğin kalmadığına karşılık gelirken, bire eşit olması ise ülkedeki gelir dağılımının 'tamamen eşitsiz' olduğuna karşılık gelmektedir (Peker ve Altınışık, 2008: 104). 2014 yılında 0,379 olan gini katsayısı, 2015 yılında 0,386, 2016 yılında ise 0,396 değerini almıştır (www.tuik.gov.tr). Yıllar bazında gini kat sayısına bakıldığında, yoksulluğun her geçen yıl arttığı görülmektedir. Ekonomik büyümeyle birlikte yoksulluk sorununun çözülebileceği ve yine ekonomik büyümeyle birlikte gelir dağılımının da olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir (Yücel, 2017: 30).

2.3.4. Diğer Etmenler

Aile ve fertlerinin hayatlarında karşılaştıkları şoklar da yoksulluğa neden olmaktadır. Bir anda yani ani olarak gelişen tüm olumsuz olaylar birçok ülkede yoksulluk nedeni olarak ele alınmaktadır. Şokların yoksulluk üzerine etkisinin saptanabilmesi için ‘şokun dozu’ ve ‘şokun niteliği’nin de ele alınması gerekmektedir. Ailenin geçimini sağlamakta olan kişinin ölümü, hastalığı, evi terk etmesi gibi etkenler kişilerde şok etkisi yaratmakta ve önemli yoksulluk nedeni olarak ele alınmaktadır. Ayrıca yaşanan sel, deprem vs. gibi doğal afetler de kişiler üzerinde şok etkisi yaratabilmektedir (Şenses, 2017: 171-173). Örneğin; bir deprem sonucu tüm sahip olduklarını kaybetmiş bir aile, olanları kabul edemeyebilir ve hayata yeniden nasıl tutunacağı kaygısına kapılabilir. Bu nedenle doğal afetler de kişiler üzerinde bir şok etkisine sahip olmakla birlikte yoksulluğa neden olabilmektedir.

Yoksulluğa neden olan bir diğer etkende ayrımcılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Irk, din, ulus, toplumsal cinsiyet gibi nedenlerden meydana gelen ayrımcılığın birçok ülkede çok ciddi bir yoksulluk nedeni oluşturduğu ortaya konulmuştur. Örneğin; toplumsal cinsiyet bazında yapılan ayrımcılıkta kadınların erkeklere oranla daha düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda bırakılması, kız çocuklarının eğitim-öğretim hayatına katılımının engellenmesi gibi etkenlerden kaynaklı olarak kadınların, erkeklere göre yoksulluk riski oranı daha fazladır (Şenses, 2017: 173).

Yerleşim yeri özellikleri de yoksulluk nedenlerinden biridir. İnsanların yaşadıkları yer ile yoksulluk nedenleri arasında çok yakından bir ilişki olduğu söylenmektedir (Şenses, 2017: 179). Yoksulluğun belli bir bölgede yoğunlaşması, o bölgenin özelliklerinin değişmesine neden olabilmektedir. Bu değişimlere sosyo-ekonomik değişiklikler denilmektedir. Sosyo-ekonomik değişikliklerin meydana geldiği bu bölgede suç davranışına eğilim artmakta, eğitim seviyesi düşmekte, fiziksel yapı diğer bölgelere göre kötüleşmektedir. Bazı yerleşim yerleri ise birden fazla yoksulluk nedenini bünyesinde barındırabilmektedir. Bu yerleşim yerlerinde yoksulluk bir kısır döngü haline dönüşmektedir (Yücel, 2017: 42).

Sağlık ve yoksulluk da birbiri ile direkt olarak bağlantılıdır. Yoksul hanelerde birçok şeye olduğu gibi maddi güce bağlı olarak sağlık hizmetlerine erişim de kısıtlıdır. Sağlık hizmetlerinden yeterli düzeyde faydalanamayan aileler, hastalıklarla baş etmekte genellikle zorlanmaktadır. Doğal olarak hastalıklarla baş edemeyen ailelerin yoksulluk

seviyesi artmaktadır. En önemlisi ise ailenin geçimini sağlayan bireyin hasta olması, aile içinde gelir kaybına neden olmaktadır. Bunun yanında ailede hastalanan bir bireyin sağlık masrafları da ailenin ekonomik durumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Sağlık masraflarının artmasıyla birlikte genellikle diğer ihtiyaçlara ayrılan bütçe azalmakta ya da azalmak zorunda kalmaktadır (Kırılıoğlu, 2015: 29). Bu doğrultuda bakıldığında sadece yoksul aileler veya bireyler sağlık sorunlarından etkilenmemektedir. İnsanlar yeterli seviyede maddi bir güce sahip iken bile kişilerin bir hastalıkla karşı karşıya kalması kişileri yoksul olma durumuna düşürebilmektedir.

Eğitim durumunun da yoksulluk nedenleri arasında önemli bir rolü vardır. Eğitim seviyesi düşük olan aile reisinin iş hayatındaki rolü de küçük olmaktadır. Böylece geliri de mevkisiyle doğru orantılı olduğundan geçimini sağladığı aileye yetersiz kalmaktadır. Eğitim seviyesinin artması, iş hayatındaki rolünün yükselmesi ile aile gelirine pozitif bir etki sağlamaktadır. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte işsiz kalma olasılığı azalmaktadır. Ailenin reisinin kadın olduğu durumlarda ve eğitim seviyesinin de düşük olmasının etkisiyle yoksulluğun artış gösterdiği ve bu niteliklere sahip olan ailelerin çocuklarının da ilerleyen yıllarda yoksul olma riski taşıdığı görülmektedir (Şenses, 2017: 160-161).

Yoksulluk ile eğitim arasındaki ilişkide de, yerleşim yeri özelliklerinden kaynaklı meydana gelen yoksulluk nedenlerin de olduğu gibi bir kısır döngü meydana gelmektedir. Yoksulluk arttıkça kişilerin eğitim olanaklarına erişmesi azalmakta ya da yoksulluktan kurtulmak için kişiler erken yaşta çalışmaya başlamakta ve kişiler eğitimsiz kalarak yoksulluğun içine sıkışmaktadır. Eğitimsizlik arttıkça yoksulluk artış göstermekte ve içinden çıkılmaz bir döngü meydana gelmektedir (Alpaydın, 2008: 49).

2.4. Yoksulluğun Etkileri

Bireyin kendisinin ya da ailesinin geçimini en alt düzeyde bile sağlayamaması durumunda, kişi ve aileler yoksul olarak tanımlanırlar. Bireyin, ailenin ya da toplumun; yeme, barınma, giyinme gibi günlük temel gereksinimlerini karşılamasına yetecek bir gelir düzeyini bile tutturamayacak gelir düzeyinde olması yoksulluk altı olarak tanımlanır. Kentlerde özellikle gecekondu bölgelerinde, yoksulların yaşadığı yerlerde “oluşan yoksulluk kültürü” vardır. Oluşan yoksulluk kültürü; kentin ya da bölgenin kültüründen ayrı oluşmakta ve element olarak da farklılık göstermektedir. Barınma ve

fiziksel ihtiyaçlara nakit para bulunamazken sigara içmek ve alkol tüketmek, sık sık oluşan aile içi ve aile dışı kavgalar hatta hırsızlık oluşan yoksulluk kültürüne örnek olarak gösterilebilmektedir (Güdek, 2012: 133).

2.5. Türkiye’de Yoksulluk Göstergeleri

1970’den itibaren batı ekonomilerinin yaşadığı dönüşüm sürecine, 1980’ler de daha güçlü bir boyut eklenmiştir. Küreselleşme ve neo-liberal ekonomik politikaları ile birlikte ülkede hakim olan ekonomik ve siyasal yapıda farklılıklar görülmeye başlanmıştır. Emek ve sermayenin serbest dolaşımı, ülkelerin dünya ekonomisi ile entegrasyonunun hızlanmasına neden olmuştur. Bu süreçte bazı ülkelerde gelir eşitsizliğinin, zıtlığın, yoksulluğun arttığı gözlemlenirken bazı ülkelerde ise refah seviyesinin yükseldiği, sermayenin arttığı gözlemlenmiştir. Mevcut ekonomik ve sosyal değişimler toplumdaki bazı kesimlerin yoksulluğun içinde sıkışıp kalmasına, topluma aykırılışmasına, toplumdan dışlanmasına neden olmuştur. Az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler arasındaki farklar her geçen gün daha fazla artış göstermiştir (Gürses, 2007: 60).

Türkiye’de 1980 yılında neo-liberal ekonomi politikalarına bağlı olarak gerçekleştirilen devlet bütçesi uygulanmaya başlanmıştır. Bunun nedeni, 1980’ler de kapitalist sistemle uyum içerisinde olacak dışa açık büyüme politikaları, sosyo-ekonomik sorunların oluşmasına neden olmuştur (Uçkaç, 2010: 423). 1980 yılları Türkiye için önemli bir dönüşüm süreci olmuştur. 24 Ocak 1980’de yeni ekonomi uygulamasıyla birlikte sosyal ve ekonomik anlamda birçok değişiklik yaşanmıştır. 1960’lı yıllardan beri benimsenmiş ithal-ikameci politikalar yani ithalatı düşürerek, yurt içi üretimi arttırmayı hedefleyen ekonomik gelişme stratejisi artık terk edilmiştir. Serbest piyasa kurallarının hakim olduğu ekonomi politikası benimsenmiştir. Ayrıca ithal-ikameci modelin uygulandığı yıllarda yoksulluk, üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Küreselleşme sürecinin, ekonomik buhranların ve neo-liberal politikaların birleşik etkisiyle birlikte ülkede mevcut olan gelir dağılımının bozulmasına, toplumlar arasındaki ekonomik farkların çoğalmasına ve yoksulluğun artış göstermesine yol açmıştır (Arpacıoğlu ve Yıldırım 2011: 68).

1990’lı yıllara gelindiğinde devlet ekonomisi ardı ardına gelen krizlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte çalışan kişilerin ücretleri düşmüş ve hatta birçok kişinin işine son verilmiştir. 2001 yılında ise Türkiye

tarihinin en büyük ekonomik buhranı yaşanmıştır. Türk parası değerini yitirmiş, ulusal gelir azalmış, Türk ekonomisinin de küçülme yaşanmıştır. Uygulanan politikalar, yoksulluk üzerinde etkiler oluşturmak ile birlikte, Türk ekonomisinin de derin izler bırakmıştır. Benimsenen neo-liberal ekonomi politikaları ile birlikte ülkede her geçen yıl açlık ve yoksulluk sınırı artış göstermiştir (Bilge, 2009: 93).

1980'li yıllarda başlayarak günümüze kadar gelen ekonomik krizler, benimsenen politikalar ile birlikte, Türkiye gelir dağılımının eşitsiz olduğu, zengin ile fakir arasındaki farkın son derece arttığı bir ülke haline gelmiştir. Türkiye'de yoksulluğun 1980'li yıllardan sonrasının ele alınması, o dönemden önce yoksulluğun olmadığı anlamına gelmemektedir. Türkiye'de ilk kez yoksulluk sınırı ve oranı, 2002 yılında yapılan Hanehalkı Bütçe Anketi ile ortaya konulmuştur. TÜİK'in yaptığı yoksulluk çalışmasında fert yoksulluk oranları bazı yöntemler doğrultusunda hesaplanmıştır. Yoksulluk sınırı yöntemlerine bakıldığında ilk olarak gıda yoksulluğu kavramı ele alınmaktadır. 2002-2009 yılları arasında gıda yoksulluğunun giderek azaldığı görülmektedir. 2002 yılında %1,35 değerinde olan gıda yoksulluğu, 2009 yılında %0,48'e düşmüştür. Bir diğer yöntem, uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan kişi başı günlük 1 dolar, 2,15 dolar, 4,3 dolar olarak belirlenen tüketim harcaması üzerinden fert yoksulluk oranının belirlenmesidir. Kişi başı günlük 1 doların altında gelire sahip olan bireylerin sayısı 2002 yılından 2005 yılına kadar azalma göstermekle birlikte, 2005 yılından itibaren yok olmuştur. Kişi başı günlük 2,15 dolar ve 4,3 doların altında gelire sahip olan kişilerin sayısı ise gittikçe azalma göstermektedir (TÜİK, Erişim tarihi: 25.12.2018).

Gıda ve gıda dışı harcamaların esas alındığı bir diğer yoksulluk sınırı yöntemi incelendiğinde ise; 2001 yılının kriz etkilerinin görüldüğü, 2002 yılında gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı %26,96'dır. Ekonomik krizin etkilerinin yavaş yavaş atlatılmasıyla birlikte 2004 yılında yoksulluk oranlarında azalmalar görülmüştür. Yine de mevcut iyileşmelere ve ortalama bir gelire sahip olan bir ülke için 2004 yılında nüfusun %25,6'sının yani 17.991,000 kişinin gıda ve gıda dışı yoksulluk yaşaması çok yüksek bir rakamdır (Gürses, 2007: 59-74). 2004 yılından 2009 yılına kadar azalış gösteren yoksulluk oranları, birbirlerine yakın azalmalar göstermiştir.

Fakat 2009 yılında gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı, 2008 yılına oranla yaklaşık bir puanlık artış göstermiştir.

Harcama esaslı görelî yoksulluk oranların da ise; 2005 yılında, diğêr yıllardan farklı olarak iki puanlık bir artış olduğu görölmektedir. Diğêr yıllar yaklaşık olarak birbirlerini izlemektedir. Küresel ekonomik buhran sürecinden kaynaklı olarak 2008-2009 yıllarında harcama esaslı görelî yoksulluk oranlarında yine sınırlı bir artış görölmektedir. 2008 yılında %15,06 iken, 2009 yılında %15,12 olmuştur. Ekonomik kriz sürecinde, işsizlerin artması ve ekonominin daralması görelî yoksulluk oranlarında artışa neden olmuştur (Türk, 2014: 46). 2010 yılından itibaren ise; TÜİK tarafından yayınlanan yoksulluk haber bülteninde uluslararası kıyaslamalarda öneme sahip olan Satın Alma Gücü Paritesi (SGP)'ne göre kişi başına düşen dolar cinsinden yoksulluk oranları ortaya konulmuştur. Kişi başı günlük 2,15 dolar ve 4,3 dolar üzerinden hesaplama yapılmıştır. SGP'ye göre kişi başına günlük olarak düşen gelir değeri 2,15 dolar olarak ele alındığında yoksul fert oranı 2002 yılından günümüze kadar sürekli bir düşüş göstermektedir. Yine aynı şekilde kişi başına günlük olarak düşen gelir değeri 4,3 dolar olarak ele alındığında, 2002 yılından günümüze kadar düşüş yaşanmıştır (TÜİK, Erişim tarihi: 25.12.2018).

TÜİK tarafından yapılan diğêr bir yoksulluk çalışmasından yola çıkarak, Türkiye kır ve kent fert yoksulluk oranları kıyaslandığında; kentte gıda yoksulluk oranı, kıra oran ile daha düşüktür. Kentte, 2004 yılından itibaren kişi başı 1 doların altında gelire sahip fert oranının sıfırlandığı görülürken, kırdaki 2005 yılından itibaren sıfırlandığı görölmektedir. Gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı 2002 yılından 2009 yılına kadar kentte azalma gösterirken, kırdaki bu yoksulluk oranı yükselme göstermektedir. 2009 yılında kentte gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı 8,86 iken kırdaki 38,96'dır. Harcama esaslı görelî yoksulluk oranı kentte azalma göstermiş olmasına rağmen kırdaki %19,86 ile başlayarak %34,20 seviyelerine kadar yükselmiştir (TÜİK, Erişim tarihi: 25.12.2018).

2.5.1. Kadınlar ve Yoksulluk

Kadın yoksulluğu geniş bir yoksulluk çeşididir. Farklı biçimlerde ele alınan kadın yoksulluğu, farklı zaman ve mekânlarda yaşanmaktadır (Polat 2007: 27). Kadın yoksulluğu sadece fiziki şartların ve gelir kaynaklarının eksikliğinden değil, toplumsal mahrumiyet, güçsüzlük ve kaynak dağılımının farklılığından da oluşmaktadır (Öztürk, 2009: 10).

Yoksulluğun kadınlaşması söylemi ilk defa 1978 senesinde Diena Pearce tarafından dile getirilmiştir. Pearce göre yoksulluk kadın erkek açısından son derece önemli farklılık ortaya koymaktadır. Diena Pearce bu kavramı, 1950–1970 yılları arasında Amerika’da yoksulların 2/3’ünü kadınların oluşturması nedeni ile kadınların ekonomik durumlarının giderek olumsuzlaştığının dikkatini çekmek için kullanmıştır. Pearce daha sonra da yoksul erkeklerin yoksul kadın sayısından daha az olması ve yoksulluğun cinsiyetler üzerinde değişiklikler gösterdiğini ortaya koymuştur. 1990 yılının sonlarına doğru kadının yoksullaşması kavramının kullanımı ile ilgili eleştirel bir bakış ortaya çıkmış ve kadın yoksulluğu sorgulanmaya başlanmıştır. Yoksulluğun kadınlaşması kavramı, 1995 yılında Pekin’de yapılan 4. Dünya Kadın Konferansı ile ilk kez kabul edilmiştir. Bu konferansta, yoksul kadınların sayısının erkek yoksulların sayısına oranla hızla arttığı belirtilmiştir. Kadınların erkeklere göre yoksulluğu daha yoğun yaşadığı ifade edilmiştir (Polat, 2017: 27).

Kadınlar, dünyadaki tüm üretimlerin 2/3’ünü gerçekleştirirken sadece %5’inden faydalanmaktadır. Bu durum yoksulluğun kadınlaşması konusunu çarpıcı bir şekilde karşımıza çıkarmaktadır. Geri kalmış ülkelerin yanı sıra Avrupa Birliği ülkelerinde de en yoksul kesim kadınlardır. Kadınlar birçok ülkede eşit iş ve eşit ücretten mahrum bırakılmaktadırlar. Aileye gelir getirme payı, kadınlardan daha çok erkeklerin payı olarak görülmektedir. Buna rağmen yoksulluk ile baş etme konusunda kadınlara büyük sorumluluklar yüklenilmiştir (Polat 2017: 29). Kadınlar, yoksullukları sebebiyle birçok kaynak aramaktadırlar. Bunlardan birisi de sosyal yardım veren kurumlardan birisine ya da hepsine başvurmaktır. Sosyal yardıma başvuran kadın sayısı, erkeklere göre daha yüksektir. Erkekler tarafından yardım almak, başarısızlıklarının kanıtı gibi algılanmaktadır. Bu neden ile erkekler yerine bu görevi, kadınlar üstlenmek zorunda kalmaktadır (Bora, 2016: 108). Ailenin geliri arttıkça kontrolü erkek sağlarken, yoksullukla mücadelede kadın bu görevi üstlenmektedir. Bu durum zenginliğin idaresinin erkekte, yoksulluğun idaresinin kadında olduğunu göstermektedir (Şener, 2009: 4).

Kadının gelirinin artışı ile hane içindeki kişilerin rahatlık içinde yaşaması doğrudan ilişkili iken, erkeklerde ise bu durumun öncelik sırasının önce kendileri olduğu, sonra hanehalkına katkı sağladığı bilinmektedir. Bu durum, kadınların gelir ve harcamalarının tespiti için düzenlenen politikalara neden oluşturmuş, önemli bir aktör haline gelmiştir (Fidan, 2016: 23).

Yoksul kadınların birçoğunun evden dışarıya çıkamayıp, evlerine mahkûm olarak yaşadıkları bilinmektedir. Zamanlarının çoğunu çocuk bakımı ile geçiren kadınların evden dışarıya çıkmaya vakitlerinin olmaması ile birlikte, iş bulup çalışmaları hayli zordur. İş bulsalar dahi çocukları onlar için büyük problem teşkil etmektedir. Yoksul kadınlar ev işlerinde de bedenlerini oldukça yıpratmaktadırlar. Eğitim düzeylerinin düşük olmasından kaynaklı olarak dış çevre ve kurumlar ile iletişime geçme konusunda yoksul kadınlar fazlaca çekinmektedir (Ocak 2016: 133–149).

Yoksulluk ve kadınlar konusunda verilere ulaşmak zor olsa da, bir kısım veriye göre kadınların toplumsal çerçevede katılım, kaynak ve imkânlarla erişim konusunda ve temel unsurlar bakımından fazlaca yoksulluk riski ile karşı karşıya oldukları görülmektedir (Öztürk ve Çetin, 2009: 2670). Kadınların bu tür sorunları yaşamasının en belirgin özelliği geleneksel tutumlar ve toplumsal yapılardır. Benzer işleri yaptığı halde toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla karşı karşıya kalan kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kabul edildiği toplumsal kuralların kurbanı olmaktadır (Açıkgöz 2010: 51).

2.5.2. Çocuklar ve Yoksulluk

Yoksullukla mücadele, geçmişten günümüze gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır.

Çocukların yetişkinlere göre yoksullukla karşılaşma riski daha yüksektir. Yoksulluk içinde yetişen çocukların temel haklarından yoksun olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu nedenle çocuk yoksulluğu ile mücadele ülkelerin gündeminde yer alan önemli konulardandır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuğun en yüksek yararının göz önüne alınması ifade edilirken dünya çocuklarının yarısından fazlasının yoksulluk, savaş gibi sorunlarla karşı karşıya oldukları bilinmektedir (Avşar Kurnaz, 2007). Çocuğun yaşadığı yoksulluk, çocuk işçiliği, çocuk gelinler, çocuk suçluluğu gibi ciddi toplumsal sorunlara yol açmaktadır (Kahraman ve Sallan Gül, 2015).

Yoksulluğa maruz kalmak çocukları yaşama, büyüme ve gelişme açısından ihtiyaçları olan imkânlardan yoksun bırakmak anlamına gelmektedir. Bu imkânlardan yoksun kalmak çocukların bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemekte; yoksulluk içinde yetişen çocukların gelecekte de yoksul olma riskinin yüksek olduğu kabul edilmektedir (Avşar Kurnaz, 2009: 27; akt. Karakaş ve Çevik, 2016:

896). Yoksulluk içinde yetişen çocukların sağlık, eğitim gibi alanlarda sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Ayrıca yoksulluk çocuk işçiliğine neden olmaktadır. Çocuk yoksulluğu oranının artması çalışan çocukların sayısını da arttırmaktadır. Çocuğun çalışması birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Uzun çalışma saatleri çocukların gelişimine zarar verdiği gibi, fiziksel, duygusal ve cinsel istismar riskinin artması, eğitim hayatının aksaması gibi sorunlar da yaşanmaktadır. Çocuk yoksulluğu önlendiği takdirde, çocukların temel haklara ve daha iyi yaşam koşullarına ulaşması sağlanacağı gibi, yetişkinlik döneminde yoksullukla karşılaşma riski de azaltılacaktır (Avşar Kurnaz, 2007).

Çocuklar hanede var olan yoksulluk halinden ve yoksul hanelerin hane içi güç ve kaynak paylaşımından en olumsuz etkilenen kesimler arasındadır. UNICEF'in 2014 yılında yayınladığı, *Children Of The Recession: The Impact Of The Economic Crisis On Child Well-Being in Rich Countries* isimli raporda Türkiye, 2008-2012 yılları arasında çocuk yoksulluğunda görece olarak iyileşmeler yaşanan ülkeler arasında bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de hala görece yoksulluk riski altındaki 16 yaş altı nüfus oranı %30,2 ile AB ve OECD ülkeleri arasında, çocuk yoksulluğunun en yoğun yaşandığı ülkeler arasındadır. Bu verilerin ışığında, çocuk yoksulluğunun Türkiye'de sosyal politika ve toplumsal sorunlar alanındaki en ciddi sorunlardan biri olduğunu söylemek mümkündür (UNICEF, 2014: 8; akt. Kahraman ve Sallan Gül, 2015).

UNICEF'in "Dünya Çocuklarının Durumu 2001" raporuna göre gelişmekte olan ülkelerde doğan her on çocuktan dördü aşırı yoksulluk içindeki bir dünyaya gelmektedir. Yoksulluk tek boyutlu bir kavram olmadığı için tek başına ailelerin gelir düzeyi çocuk yoksulluğunun oranını ifade etmekte yeterli olmamaktadır. Bu nedenle UNICEF, çocuk yoksulluğunun göstergelerini şu şekilde belirlemiştir:

- Bebek ve çocuk ölüm oranları,
- Beş yaş altında düşük ağırlık,
- Beş yaşın altında boy uzunluğu,
- Temiz içme suyuna ulaşan nüfus oranı,
- Tam aşıları çocuk oranı,
- İlköğretime başlayan çocuk oranı.

Yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, yaşama, büyüme ve gelişme açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun olmaktadır. Bu durum çocukların

potansiyellerini tam olarak gerçekleştiremeyip, geleceklerinde de yoksulluk içinde yaşamalarına neden olabilmektedir. Yoksulluğun kısır döngü halinde gelecek kuşaklara aktarılmasını engellemek için çocuk yoksulluğunun önlenmesi oldukça önemlidir. UNICEF'in 2005 yılında hazırlamış olduğu "Dünya Çocuklarının Durumu" isimli raporda çocuk yoksulluğunun ciddi boyutlara ulaştığı açıkça görülmektedir. Rapora göre: Dünya'da bir milyardan fazla çocuk ileri derecede yoksulluğunun en az bir biçimine maruz kalmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 5 yaşından küçük çocukların %16'sı ileri derecede yetersiz beslenmeye maruz kalmaktadır (Avşar Kurnaz, 2007).

Yoksulluğun süresi uzadıkça, çocuğun yaşı küçüldükçe ve ailenin yoksulluk seviyesi arttıkça, çocuklar yoksulluktan daha fazla etkilenmektedir. İlk zamanlarda çocuk yoksulluğu, yoksul aile çocuğu gibi algılanırken, 1980'li yıllarla birlikte çocuk yoksulluğunun ayrı bir kavram olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmaya başlanmıştır. Çocuk yoksulluğu, özellikle çocukların özel ilgi/korunmaya ihtiyaç duyduğu ve güçsüz/zayıf olmaları nedeniyle onlara ait hakların düzenlenmesi gerektiği görüşü sonucunda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte çocukların yoksulluk algılarının da yetişkinlerden farklı olduğu bilinmektedir. Bu durum da çocuk yoksulluğunun ayrıca değerlendirilmesini kaçınılmaz hale getirmektedir (Kudubeş ve ark., 2017: 81).

Yoksulluk riski ile en fazla karşı karşıya kalan çocukların aile özellikleri ise şu şekilde sıralanmaktadır;

- Çok çocuklu ailelerde doğan çocuklar,
- Kırsal alanda büyüyen çocuklar,
- Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklar,
- Aileleri kente göç etmiş olan çocuklar,
- Düzenli gelire sahip olmayan anne ve babaların çocukları,
- Örgün eğitim almamış anne ve babaların çocukları,

Engelli olan ya da ailelerinde engelli birey bulunan çocuklar Türkiye'de çocuk yoksulluğu ile ilgili rakamlara bakıldığında 15 yaşın altındaki çocukların %37'si gıda ve gıda dışı yoksulluk içinde yaşadığı görülmektedir. Ayrıca ülkemizde tüm demografik gruplar içerisinde yoksulluk oranı en yüksek olan grup çocuklardır (Avşar Kurnaz, 2007).

Akyüz (2000)'e göre doğal hukukta çocuk hakları, çocuğun insan olması ve bakıma gereksinim duyması nedeniyle doğuştan sahip olduğu hakların tümüdür. Diğer bir ifade

ile çocuk hakları, kanunlarda ve uluslararası sözleşmelerde ayrıntıları ile düzenlenen, belirli bir yasal güvenceye kavuşturulan haklardır. Son yıllarda UNICEF başta olmak üzere birçok uluslararası kuruluşun çabalarının sonucunda gelişmiş ülkelerin, çocuklara yönelik politika ve hizmetlerde çocukların “iyi olma hali”ni merkeze alan yaklaşımları benimsedikleri görülmektedir. Bu yaklaşımın ortaya çıkmasında insanların iyi olma halinin yalnızca kişi başına düşen gelir ile ilişkili olmadığına yönelik düşünce biçiminin yaygınlaşması etkili olmuştur. Bu anlayış aynı zamanda Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan “çocukların, insan olarak haklarının yanı sıra özel hakları da vardır.” ilkesinin de yansıması olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla çocukların iyi olma halinin sağlanması için bu hakları gözeten özel politikalara ihtiyaç duyulmaktadır (UNICEF, 2013: 5; akt. Karakaş ve Çevik, 2006 : 891).

Toplumların refah seviyesinin yükselmesi yoksulları, toplumdaki dezavantajlı grupları ve en önemlisi çocukları hedef alan sürdürülebilir nitelikteki sağlık ve eğitim girişimleri ile mümkün olmaktadır. Yoksulluğun refah ve kalkınma üzerindeki etkisi, çocukların kendi potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri kaliteli temel hizmetlere erişmeden büyümeleri anlamına gelmektedir. Özellikle çocuk ölümü oranları, yetersiz beslenme, sürekli sağlık bozukluğu ve eşit biçimde eğitimden yararlanamama yaşanan sorunların başında gelmektedir. Çocuğun sağlıklı ve dengeli yetişmesinde ailenin tartışılmaz önemi vardır. Buna ek olarak ailelerin gelir durumu ile çocukların fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı yetişmesi arasında ilişki olduğu belirtilmektedir. Bu konuda çeşitli teoriler bulunmaktadır. Bu teorilerden biri “yatırım teorisi (investment theory)” dir. Diğerisi ise “iyi aile teorisi (good-parent theory)” dir. Yatırım teorisine göre aileler çocuklarına hem genetik özelliklerini hem de yaşadıkları kültürel ortamın özelliklerini aktarırlar. Aileler çocuklarının kapasitesini geliştirmek için maddi imkânlarını kullanarak çeşitli imkânlar sağlar. Aynı zamanda çocuğu ile iyi iletişim kurarak zaman geçirmek de anne babanın yapması gereken davranışlardandır. Yatırım teorisine göre sağlıklı iletişim kurarak verimli zaman geçirmek de çocuğa yapılan bir yatırımdır (Avşar Kurnaz, 2007).

Ailelerin çocuklarına sunduğu eğitim, sağlık, iyi bir ev gibi imkânların çoğu ailenin ekonomik durumuna göre değişen imkânlardır. Çocuğun hayatta başarılı olma ihtimali tüm bu imkânlarla sahip olmasına göre değerlendirilmekte ve bu imkânlarla sahip olan çocukların daha başarılı olacağı düşünülmektedir. Zengin aileler çocuklarına maddi açıdan daha fazla yatırım yapmaktadır. Yoksul ailelerde ise maddi imkânsızlıklar aile ortamının daha stresli olmasına neden olmaktadır. Stresli aile ortamı çocukların

gelişimini olumsuz etkilemektedir. Yatırım teorisine göre, devletin yoksul ailelere gelir desteği vermesi, çocukların eğitimini desteklemesi zengin ailelerde yetişen çocuklar ile yoksul ailelerde yetişen çocuklar arasındaki farkı azaltabilecek bir unsurdur. İyi aile teorisine göre düşük gelirli aileler çocukları ile iletişim kurmakta zorlanmaktadırlar. Çünkü düşük gelirli olma ile aile hayatında farklı stresler oluşmaktadır. Yoksul ailelerde genellikle birçok sorun yaşanmaktadır. İşsizlik, uygun olmayan ev şartları, sağlık sorunları, eğitim sorunları aile ortamının stresli olmasına neden olmaktadır. İyi aile teorisine göre bu sorunlar aile içi iletişimi ve dolayısıyla çocuğun duygusal gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Avşar Kurnaz, 2007).

Gelir düzeyi çocukların yaşamını, iyi olma halini etkileyen başlıca faktörlerden birisi olarak kabul edilmektedir. TÜİK verilerine göre yorum yapılacak olursa; OECD ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye’de çocuklar daha çok hane geliri, daha yüksek bir gelir eşitsizliği ve yoksulluk altında bulunmaktadırlar. TÜİK’in yapmış olduğu yoksulluk araştırmaları da bu durumu destekleyerek maddi yoksulluk düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre; 2009 yılında 6 yaşından küçük çocukların %24’ü yoksulluk sınırının altında görülmektedir. Bunun yanında çocuk işçiliği ile ilgili veriler, kız ve erkek çocukların olumsuz etkilendiğini, çocukların eğitime erişimlerini kısıtlayarak yoksulluğun nesiller arası geçişe katkıda bulunduğunu göstermektedir. Gelir eksikliği aynı zamanda eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşma ve sosyal katılım noktasında da çocuklar için bir tehdit faktörü olabilmektedir (Karakaş ve Çevik, 2006 : 892).

Ailenin sahip olduğu gelirin çocuklarını nasıl etkilediğine dair birtakım teoriler açıklanmaktadır. Yatırım teorisi gelir düzeyinin ailenin tüketim ve çocuğu için yaptığı yatırımları etkilediği için çocuğu etkilediğini savunmaktadır. İyi aile teorisi ise ailenin gelirinin ailenin psikolojik sağlığını etkilediğini belirtir. Ailenin psikolojik sağlığı, çocuklarına davranışlarını etkileyen önemli bir unsurdur. Her iki teoriye göre ailenin gelirinin çocuk üzerinde etkisi olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Araştırmalara göre, yoksul ailelerin çocukları bilişsel testlerde ekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocuklarına göre daha düşük puanlar almaktadır. Buna ek olarak yoksul ailelerin çocukları arasında erken yaşta evlilik, erken yaşta çocuk sahibi olma ve erken yaşta okulu bırakma oldukça yaygındır (Avşar Kurnaz, 2007). Yoksulluk içindeki çocukların kaliteli sağlık, eğitim ve koruma hizmetlerine ulaşmaları da çok daha güç olmaktadır. Çocuğun yoksulluk nedeniyle, gelişimi için gerekli koşul, ortam ve hizmetlerden yararlanamaması ve

haklarını kullanamaması ise kabul edilemez bir gerçeği oluşturmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 39 akt. Akıllı ve Dirikoç, 2017:198).

Avrupa Komisyonu (2006)'na göre ailenin yoksul olmasının çocuklar üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Yoksul olmayan çocukların aksine, yoksul çocuklar sağlık sorunlarıyla daha fazla karşı karşıya kalır.
- Ebeveynlerin yoksulluğu ve sosyal dışlanmışlığı çocukların bilişsel gelişimleri ve eğitim başarıları üzerinde olumsuz etkiler yaratır.
- Yoksulluk çocukların ve ergenlerin psikososyal sağlığını tehdit eder.
- Çocukların yoksullukla başa çıkmasına ve sağlıklı bir şekilde gelişmesine yardımcı olan faktörler: yüksek nitelikli aile ilişkileri, yüksek özgüven, kişinin dilediği sonuca ulaşabileceğine ve ne olursa olsun her şeyin kontrol edilebileceğine olan inancıdır (Avşar Kurnaz, 2007).

UNICEF'e göre, işgücü piyasası koşullarının ve sosyal değişikliklerin gücü önemli olsa da çocuk yoksulluğu oranlarını aşağıya çekmek hükümetlerin yapabileceği bir uygulamadır. Tüm dünyada öncelikle az gelişmiş/ gelişmekte olan ülkeler ve diğer gelişmiş ülkeler devlet seviyesinde Dünya'daki çocuk yoksulluğu gerçeğini kabul etmeli ve sadece kendi ülkelerinde değil tüm dünyada yaşanan çocuk yoksulluğunu önlemeye yönelik politikaları geliştirmeli/uygulamalıdır (Kudubeş ve ark. 2017:84).

UNICEF, çocuk yoksulluğu ile mücadelede aşağıdaki stratejileri önermektedir:

- a) Küreselleşmenin ve ekonomik büyümenin çocukların yararına seferber edilmesi
- b) Kalkınma için yerel çözümlerin ve katılımcı planlamanın yaygınlaşması
- c) Entegre ve kapsamlı ulusal ve toplum düzeyi programlar
- d) Çocuklar için koruyucu ortamın güçlendirilmesi
- e) Programların hazırlanmasında çocukların katılımının sağlanması (Altıparmak, 2008:85).

Yoksul aileler gelir, gıda, eğitim, barınma, hijyen vb. konulardan yoksun olduklarından dolayı özellikle sağlık ve eğitim alanında yoksulluğun çocuklar üzerinde etkileri sık gözlenmektedir. Bunun sonucunda çocuklar erken yaşta okulu bırakmak zorunda kalmakta, aileler ihtiyaçlarına yetemediğinden dolayı çocuklarını erken yaşta çalıştırmaya mecbur kalmaktadırlar. Bu durum çalışan çocuk sayısını ve sokakta yaşayan

çocuk sayısını arttırmaktadır. Bu hususlar “Çocuk İşçiliği ve Sosyal Hizmet” ve “Sokak Çocukları ve Sosyal Hizmet” alanlarında ayrı ayrı çalışılması gereken konular olarak yer alması gerekmektedir.

Yoksulluğu bir kısır döngü olarak nitelendirebiliriz. Yoksulluk aile içi iletişimi olumsuz yönde etkilemekte ve bu durum da doğrudan çocukların duygusal gelişiminde sorunlara neden olmaktadır. Bu hususta sosyal hizmet uzmanları dezavantajlı ailelerin ve çocukların desteklenmesi, refah ve adaletin sağlanmasına yönelik çalışmalara öncülük etmesi gerekmektedir.

2.5.3. Yaşlılar ve Yoksulluk

Genel bir ifade ile insan varlığının biyolojik bir evresi olarak tanımlanan yaşlılık, insan bedeninin değişimlerine paralel olarak toplumsal ilişkiler bütününden etkilenen ve bu ilişkileri etkileyen bir nitelik taşımaktadır (Köse ve Erkan, 2014:43).

Yaşlılık, gençlik ve orta yaş dönemine göre bireyin birçok risk faktörüne açık olduğu bir dönemdir. Birey önceki yaş dönemlerine göre fiziksel yetisini önemli ölçüde kaybetmiştir. Çalışma gücünü önemli ölçüde yitiren birey, gelir kaybıyla karşı karşıyadır. Bu durum yaşlılık dönemini fizyolojik bir sosyal risk olarak karşımıza çıkarmaktadır. Özellikle günümüzde doğumda beklenen yaşam süresinin uzaması ve dolayısıyla yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki payının artması, bir risk grubu olarak yaşlıların ve onlara yönelik oluşturulacak sosyal politika önlemlerinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır (Karadeniz ve Öztepe, 2013: 78). Yaşlanmanın içerdiği fizyolojik ve psikolojik değişimlerin yanı sıra yaşlıların sosyal ve ekonomik gereksinimleri de önceki yıllara göre değişmektedir.

Ülkemizde emekli memur, işçi ve esnaflar ile 2022 Sayılı yasa gereğince altmış beş yaş ve üstü muhtaç yaşlılara ödenen aylıkların genel itibariyle düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yaşlılarımızın emeklilik sonrası yaşamlarını tatmin edici bir düzeyde sürdürebilmeleri için gerekli ekonomik güvenceden yoksun oldukları ve ekonomik sıkıntılar yaşadıkları söylenebilir. Yaşlanan, yalnız kalan ve yoksullaşan bireylerin kendilerine yetememesi nedeniyle, çeşitli sosyo-kültürel ve ekonomik sorunlar yaşadığı gözlemlenmektedir. Ekonomik sorunların çoğu yaşlanan bireyin emekli olması ile iş ve gelir kaybından kaynaklanmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; azalan gelire uyum

sağlayamama, daha önceki ölçülere uygun yaşayamamanın verdiği sosyal ve psikolojik baskı, sağlık, beslenme gibi alanlara yapılan harcamaların artması, yetmeyen gelir nedeniyle yakınlarından parasal yardım alma ve yakınlarına yük olmanın getirdiği psikolojik baskıdır (Onur, 1995).

Cumhuriyetin ilk döneminden 1963 yılına kadar yaşlılar dâhil sosyal yardım ve hizmetlerin yerel yönetimlerce verilmesi benimsenmiştir. Günümüzde yaşlı nüfusun artışı ile yerel yönetimlerin önemi ve yaşlı hizmetlerindeki kilit rolü “belediyeler tarafından evde destek, evde bakım hizmetlerinin yaygınlaşması ile” ortaya çıkmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında hazırlanan üç önemli kanun; Belediye Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Sıhhat ve İctimai Muavenet (sosyal yardım) Vekâleti Teşkilat ve Memurin Kanunu yaşlılara yönelik hizmetlerin temel düzenleyicisi olup, yerel yönetimlerin rolünün 1930’lu yıllarda kavrandığının da göstergesidir (AÇSHB, Erişim tarihi: 23.01.2019).

2.5.4. Engelliler ve Yoksulluk

Yoksulluk sorunundan en çok etkilenen grupların başında engelliler gelmektedir; çünkü engellilik yoksulluğun hem sebebi hem de sonucu olarak değerlendirilir (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017:348).

Türkiye’de engelliler toplumla bütünleşme yönünde yoğun sorunlar yaşamaktadırlar. Yaşamın pek çok alanına yayılan sorunlar, engelli bireylerin, toplumla işlevsel bir bütünlük içinde yaşamalarını güçleştirmektedir. Toplumun engelliye anlamaması, yaşadıkları hayat içinde onları fark etmemesi, engellilerin de kendilerini geriye çekmesine böylece toplumda ayrışmalara sebep olmuştur. Eğitim olanaklarından yeterince yararlanamama, fiziksel ayrımcılığa maruz kalma, toplum içindeki düşük roller, işsizlik, yoksulluk ve daha birçok konu engelliler tarafından yaşanan temel sorunlardır. Engelli bireylere yönelik ön yargılar beraberinde birçok olumsuzluğu getirmektedir. Engelli bireyler eğitim ve istihdam sorunları, ön yargılar neticesinde yanlış tutumlar, bağımsız hareket edememe ve ulaşılabilirlikte engeller gibi nedenlerle çoğunlukla geçimlerini temin edememektedirler (Besiri, 2009: 353-354).

Çalışmanın gerek bireysel gerekse toplumsal refahın sağlanmasındaki önemi herkesçe bilinen bir gerçektir. Çalışmayı özendirmenin hem bireysel hem de toplumsal açıdan sayısız yararları vardır. Öte yandan çağdaş anlayışın bir gereği olarak "çalışmak ve işsizlikten korunmak" bir insan hakkı olarak da değerlendirilmektedir. Ayrıca üreterek

toplumda saygın bir yer edinmek arzu ve isteği her sağlıklı insan gibi engellilerin de temel arzusudur. Eğitilerek topluma kazandırılan engelli, özelde aile ekonomisine, genelde de ülke ekonomisine katkıda bulunur. Bu toplumsal barış adına da sağlıklı bir katılımdır. Bunun başarılammaması ülke barışı ve huzuru için büyük sakıncalar doğurur. Her insanın yapabileceği bir iş vardır ve engelliler de fiziksel ve ruhsal işlevlerinde bir bozulma ya da eksiklik olsa bile, onların bu niteliklerini dikkate alan uygun bir eğitim ve rehabilitasyondan geçirildikleri zaman çalışabilir, üretime katılabilirler (Öztürk, 2012: 22).

Yoksulluktan en çok etkilenen grupların başında gelen engellilerin kırılgan, savunmasız ve örselenebilir olmasından dolayı yoksulluk ve engellilik olguları arasındaki ilişkinin, toplumdaki diğer dezavantajlılık formlarının yoksullukla olan ilişkisine göre farklılaşan niteliklere sahip olduğu görölmektedir (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017: 349). Anayasa'nın 10. maddesine göre, herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle kanun önünde eşittir. Bu hükümden herkesin eşit haklara sahip olduğunu kolaylıkla çıkartılabilmektedir. Fakat bu eşitlik ilkesinden ne yazık ki en yararlananlar engellilerdir. Bunun nedeni engellilerin Anayasa'dan ve yasalardan kaynaklanan haklarını bilmemeleri, engelliler adına hizmet veren başta vakıf ve dernekler olmak üzere kurum ve kuruluşların üyelerini bilinçlendirecek yeterliliğe sahip olmamaları vs. dir (Besiri, 2009: 353-354).

Engellilik, sadece engellinin kendisini değil aynı zamanda tüm hane halkının şimdiki ve gelecekteki gelirini de etkilemektedir (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017: 350). Türkiye'de engellilerin ihtiyaçlarını gidermeleri ve yaşam kalitelerini arttırabilmeleri tamamen ailenin gelir düzeyine ve yapılan sosyal yardımlara bağlı kalmıştır. Engelliler toplum içerisinde refahtan yeterince pay almadıkça onların bakım ve sorumluluklarını üstlenen ailelerin de yoksulluk çekmekte olduğu görölmektedir (Eliöz ve ark., 2017: 571).

2.6. Yoksulluk Hanehalkı Analizi

Yoksulluk riski eşit olarak paylaşılmamıştır. Ekonomik durum, hanehalkı yapısı, yaş, cinsiyet ve etnik kimlik kırılganlığın ana göstergeleridir. Güvenli bir iş yoksulluğun en garanti çözümüdür. Tam zamanlı çalışan, kısa zamanlı çalışan kişiden ve kısa zamanlı çalışan kişi, evinde hiç çalışan olmayan evden daha az risklidir (Adams ve ark. 2009: 115).

TÜİK'in 2006 yılında yapmış olduğu yoksulluk araştırmasına göre; hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riskinin arttığı sonucuna varılmıştır. 2006 yılında hane halkı büyüklüğü 3 veya 4 kişiden oluşan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı %8,49 olurken, 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı %42,98 olarak hesaplanmıştır. Hanehalkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı %17,41 iken, çocuksuz çekirdek ailelerde bu oran %10,14'e düşmektedir. Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise %20,24 olarak tahmin edilmiştir (TUİK, Erişim tarihi:25.12.2018).

2.7. Devletin Yoksullukla Mücadele Araçları

“Yoksullukla mücadele” yoksul birey ve ailelerin, her türlü beslenme, barınma, sağlık, eğitim, giyim, ısınma, ulaşım vb. gereksinimlerinin karşılanması, çalışamayacak durumda olan bireylerin sosyal güvenliğinin sağlanması ve çalışabilir durumda olan bireylere de iş fırsatı olanaklarının sağlanmasını gerektirmektedir. Bunu başarabilmek için, “sosyal politika” ve programlar yoluyla, sağlanacak sosyal hizmet olanakları, rasyonel, sistemli, örgütlü, kararlı, objektif “politik-ekonomik” müdahaleler şarttır. Bu noktada, kamunun yoksul kişi ve ailelerin ihtiyaç durumları paralelinde sağladığı “sosyal yardımlar” gündeme gelmektedir (Yolcuoğlu, 2014: 210).

2.7.1. Sosyal Politika

Sosyal politika kavramı, 19. yüzyılda dünyada ilk kez modern sosyal güvenlik örgütlenmesini sağlayan Bismarck Almanyası'nda Prof. Dr. Wilhelm Heinrich Riehl tarafından sosyal örgütlenme olarak kullanılmış ve Alman bilim adamı Otta von Zvideneck Südenhost'un 1911 yılında yazdığı “Sozialpolitik” eserinde bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda ise gerçekleşen ekonomik ve sosyal gelişim ile sosyal politika kavramı olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kentleşme ve endüstriyellemenin sonucu olarak ortaya çıkan iş kazası, hastalık, işsizlik, yaşlılık gibi problemlere karşı işçileri korumak, onlar için alınan önlemleri hayata geçirmek için de sosyal politika kullanılmıştır. Sanayileşmenin gelişmesi ve işçi sorunlarının artması, bu sorunların çözülebilmesi, emek ve sermaye arasındaki çatışma sorununun en aza indirgenebilmesi gibi durumlar sosyal politikanın işlediği konular arasında yer almıştır. Sosyal politika ile ilgili

dar anlamli ve geniş anlamli olmak üzere iki tanım yapılmıştır. Dar anlamli sosyal politika, işçi ve işçi sınıfının temel sorunlarına yönelik bir politikadır. Bu dönemde devlet siyasi ve ekonomik alanda güçlenen sınıfların emri altındadır. Ekonomik alanda yaşanılan eşitsizlikleri de doğal görmektedir. Geniş anlamli sosyal politika ise temel hak ve özgürlüklerin yaşamın devam edebilmesi için geniş kapsamda bulunmasıdır. Eğitim, sağlık, barınma olanaklarının eşit düzeyde sağlanması düşünölmüştür. Bu sayede yoksulluğun önlenmesi, herkesin eğitim, sağlık hakkıyla donatılması, gelir dağılımında eşitsizliğin ortadan kalkması sosyal politikanın hedeflerindedir (Koray, 2005: 32-35).

Sosyal politika, sosyo-ekonomik olarak mağdur olan dezavantajlı sosyal grupları iyileştirmek ve tekrardan oluşabilecek mağduriyeti engellemek amacıyla geliştirilen politikalarlardır. Sosyal refahı yükseltmek veya toplumda bulunan sosyal problemleri ortadan kaldırmak için uygulama yaygınlaşmıştır. Genel hedefi ise yaşam şartlarını iyileştirmek ve yaşam kalitesini yükseltmektir. Bu iyileştirici politikalar doğrultusunda maddi olumsuzlukları ve sosyal adaletsizliği önlemek için hedef alan bir disiplin yönetimi (Seyyar, 2014: 6) olarak ifade edilmektedir. Seyyar (2005)'a göre Sosyal politika, bireyin muhtaçlığının yanı sıra psiko-sosyal problemlerinin olması dolayısıyla da muhtaç insanlara sosyal güvenlik yöntemi sosyal sigortalar, devletçe bakılma, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar etrafında geniş kapsamlı, çok amaçlı maddi, mânevî destek ve danışmanlık sağlamaktadır.

Yoksullukla mücadelenin en önemli parçası olan sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, sosyal politikadaki konuların değişmesinin merkezinde yer almaktadır (Acar, Negiz, Akman 2013: 26). Aynı zamanda sosyal tarih, sosyal devlet, sosyal güvenlik, çalışanların korunması, dezavantajlı grupların korunması, sosyal planlama, sosyal kalkınma, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, sendikalar ve toplu pazarlık, kooperatifçilik, şehircilik ve sosyal konut politikaları, iş hukuku, uluslararası göç sorunları, mesleki eğitim ve istihdam, sosyal risklere karşı tedbirler, gelir dağılımı, sağlık ve çevre politikaları, insan kaynakları yönetimi ve sosyal rehabilitasyon gibi daha birçok konu sosyal politika ile birlikte ele alınan konular olarak göze çarpmaktadır (Aydın, 2013: 10).

2.7.2. Sosyal Hizmet

Toplumunu oluşturan bireylerin, ülkenin genel şartları etrafında insana yaraşır bir şekilde yaşamlarını sürdürebilecekleri ortam hazırlamak, sosyo-ekonomik problemlerin çözümüne yardımcı olmaya yönelik tüm hizmetler, sosyal hizmet alanı içerisinde yer almaktadır (Ölmez, 2007: 38). Genellikle bu hizmetlerden faydalananlar kendi kendini koruma ve geçindirme yeteneğinden yoksun kişiler, kimsesiz çocuklar, bakıma muhtaç yaşlılar ve engellilerden oluşmaktadır. Bu kişiler gelir garantisine önem vermek yerine temel ihtiyaçların karşılanmasına önem vermektedirler (Çalcalı, 2011: 204). Türkiye’de sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin düzenlenen, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanununun 3. maddesinde sosyal hizmetler; hayatlarını yükseltmeye çalışan aileler ve bireyler kendi bünye ve çevresinde oluşan veya kontrolleri olmadan gerçekleşen maddi manevi ihtiyaçlarını, sosyal sorunlarını ve yoksunluklarının yok edilmesini ve çözülmesini hedefleyen sistem bütünü olarak tanımlanmıştır (Karabulut, 2011: 28). Sosyal hizmet alanlarına bakıldığında gençlerin, yetişkinlerin, yaşlıların, kadınların, engellilerin ve diğer dezavantajlı grupların psiko-sosyal olarak geliştirilmesi ve korunması çabası mevcuttur. Sosyal politikaların oluşturulması, harekete geçirilmesi, geliştirilmesi gibi bir çok çalışmaları bünyesinde barındırmaktadır (Duyan, 2014: 23). Rol ve görevlerine bakıldığında danışmanlık rolü ile sosyal işlevlerde oluşan aile, toplum gibi sorunları çözer. Kaynakların geliştirilmesi, iyileştirilmesi bilgilendirilmesi, önlenmesi gibi kolaylaştırıcı ve planlayıcı görevleri de bulunur (Duyan, 2014: 23-31).

Sosyal kalkınma olarak bakıldığında, sosyal hizmetlerde önemli olan, rol ve görevlerin yerine getirilmesi, toplumu oluşturan birey ve grupların kalkınma sürecinden yararlanması, uyum sağlama ve katılımında bulunmasıdır. Yerel toplumlarda, kalkınma gücü kazandırma, toplumun gelişmesi ve değişmesinde bir bütün olarak sosyal yaşamının ilerlemesinde önemli rol alır. Bir diğer önemli rolü ise devletin gelir dağılımını düzenleme olarak bilinir. Gelir her zaman geçim garantisi anlamına gelmemelidir. Bireyin yaşamını olumsuz yönde etkileyen tehlikelerin getirdiği harcamalarda da bireyin yanında olması geçim garantisi olarak düşünülmelidir. Devletçe yapılan sosyal amaçlı harcamalar, insanların yarınlarnı ve temel ihtiyaçlarını koruma altına almaktadır (DPT, 2001: 12). Sosyal devlet anlayışı ile sosyal hizmet birbiriyle iç içedir (DPT, 2001:9). Sosyal devletin hizmetlerine bakıldığında sosyal hizmetler ve sosyal yardımların önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, sosyal sigorta

ile bir araya gelerek sosyal güvenlik sistemlerinin alt dallarını oluşturmaktadır. Şöyle ki sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar primsiz sistem iken sosyal sigorta primli sistemdir (Çetin, 2014: 12).

“Sosyal yardım kavramı, genelde yoksulluğu ve yoksul-muhtaç bireyleri aklımıza getiren bir kavram olup, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesinin gerektirdiği uygulamalar olarak tanımlanabilir” (Koç, 2011: 2; akt. Çetinkaya, 2012: 6). Sosyal yardımın bakış açısına bakıldığında, yoksulluk ve yoksullarla ilgili yapılan çalışmaları yürütme anlayışına dayanmaktadır. Bu sebepten dolayı sosyal yardım ile sosyal hizmet iç içedir. İşsizlik ve gelir dağılımında ki adaletsizlik gibi sorunlar sosyal hizmet kuruluşlarını zorunlu olarak ilgilendirmektedir (DPT, 2001: 1).

Sosyal hizmet, yoksulluğa bakış açısı, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve oluşturduğu problemlerin çözülmesi üzerine dikkatini vermiştir. Her kişide olduğu gibi yoksul kişilerin de kendi hayatlarında söz sahibi olması, karar alıp vermesi, kararlarının desteklenmesi, rol ve becerilerini geliştirmesi gibi hakları sınırlı olarak almak yerine, toplumların tüm kişilere yoksullukla mücadele de eşit hakların sağlanması gerekmektedir. Resmi olmayan sosyal yardımlar, yoksulluğun en aza indirilmesi veya tamamen çözülmesinde önemli bir yere sahiptir. Kişinin ailesi, komşu ya da yakın çevresindeki mahalli örgütlenmeler, geleneksel ve resmi olmayan gönüllü dernek ve vakıflar yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlamaktadır (Çetinkaya, 2012: 11).

Aile ya da komşulardan oluşan sosyal yardımın hangi ölçüde destek sağlayacağı ve kalıcı olacağı bilinmemektedir. Devletin yaptığı düzenlemede yasal olarak sosyal güvenlik sisteminden söz edildiğinde hak sahibi bulunmaktadır. Yani ekonomik büyüme, gelir dağılımını adaletçe belirleme, sosyal güvenceyi yaygın ve toplumu kapsar hale getirme, yoksulluğu en aza indirmenin belli başlı çözümlerindedir. Bu sebeple sosyal hizmetin temel sorumluluğu yoksullara verilecek yardımın yasal ve resmi olarak bir hak haline getirmesidir (Onat, 2003: 18; akt. Ölmez, 2007: 41). Sosyal hizmet kavramı, sosyo-ekonomik bağlamda hizmetlerin en iyisini gerçekleştirmek adına birçok alanı içerisinde bulundurmaktadır. Tarihsel olarak da birçok gelişmeler yaşanmıştır. Karabulut (2011)’a göre Sosyal devlet anlayışı ve sosyal haklar alanındaki gelişmeler, sosyal hizmetlerin kapsam ve niteliğini belirleyen en önemli özellik olmuştur.

2.7.3. Sosyal Yardım

Yoksullukla mücadelenin önemli parçalarından biri olarak kabul gören sosyal yardımlar, yoksulluk gibi geniş bir kavramdır. Sosyal yardımlar da, yoksulluk gibi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (Daşlı, 2015: 139). Ülkemizde sosyal yardımlar gönüllülük esasına dayanan kurumlar olarak yürütülmekte idi (Yolcuoğlu, 2014: 212). Sosyal yardım, yoksun olan bireylerin temel ihtiyaçlarının giderilmesi için sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanıdır (SYDGM, 2006; akt. Daşlı, 2015: 139). Sosyal yardım, toplum ile doğrudan ilişkili olarak ortaya çıkan yoksulluğun en aza indirilmesi veya bir süreliğine giderilmesine yönelik uygulanan insani hizmetlerin ve desteklerin bütünüdür (Güneş, 2008: 163; akt. Daşlı, 2015: 139). Sosyal yardım, aynı ve nakdi olarak devlet tarafından muhtaç durumda olan bireylere veya ailelere verilmektedir. Devlet, yoksul bireylere verdiği bu yardımlar ile vatandaşlarının sosyal ve ekonomik seviyelerini yükseltmeyi hedeflemektedir (Gezer, 2015: 1). Sosyal yardım, bireylerin ellerinde olmayan sebeplerden dolayı maddi durumu kötü olarak doğan ya da sonradan maddi durumu düşen yardıma muhtaç hale gelen ve gelir seviyesinin temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olan ailelere ve bireylere karşılıksız olarak yapılan yardım ve desteklerdir (Seyyar, 2014: 116).

Sosyal yardım, sağlanan gelir desteğinin yeterli olmamasından dolayı, olağanüstü bir durum nedeniyle yoksul olan bireylere ya da ailelere yapılan bir gelir aktarımıdır.

Tanımlarda bazı temel özellikler ortaya çıkmaktadır. Buna göre;

- 1) Sosyal yardım, sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde kullanılmaktadır.
- 2) Sosyal yardımın finansmanında prim ödeme şartı bulunmamaktadır. İhtiyaçlar karşılıksız olarak giderilmektedir.
- 3) Sosyal yardımlar mevzuatla çizilmiş çerçevede gerçekleştirilmektedir.
- 4) Sosyal yardımlar, sosyal gelir desteği şeklinde olabileceği gibi, aynı yardım ve bakım ve tedavi gibi hizmet yönlü gelir şeklinde de olabilmektedir.
- 5) Sosyal yardımlarda bireyin muhtaçlık durumu araştırılmakta, kontrol edilmekte ve ihtiyaçlarının durumu ölçü alınmaktadır.
- 6) Sosyal yardımlar karşılıksız sağlanmakta, muhtaçlık durumunun sona ermesi halinde geri ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır (Güngör, 2014: 13).

Yukarıda ki tanımlara bakıldığında sosyal yardımla ilgili açıklama genellikle sosyal güvenlik sisteminin boşluklarını kapatıcı ve onarıcı olarak görülmektedir. Sosyal güvenlik sistemi içerisinde kamu uygulamalarının dışında kalan kesimlere yönelik hedeflenmiş maddi yardım ve desteklerdir (Yolcuoğlu, 2014: 207). Sosyal yardım, sosyal güvenlik kavramından eski bir olgudur ve sosyal güvenlik kurulmadan önce dernek ve vakıflar aracılığı ile uygulanan yöntemdir (Seyyar, 2014: 117).

Sosyal yardıma başvurulmasında, sosyal güvenlik açısından iki madde dikkat çekmektedir. İlk olarak sosyal yardımların sosyal güvenlik içerisindeki önemli yasal boşlukları doldurabilen serbest yapısıyla ilgilidir. İkincisi ise, sosyal yardımların sistemleri kısa sürede birleştirebilmesi, ilerletmesi ve sosyal reformlar için de fırsata çevirebilmesidir. (Güven, 2009: 148, Aktaran: Aydın, 2013: 28) Sosyal yardım kavramı, sosyal politikanın aracı olarak bilinmesi nedeni ile zamanla genişleyerek ve farklılık göstererek günümüze kadar ulaşmıştır. Bundan dolayı, sosyal yardımla benzer şekilde kabul edilebilecek olan farklı diğer kavramların da etkisini görmemezlikten gelemeyiz. Çünkü sosyal güvenlik veya onun bir simgesi olan sosyal hizmet de sınırları kesin olarak belirlenmeyen geniş açılı bir alandır (Taşçı, 2010). Şöyle ki; sosyal yardımlar, sosyal hizmetin bir çeşidi olarak görülmektedir. Aslında bu anlayış günümüzde farklı olarak ele alınmaktadır. İki kavramın da çok fazla ortak özellikleri vardır. Bu özelliklerin yerine getirilmesi kamu tarafından uygulanmaktadır. Her iki kavramda karşılık beklemeden muhtaç olma koşuluna bağlı olarak yapılan yardımlardır. En belirgin özelliği yapılan yardımların amaç olarak farklı olmasıdır. Hizmet niteliği varsa sosyal hizmete girmektedir eğer yardım niteliği varsa sosyal yardıma girmektedir (Oral, 2004: 43).

Sosyal yardım, yoksullukla mücadelede çocuk, engelli, kadın, yaşlı gibi kesimlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ya da çalışamayacak durumda olanlara sosyal güvenliğin sağlanması veya çalışabilir durumda olanlara da iş fırsatı sağlanmasıdır. Bu sorumlulukları yerine getirilebilmesi için sosyal politikanın programı olan sosyal hizmet uygulamalarının rasyonel, sistemli, örgütlü, kararlı, politik ve ekonomik mücadeleler vermesi gerekmektedir (Yolcuoğlu, 2014: 210). Muhtaçlık durumu, maddi ihtiyaçlarını kendisi sağlayamayan sürekli veya kısa süreliğine muhtaç hale gelmiş kişiler olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin muhtaçlık durumunun içinde olduğunu gösteren dört temel unsur bulunmaktadır.

Bu dört temel unsur;

- Gelir seviyesinin düşük olması yani yoksulluk
- Sosyal hizmet olarak ele alınan psiko-sosyal tehlikelerin bulunması
- Yaşlılık, engellik, hastalık
- Yalnızlık, terk edilmişlik ve kimsesizliktir (Seyyar, 2014: 267).

Sosyal yardımlar, olumlu ve olumsuz tarafları ile ele alınarak incelenmektedir. Sosyal yardım, sosyal güvenlik içerisinde boşlukların kapatıcısı olması ve farklı psiko-sosyal tarafları ile olumlu şekilde görülmektedir. Bir başka açıdan bakıldığında ise; sosyal yardımın, damgalanma ve küçük düşürülme gibi psiko-sosyal yönden de, tembellik ve bağımlılık yapabilmesi gibi yönlerinden de olumsuz nitelikler taşıdığı ifade edilmektedir (Daşlı, 2015: 140).

2.8. Türkiye’de Sosyal Yardım

Çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve engelliler gibi toplumda dezavantajlı bireylere yönelik destek bağlamında yoksullukla mücadele aracı olarak sosyal yardımlar önemli bir işlev görmektedir.

Sosyal sigortalardan uzak kalan ve muhtaç olan insanlara, yani temel ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çeken ailelere sosyal yardım yapılabilmesi için 1986 tarih ve 3294 sayılı kanun ile “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu” çerçevesinde “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu” kurulmuştur (Seyyar, 2014: 274). Fonun gelirleri, bütçeden ayrılacak kaynakların yanı sıra gelir ve kurumlar vergisi, trafik cezaları ve RTÜK reklam gelirlerinden sağlanan kesintilerden oluşmaktadır. Fondan eğitim ve çeşitli projeler için aktarım yapıldığı gibi kırsal alanı geliştirmeye yönelik çalışmalar için de destekte bulunmaktadır (Yıldırım ve Doğan, 2012: 12).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü sosyal yardımların ana temelini oluştururken, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu daha çok mali kaynaklarını oluşturmaktadır. En temel amacı ise; sosyal adaletin güvence altına alınması, yoksul vatandaşlarımıza destek verilmesi ve onların güçlendirilmesi gibi işlevleri sağlamaktadır (Filiz, 2009: 68).

Görevlerine bakıldığında ise;

- a) Yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlar alanında ulusal düzeyde uygulanacak politika ve stratejilerin oluşturulması çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- b) 3294 sayılı Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek ve uygulanmasını sağlamak için gerekli idarî ve malî tedbirleri almak.
- c) Fon gelirlerini zamanında toplamak, toplanan gelirlerin yerinde, zamanında ve ihtiyaçlara göre kullanılmasını sağlamak.
- ç) Vakıfların harcamalarını, iş ve işlemlerini araştırmak, incelemek, izlemek ve denetlemek, görülen aksaklıklarla ilgili gerekli tedbirleri almak, vakıfların çalışma usul ve esasları ile sosyal yardım programlarının ölçütlerini belirlemek.
- d) Mevzuatta kamu kaynaklarıyla yardım yapılması öngörülen kişilere aylık, tazminat, ücret, yardım veya başka bir ad altında yapılacak her türlü sosyal yardımın ödenmesi ve anılan yardım ve ödemelerin veri tabanına işlenerek izlenmesi ile ilgili işleri diğer birimler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde yerine getirmek; diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılmakta olan her türlü sosyal yardım ve ödemelerin veri tabanında izlenmesine ilişkin işlemleri yürütmek.
- e) Yoksullukla mücadeleye ve genel müdürlüğün görev alanına giren diğer konulara ilişkin olarak araştırma ve incelemeler yapmak, proje hazırlamak ve uygulamak.
- f) Yoksullukla mücadele alanında uluslararası gelişme ve uygulamaları izlemek, değerlendirmek, ülkemiz açısından yararlı görülen modelleri uygulamaya koymak.
- g) Sosyal Yardımlar Bilgi Sistemi ile ilgili işleri yürütmek, sosyal yardımlaşma ve dayanışma kültürünü kökleştirici çalışmalar yapmak, geniş kitleleri kapsayan yardım kampanyalarını koordine etmek ve desteklemek.
- ğ) Sosyal yardıma hak kazanılmasında ve genel sağlık sigortalılığının tespitinde esas alınacak gelir tespit testlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek, bu testleri vakıflarla işbirliği yaparak uygulamak.
- h)Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak (AÇSHB, Erişim tarihi: 02.01.2019).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarıyla ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yaptığı faaliyetlerin temel amacı, muhtaç durumda bulunan yoksul birey ve ailelerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve topluma kazandırılmasının sağlanmasıdır. Bu yardımlar karşılıksız yardımlardır (Arıöz Bozkuş, 2009: 100).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının en belirgin amacı, yoksullukla mücadele etmek, ekonomik ve sosyal kaynakların düzenli bir şekilde kullanılmasını sağlamak, eşit gelir dağılımı yapılmasını sağlamak, temel ihtiyaçlarını karşılayamayan yoksul dilimde olan ailelere sosyal yardım sağlamak, üretimde ve istihdam da az gelirliler için sosyal hayata uyum sağlayabilmesi gibi çalışmalar yapmaktır (Öztürk, vd., 2010: 190).

Muhtaç kişilere, muhtaçlık derecesine göre yardım yapılır ve kişilerin muhtaçlık durumu ortadan kalkıp şartlarının iyileşmesi ile birlikte sosyal yardımlar gerekir ise sonlandırılır. Sosyal yardımlar, aynı ve nakdi yardım olarak ikiye ayrılır.

Aynı Yardım: Olgular ve ailelere yapılan yiyecek, giyecek, kömür v.b yardımlar için kullanılan terimdir.

Nakdi Yardım: Olgular ve ailelere yapılan nakit yardımudur. Nakdi yardım dışındaki bütün yardımlar aynı yardım çatısı altında toplanmıştır. Aynı ve nakdi yardımlarda temel sınır, açlık sınırıdır.

Yoksulluğun azaltılması ve yoksulluğa müdahale edilmesinde sosyal yardım faaliyetlerinin büyük önemi vardır. Bu faaliyetler aile yardımları, sağlık yardımları, eğitim yardımları, gelir getirici istihdam artırıcı proje yardımlarıdır (Çetinkaya, 2012: 114).

2.8.1. Aile Yardımları

Aile yardımları arasında yakacak, barınma, aşıları ve gıda yardımları bulunmaktadır. Barınma yardımları, oturulamayacak derecede eski ve harap biçimde olan sağlıksız şartlar taşıyan evlerde yaşayan vatandaşların, evlerinin onarılması, şartlarının iyileştirilmesi için yapılan aynı ve nakdi yardımlardır. Gıda yardımları kapsamında, ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanması için üçer aylık periyotlar ile yılda dört defa Fon'dan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına kaynak aktarılmaktadır. Aşevi yardımı, yoksulluğun fazlası ile belli olduğu ihtiyaç sahibi

kişilere, aşevleri tarafından günlük sıcak yemek verilmesidir (Öztürk, vd., 2010: 198-202). Aile yardımlarından bir diğeri ise, yakacak yardımlarıdır. İhtiyaç sahibi ailelere bedelsiz kömür yardımını içeren yakacak yardımları 2003 yılından itibaren ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır (AÇSHB, Erişim tarihi: 02.01.2019).

2.8.2. Eğitim Yardımları

Eğitim yardımları arasında en temel yardım “Şartlı Eğitim Yardımı”dır. Bu kapsamda ihtiyaç sahibi ailelere çocuklarının eğitimlerinin aksamaması için karşılıksız nakdi yardım yapılmaktadır. Eğitim yardımının miktarı kız çocuklarında erkek çocuklarına göre daha yüksektir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2013: 10; akt. Karakaş ve Çevik, 2006: 892). 2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren kaynağı Fon’dan aktarılacak suretiyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencilerinin kitapları ücretsiz verilmeye başlamıştır. Yine engellilere yapılan eğitim yardımları da eğitim yardımları kapsamındadır. Özel Eğitime Gereksinim Duyan Öğrencilerin Okullara Erişiminin Sağlanması için Ücretsiz Taşınması Projesi, MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve SYDGM işbirliği ile 2004-2005 eğitim öğretim yılından beri uygulanmaktadır. Proje kapsamında özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin okullara erişimi ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Taşınmalı eğitim ve yükseköğrenim bursları da eğitim yardımları kapsamında Fon’dan sağlanmaktadır (AÇSHB, Erişim tarihi: 02.01.2018).

2.8.3. Sağlık Yardımları

Sosyal güvencesi ve yeşil karta sahip olmayan vatandaşların sağlık harcamalarında kullanmaları için yapılan nakdi ve tıbbi yardımlardır. Engelli vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanması için de araç gereç yardımı yapılmaktadır (Seyyar, 2014: 278). Bir diğer yardım ise şartlı sağlık yardımıdır. Bu yardım, ihtiyaç sahibi olan aile ve çocukların temel sağlık hizmetlerinden yararlanmasını sağlamaktadır (Arıöz Bozkuş, 2009: 103).

2.8.4. Gelir Getirici Proje Yardımları

Sosyo-ekonomik anlamda çok fazla desteklenemeyen vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılamaları, topluma uyum sağlamaları, ekonomik olarak üretkenliklerini arttırmaları

ve düzenli bir gelire ulaşana kadar kentsel alanda iş kurma, kırsal alanda bulunduğu ortama uygun yapabileceği faaliyetlere yönelik projelerde bulunmalarını desteklemek amacıyla yapılan sosyal yardımlardır (SYDM, tarihsiz: 26; akt. Öztürk, vd., 2010: 212).

2003 yılı itibari ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile birlikte yürütülen, Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP)'tir. Bu proje kapsamında, köylerde maddi durumu kötü olan vatandaşlara, kooperatif aracılığıyla süt sığırcılığı, koyunculuk ve seracılık gibi alanlarda faaliyet gösterebilmeleri için verilen destektir. Gelir getirici ve istihdam maksatlı eğitim projeleri ise; genellikle yoksul kadınlar ve gençlere yönelik sosyal ve mesleki örgütlenmeler tarafından düzenlenen kısa süreli kurslardır. Bu kurslar sayesinde kişiler, işin teknik yönlerini daha iyi öğrenerek, becerilerini daha iyi ortaya koyabilmekte ve sayede nitelikli iş sahibi olabilme fırsatını yakalayabilmektedirler (Seyyar, 2014: 278-279).

2.8.5. İstihdam Projeleri

İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR), işsizlik sorununu çözmek için, nitelikli işgücünü çalışma hayatına entegre edebilmek için, aktif ve pasif işgücü politikalarını etkin bir şekilde uygulayabilecek bir yapıya dönüştürmüştür. 5763 sayılı iş kanunu ile kadınların ve gençlerin istihdamının sağlanmasına yönelik teşvik düzenlemeleri yapılmıştır (Türk ve Ünlü, 2016). Bu düzenlemeye göre, 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile üst yaş sınırı şartı olmayan 18 yaşından büyük kadınların bu maddenin yürürlük tarihinden önceki altı aylık dönemde prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalılar kapsamında olmaması şartıyla, bu maddenin yürürlük tarihinden önceki bir yıllık dönemde işyerine ait prim ve hizmet belgelerinde belirtilen ortalama sigortalı sayısına ek olarak bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içinde işe alınan ve fiilen çalıştırılanlar için prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisseleri birinci yıl için %100'ü; ikinci yıl için %80'i; üçüncü yıl için %60'ı; dördüncü yıl için %40'ı ve beşinci yıl için %20'si İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır (Resmi Gazete, md.20, 2014).

2.8.6. Sosyal ve Ekonomik Destek

Sosyal ve ekonomik destek (SED), temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelere, çocukların ailelerden ayrılmadan yanlarında bakımına imkan sağlanması amacıyla yapılan ekonomik destek ile bu ailelere verilen psiko-sosyal desteğe sosyal ve ekonomik destek denilmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Türk ailelerine sağladığı bu destek, 2016 yılı Haziran ayından itibaren geçici koruma kapsamında kimliği olan göçmenlere de sunulmaya başlanmıştır (MÜLTECİLER, Erişim tarihi:02.01.2018).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen yardımların en önemli fonksiyonu; kurumun öncelikli hedef grubu olan korunmaya ihtiyacı olan çocuk ve gençlerin korunma altına alınmasına esas oluşturacak nedenin ekonomik yoksunluk olması halinde, bu çocuklara kuruluş bakımı yerine, ekonomik yardım ve diğer destekleyici sosyal hizmet uygulamaları ile ailenin parçalanmadan bir arada yaşamasına fırsat sağlamaktır. Ayrıca kuruluş bakımından ayrılan ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyan gençlerin bir süre desteklenerek toplumda muhtaç duruma düşmeden hayatlarını sürdürmeleri amaçlanmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destek'in Genel Esasları:

- a) Ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine yönelik, aile ve çocuklarla mesleki çalışmalar yapılması,
- b) Gençlerin ve ailelerin ihtiyaçlarının karşılanması sürecinde sosyal sorunlarının tespiti ve çözümlenmesinde gerekli rehberlik ve desteğin sağlanarak hayat standartlarının yükseltilmesi,
- c) Yardım faaliyetlerinde bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği tesis edilerek güç birliğinin sağlanması, kamu veya özel kurumların sosyal yardım amaçlı veri tabanı kullanılarak mevcut kaynaklara en verimli şekilde işlerlik kazandırılması,
- d) Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin uygulanmasında korunmaya muhtaç çocuk ve gençlere öncelik tanınması, ekonomik destek talebinin bütçe imkânları ile karşılanamayacak derecede fazla olması halinde; aciliyet durumu, muhtaç olma derecesi ve müracaat sırası esas alınarak öncelikli olarak değerlendirilmesi,

- e) Muhtaç durumda bulunan çocuğun ailesi veya yakınları ile ekonomik desteğe ihtiyaç duyan gençlerin, en kısa sürede kendi imkânlarıyla yaşamlarını sürdürebilecekleri koşullara kavuşturulması,
- f) Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin sosyal güvenlik sisteminin boşluklarını dolduracak şekilde planlanıp geliştirilmesine özen gösterilmesi,
- g) Sosyal ve ekonomik desteğin muhtaçlık kriteri ve çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda yapılması, izlenmesi ve rehberlik edilmesi,
- h) Ekonomik destek talebinde bulunanlardan, çalışmasına engel özel bir durumu veya sağlık ile ilgili bir engeli yoksa meslek edinme kursuna veya Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne müracaat etmiş olması,
- i) Durumu uygun olan çocukların bakım tedbiri kararı alınmadan ailesi veya yakınları yanında desteklenmesi, bunlardan doğumla çoğul bebek sahibi olanlar ile sağlık sorunu olan çocukların durumlarının öncelikle değerlendirilmesi,
- j) Sosyal hizmet kuruluşlarında korunma altında bulunan çocuklardan, sosyal ve ekonomik destekle ailesi yanına döndürülmeleri uygun olanların bakım tedbiri kararlarının kaldırılarak aile ortamında bakılması ve desteklenmesi,
- k) Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlananlardan ve zorunlu eğitim kapsamında olup çeşitli nedenlerle eğitimine devam edememiş çocukların okula devamlarının sağlanması,
- l) Müracaatçı veya ailesi hakkında edinilen bilgi ve belgelerin, gizlilik ilkesine dikkat edilerek işlem yapılması ve kişisel verilerin korunması,
- m) Sosyal hizmet desteği ve ekonomik desteğin verilmesinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde insan haysiyeti ve vakarına yaraşır şekilde hareket edilmesi, özel hayatın gizliliğinin korunması, kişilik haklarının ihlal edilmemesi, çocuk hakkında alınacak her türlü karar ve yapılacak işlemlerde düşüncesinin alınarak öncelikle yararının gözetilmesi, hizmet esasları olarak belirlenmiştir.

Sosyal ve ekonomik desteğin verilmesinde, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde insan haysiyeti ve vakarına yaraşır şekilde hareket edilmesi, özel hayatın gizliliğinin korunması, kişilik haklarının ihlal edilmemesi, çocuk hakkında alınacak her türlü karar ve yapılacak işlemlerde düşüncesinin alınarak öncelikle yararının gözetilmesi, hizmet esasları olarak belirlenmiştir (AÇSHB, Erişim tarihi: 02.01.2019).

Sosyal ve Ekonomik Destekten Kimler Faydalanabilir;

- a) Haklarında bakım tedbiri kararı olup, yatılı kurum bakımında olan ve desteklendikleri takdirde ailesi veya yakınlarının yanına verilebilecek çocuklar,
- b) Ekonomik yoksunluk nedeniyle, desteklenmedikleri takdirde korunmaya ihtiyacı olan çocuk durumuna düşecek olan çocuklar,
- c) Haklarında bakım tedbiri kararı alınmaksızın, sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlandırılarak ailesi veya yakınları tarafından bakılabilecek çocuklar,
- d) Bakım tedbir kararlı iken yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle, kurum bakımından veya koruyucu aile yanından ayrılanlar,
- e) İş ve meslek edinme kursuna veya eğitimlerine devam eden veya bir iş ve meslek sahibi olamayıp desteklenmedikleri takdirde muhtaç duruma düşecek olan gençler,
- f) Olağanüstü bir felaket, tabii afet, hastalık veya kaza geçirerek belirli bir süre kendisinin ve geçindirmekle yükümlü bulunduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlar ile hayati tehlike arz eden ve ameliyat gerektiren durumlarla karşılaşan veya vefat eden kişilerin çocukları yararlanabilmektedir (Remi Gazete, 2015).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde, Ümraniye ilçesinde ikamet etmekte olan Sosyal ve Ekonomik Destekten faydalanan yoksul aileler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, Ümraniye ilçesinin birbirine yakın mahallelerinde ikamet eden Sosyal ve Ekonomik Destekten faydalanan 200 yoksul aile oluşturmaktadır.

3.2. Verileri Toplamada Kullanılan Araçlar

Araştırma yöntem ve teknikleri nicel ve nitel olmak üzere birbirinden farklı iki grupta ele alınmaktadır. Nicel araştırma pozitivist düşünce doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Öznellikten uzak nesnel bir yapıya sahip olmakla birlikte, neden- sonuç ilişkilerini ve genellenebilir bir bilgi birikimi ortaya koymaktadır. Mevcut ilişkileri tanımlamak için sayısal veriler kullanılmaktadır. Nicel araştırmada ayrıntıdan ziyade daha yüzeysel veriler elde edilmektedir. Nitel araştırma ise nesnel araştırmanın aksine bireyin kendi algıları, kendi söyledikleri yani bireylerin kendi perspektifleri üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda da nitel araştırma öznel bir yapıya sahiptir, neden-sonuç ilişkisini ve genellenebilir bir bilgi birikimi ortaya koymamaktadır (Nakiboğlu ve Altıparmak, 1992: 356).

Nicel araştırmada veri toplama “deneysel araştırmalarla”, “tarama araştırmalarıyla”, “tepkisiz araştırmalarla” gerçekleştirilmektedir. Deneysel araştırma, laboratuvar ya da gerçek hayatta yürütülebilme özelliğine sahiptir. Çoğu deneyde araştırmacı ele aldığı kişileri iki ya da daha fazla gruba ayırmaktadır. Her iki gruba da aynı şartlar sağlanır fakat bir gruba çalışmacı, ölçmek istediği koşulu yüklemektedir. Yani iki gruptan sadece bir tanesine müdahale ederek herhangi bir tepkinin müdahaleye bağlı olup olmadığı sonucuna varabilmektedir. Tarama araştırmalarında kişilerin görüşleri, inançları, hayatları vb. hakkında bilgi toplayabilmek için anketlerden, formlarından ya da resmi görüşmelerden yararlanılmaktadır. Kısa bir sürede kişilere çok fazla soru yöneltilebilmekte ve cevapların dikkatlice kayıt edilmesi gerekmektedir. Tarama araştırmalarında ulaşılan veriler tablolar, grafiklerle analiz edilmektedir. Deneysel ve

tarama araştırmalarında ya direk soru yöneltilerek ya da deneysel koşullar yaratılarak kişiler araştırmaya dâhil edilmektedir. Bunlar tepkisel yöntemlerdir çünkü kişiler içinde buldukları mevcut durumun farkına varıp tepki verebilmektedirler. Fakat bunların dışında kalan nicel veri toplama araştırmalarına tepkisiz araştırma denilmektedir. Tepkisiz araştırma da kişiler incelendiğinin farkında olmamaktadır (Neuman, 2006; akt. Özge, 2014: 64-66).

Tüm bu mevcut teknikler farklı alanlarda bilgi ve veri ortaya koymaktadır. Her tekniğin farklı alanı olduğu gibi sınırlılıkları, dezavantajları, avantajları da birbirinden farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmanın sınırlılığı doğrultusunda bir bilgi birikimi ortaya konulmaktadır. Literatürde mevcut olan, eğitim niteliğine sahip çalışmalarda ve ortaya konulmuş tezlerin incelenmesi sonucunda nicel araştırma yönteminin daha çok kullanıldığı ortaya konulmuştur (Türnüklü, 2001:9).

Nicel bir araştırma başlığın seçimiyle başlamaktadır. Fakat seçilen başlık çok genel bir niteliğe sahip olmakla birlikte konunun kısıtlanmasını gerektirmektedir. İkinci basamakta kişiler bu geniş bir niteliğe sahip olan başlığı bir araştırma sorusuyla kısıtlandırmaktadır. Konunun kısıtlanması bir noktaya odaklanmasıyla, çalışmanın tasarlanması bölümüne geçilir. Burada kişiler çalışmanın hangi teknikle yürütüleceği, ortaya konulmuş etkenlerin nasıl ölçüleceği noktasında kararlar vermektedir. Çalışmanın tasarlanmasıyla birlikte çalışmada veri toplama bölümüne geçilmektedir. Verilerin toplanmasıyla birlikte bir sonra ki basamağa veriler analizi bölümüne geçilir. Bu bölüm grafik, tablo veya istatistik oluşturmak için güçlü bir bilgisayar yazılımını gerektirmektedir. Bundan sonra araştırmacı mevcut olan verileri yorumlamaktadır. Ortaya konulan veriler doğrultusunda çalışmanın başında sorulan soru cevaplanır, konu üzerine yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırılır daha geniş sonuçlar elde edilir. Son olarak ise çalışma başkalarını bilgilendirmek üzere hazır bir hal alırken, oluşan bilgi birikimiyle birlikte ortaya bir rapor konulması ve profesyonel kişiler önünde sunulması gerekmektedir (Neuman, 2006; akt. Özge, 2014: 21-23).

Nicel veri analizinde karşılaşılan zorluklar üzerine yapılan bir araştırmada araştırmacıların en çok zorlandığı  bölüm; “araştırmaya uygun olduğuna karar verilen istatistiksel tekniklere ilişkin varsayımların test edilmesi” bölümünde zorlandığı daha sonra “araştırma problemi ve deseni ile çalışmadaki değişkenlere uygun istatistiksel

tekniklerin belirlenmesi” bölümünde ve “analiz sonuçlarının yorumlanması” bölümü olarak ortaya konulmuştur (İlhan, 2016: 78).

Araştırmada nicel veri toplamak amacıyla; araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Söz konusu anket iki kısımdan oluşmaktadır. Anketin birinci kısmında bulunan 18 soru katılımcıların demografik bilgilerini (sosyal destek alıp almadığı, aile yapısı, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, iş durumu, gelir düzeyi) elde etmek amacıyla oluşturulmuştur. Ankette yer alan ikinci kısım, bireylerin sosyal ve ekonomik destek ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik beşli likert tipi on maddeden oluşmaktadır. Anketin ikinci kısmındaki soruların amacı ise; katılımcıların sosyal ve ekonomik destek ile ilgili görüşlerini, desteklerin yerine ulaşip ulaşmadığını, desteğin yoksulluk üzerindeki etkilerini, yoksul aileler üzerinden incelemektir. Katılımcılar sorular üzerinde, “Kesinlikle katılıyorum(1)” ve “Kesinlikle katılmıyorum(5)” arasında farklı tercih seçeneklerine sahiptir.

3.3. Veri Analizi

Çalışmada istatistiksel programlardan olan SPSS v22.0 kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Verilerin analizinde parametrik testlerden faydalanılmıştır. Bağımsız 2 grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, 2’den fazla bağımsız grupların ortalamalarının karşılaştırılmasında ise One-way ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testinde grup farklılıkları için varyans homojenliği sağlanıyorsa Tukey HSD, sağlanmıyorsa Tamhane çoklu grup karşılaştırma testi; ölçeklerin güvenilirlik analizinde de Cronbach’s alpha katsayısı ve normallik testi olarak da Shapiro Wilk kullanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2018 yılı içerisinde İstanbul ili, Ümraniye ilçesinde sosyal ve ekonomik destekten faydalanan yoksul bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Sosyal ve ekonomik destekten faydalandığı halde yabancı vatandaşlar ile aradaki mevcut dil farklılıklarından dolayı anket gerçekleştirilememiştir. SED hizmetinden faydalanmakta olan kişilere

ankete katılmak isteyip istemediklerini sorulduğunda bazı kadınlar eşlerinin izin vermeyeceğini söyleyerek araştırmaya katılmamıştır.

Destek almakta olan bazı kadın ve erkek bireyler, bu anketin herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından yaptırılıyor olabileceği ve sonuçlar doğrultusunda verilmekte olan desteğin kesilebileceğini düşündükleri için araştırmaya katılmakta biraz çekingen bir tavır sergilemişlerdir. Bu durumun aksine bazı katılımcılar ise anketimizi gerçekleştirirken ailevi sorunlarını, eşleriyle, çocuklarıyla olan sorunlarını paylaşma ihtiyacı duymuştur.

Özetle bu araştırma yukarıda belirtilen sınırlıkları olmakla birlikte özgün ve etik bir çerçevede gerçekleştirilmiş olan bir araştırmadır.

3.5. Araştırmanın Etik Boyutu

Bulunan bulguların sonuçları, hiçbir müdahaleye uğratılmadan ve başka bir yerden alıntı yapılmadan doğrudan aktırılacaktır. Araştırmanın konusunda değişiklik yapılmamış olup şahıs bilgileri izinsiz kullanılmayacaktır. Anket uygulanacak kişilerle önceden konuşup anket hakkında bilgilendirilme yapılmıştır. Verilen bilgilerin gizliliği esastır. Kişilerin, kişisel bilgileri kullanılmayacak ve üçüncü şahıslara verilmeyecektir. Veriler objektif bir biçimde ele alınacaktır.

4. BULGULAR VE BULGU ANALİZİ

4.1. Sosyo-Demografik Bulgular

Tablo 1: Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

		n	%
Cinsiyet	Kadın	168	84,0
	Erkek	32	16,0
Yaş grupları	18-38 arası	113	56,5
	39-59 arası	74	37,0
	60 ve üzeri	13	6,5
Medeni durum	Evli	83	41,5
	Bekar	9	4,5
	Boşanmış	86	43,0
	Eşi vefat etmiş	22	11,0
Çocuk sayısı	1-2 arası	71	35,5
	3	72	36,0
	4 ve üzeri	57	28,5
Eğitim	Okuryazar	106	53,0
	İlköğretim	64	32,0
	Lise	19	9,5
	Ön lisans ve üzeri	11	5,5
Meslek	Ev hanımı	111	55,5
	İşçi	67	33,5
	Diğer*	22	11,0
Meslek diğer*	Emekli	8	38,0
	İşsiz	6	28,5
	Öğrenci	1	5,0
	Memur	2	9,5
	Kuaför	4	19,0
Çalışma durumu	Çalışmıyor	81	40,5
	Çalışıyor ama düzenli geliri yok	37	18,5
	Çalışıyor düzenli geliri var	68	34,0
	Emekli	14	7,0
Gelir düzeyleri	1500 TL ve altı	50	25,0
	1501-2000 TL	58	29,0
	2001- 2500 TL	54	27,0
	2500 ve üzeri	38	19,0
Meslek diğer* toplam		21	100,0
Genel Toplam		200	100,0

Araştırmada kişilerin cinsiyet durumlarına bakıldığında %84'ü kadın, %16'sı erkeklerden oluşmaktadır. Yaş grupları değerlendirildiğinde, %56,5'i 18-38 yaş arasında, %37'si 39-59 yaş arasında ve %6,5'i ise 60 yaş ve üzerindedir; kişilerin %41,5'i evli, %4,5'i bekar,

%43'ü boşanmış ve %11'inin ise eşi vefat etmiş olarak görülmektedir. Kişilerin çocuk sayıları değerlendirildiğinde, %35,5'inin 1-2 çocuğu, %36'sının 3 çocuk ve %28,5'inin ise 4 ve üzerinde çocukları vardır. Kişilerin %53'ü okuryazar, %32'si ilköğretim, %9,5'i lise ve %5,5'i ise ön lisans ve üzerinde eğitim gördüklerini belirtmişlerdir. Meslek grupları değerlendirildiğinde, %55,5'i ev hanımı, %33,5'i işçi ve %11'i ise diğer meslek gruplarında olduklarını; diğer meslek gruplarında yer alan kişilerin %38'i emekli, %5'i öğrenci, %9,5'i memur, %19'u kuaför olduklarını bununla birlikte %28,5'i ise işsiz olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada kişilerin %18,5'i çalıştıklarını ancak düzenli gelirleri olmadığını, %34'ü çalıştıklarını ve düzenli gelirleri olduğunu, %7'si emekli olduğunu ve %40,5'i ise çalışmadıklarını; aylık gelir düzeyleri değerlendirildiğinde, %25'i 1500 TL ve altında, %29'u 1501-2000 TL arasında, %27'si 2001-2500 TL arasında ve %19'u ise 2500 TL ve üzerinde gelir düzeyinde olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2: Konut Durumu, Türü ve Ümraniye'de Yaşam Süresine İlişkin Bulgular

		n	%
Konut durumu	Kira	135	67,5
	Kendi evi	29	14,5
	Başka birinin evinde bedelsiz oturuyor	36	18,0
Konut türü	Baraka-çadır	12	6,0
	Gecekondu	85	42,5
	Müstakil	27	13,5
	Daire	76	38,0
Ümraniye'de yaşam süresi	5 yıldan az	38	19,0
	5-9 yıl	62	31,0
	10-14 yıl	44	22,0
	15 yıl ve üzeri	56	28,0
Toplam		200	100,0

Araştırmada kişilerin konut durumları, konut türü ve Ümraniye'de yaşam süresi değerlendirildiğinde;

Kişilerin %67,5'i konutlarının kira olduğunu, %14,5'i kendi evleri olduğunu ve %18'i ise başka birinin evinde bedelsiz oturduğunu; %42,5'i gecekondu, %38'i dairede, %13,5'i müstakil, %6'sı ise baraka-çadır türünde konutlarda kaldıklarını belirtmişlerdir. Kişilerin

%19'u 5 yıldan az, %31'i 5-9 yıl arasında, %22'si 10-14 yıl arasında ve %28'i ise 15 yıl ve üzerinde Ümraniye'de yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3: Sosyal Güvence ve Sağlık Durumuna İlişkin Bulgular

		n	%
Sosyal güvence	Evet	93	46,5
	Hayır	107	53,5
Sağlık durumu	Herhangi bir ağrı ya da rahatsızlığım yok	48	24,0
	Biraz rahatsızım ancak ciddi değil	125	62,5
	Ciddi ve tedavisi zor bir rahatsızlığım var	27	13,5
Toplam		200	100,0

Araştırmaya katılan kişilerin %46,5'i sosyal güvencelerinin olduğunu, %53,5'i ise genel sağlık sigortasından faydalandığını; sağlık durumları değerlendirildiğinde, %24'ü herhangi bir ağrı ya da rahatsızlıklarının olmadığını, %62,5'i biraz rahatsız olduklarını ancak ciddi olmadığını ve %13,5'i ise ciddi ve tedavisi zor bir rahatsızlıkları olduğunu belirtmişlerdir.

4.2. Yoksulluk Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 4: Yoksulluk Problemine İlişkin Bulgular

	n	%	
Yoksulluk problemi	Doğduğumdan beri	23	11,5
	Evlenmeden önce başladı	4	2,0
	Evlendikten sonra	15	7,5
	Eşimden ayrıldıktan/başıma kötü bir durum geldikten sonra	67	33,5
	Diğer*	91	45,5
Toplam	200	100,0	
Diğer*	Eş cezaevinde	30	34,0
	Eş vefatı	19	21,0
	Toruna bakma	12	13,0
	Eş askerde	7	8,0
	Ebeveyn vefatı	5	6,0
	Hastalık	5	6,0
	Engelli çocuk	3	3,0
	Eş hasta	2	2,0
	İş yeri iflas	2	2,0
	Baba vefat anne terk	1	1,0
	Bacağı kesilmesi	1	1,0
	İşten çıkarılma	1	1,0
	Sağlık sorunu	1	1,0
	Yeğenlerine bakma	1	1,0
Toplam	90	100,0	

Araştırmaya katılan kişilerin %11,5'i doğduklarından beri, %2'si evlenmeden önce, %7,5'i evlendikten sonra, %33,5'i eşten ayrıldıktan/başlarına kötü bir durum geldikten sonra ve %45,5'i diğer sebeplerden ötürü yoksulluk probleminin başladığını; diğer sebepler değerlendirildiğinde, %34'ü eşinin cezaevinde olduğundan, %21'i eşi vefat ettiğinden, %13'ü torununa baktığından, %8'i eşi askerde olduğundan, %6'sı ebeveyn vefatından, %6'sı hastalıktan ve %12'si ise başka sebeplerden dolayı yoksulluk problemi yaşamaya başladıklarını belirtmişlerdir.

4.3. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetine İlişkin Bulgular

Tablo 5: Sosyal ve Ekonomik Destek Alma ve İhtiyaç Sebebine İlişkin Bulgular

		n	%
Sosyal ve ekonomik destek alma	Evet	200	100,0
	Sağlık sorunu	31	15,5
Sosyal ve ekonomik destek ihtiyaç sebebi	Çocuğunun küçük yaşta olması	29	14,5
	Eşin ceza evinde olması	36	18,0
	İş bulamama	21	10,5
	Boşanma	45	22,5
	Diğer*	38	19,0
	Toplam		200
Diğer*	Ebeveyn vefatı	4	10,0
	Eğitim giderleri	7	18,0
	Engelli çocuk	1	3,0
	Eş askerde	1	3,0
	Eş vefatı	8	21,0
	Gelir azlığı	1	3,0
	Toruna bakma	13	34,0
	Yaş nedeni	2	5,0
	Yeğenlere bakma	1	3,0
	Toplam		38

Araştırmada kişilerin tamamı sosyal destek almakta olup, %15,5'i sağlık sorunu nedeniyle, %14,5'i çocuğunun küçük yaşta olması, %18'i eşlerinin ceza evinde olması, %10,5'i iş bulamaması, %22,5'i boşanma sebebiyle ve %19'u ise diğer sebeplerden dolayı sosyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Diğer sebepler incelendiğinde ise, %10'u ebeveyn vefatından, %18'i eğitim giderleri sebebiyle, %21'i eş vefatı, %34'ü toruna bakma ve %17'si ise başka sebeplerden dolayı sosyal desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6: Sosyal ve Ekonomik Destekten Faydalanma Süresi ve Hangi Alanda Kullanıldığına İlişkin Bulgular

		n	%
Sosyal ve ekonomik destekten faydalandığı süre	1-12 ay	56	28,0
	13-24 ay	90	45,0
	25-36 ay	44	22,0
	36 ay ve üzeri	10	5,0
Sosyal ve ekonomik desteğin kullanıldığı alan	Gıda	24	12,0
	Eğitim	98	49,0
	Sağlık	10	5,0
	Kira	43	21,5
	Fatura	5	2,5
	Diğer*	20	10,0
Toplam		200	100,0
Diğer*	Bakıcı	8	40,0
	Bez ve mama	11	55,0
	Kreş	1	5,0
Toplam		20	100,0

Araştırmaya katılan kişiler %28'i 1-12 aydan beri, %45'i 13-24 aydan beri, %22'si 25-36 aydan beri ve %5'i ise 36 ay ve üzerinden beri sosyal destekten faydalandığını; yine kişilerin %12'si gıda, %49'u eğitim, %5'i sağlık, %21,5'i kira, %2,5'i fatura ve %10'u ise diğer alanlarda sosyal desteği kullandıklarını belirtmişlerdir. Diğer alanlardaki sosyal destek durumu değerlendirildiğinde, %40'ı bakıcı, %55'i bez ve mama olarak sosyal desteği kullandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7: Sosyal ve Ekonomik Destek Görüşlerine İlişkin Bulgular

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
SED.1	1	,5	2	1,0	7	3,5	84	42,0	106	53,0
SED.2	12	6,0	31	15,5	8	4,0	49	24,5	100	50,0
SED.3	12	6,0	20	10,0	11	5,5	56	28,0	101	50,5
SED.4	13	6,5	29	14,5	9	4,5	54	27,0	95	47,5
SED.5	0	0,0	1	,5	10	5,0	92	46,0	97	48,5
SED.6	0	0,0	1	,5	8	4,0	81	40,5	110	55,0
SED.7	0	0,0	1	,5	10	5,0	86	43,0	103	51,5
SED.8	0	0,0	2	1,0	13	6,5	78	39,0	107	53,5
SED.9	0	0,0	2	1,0	9	4,5	83	41,5	106	53,0
SED.10	0	0,0	1	,5	10	5,0	83	41,5	106	53,0

Araştırmada kişilerin sosyal ve ekonomik destek ile ilgili görüşleri değerlendirildiğinde; Kişilerin %95'i sosyal ve ekonomik destek ile yaşamlarının rahatladığını (SED.1), %74,5'i yapılan sosyal ve ekonomik desteği yeterli bulduklarını (SED.2), %78,5'i yapılan sosyal ve ekonomik destekten son derece memnun kaldıklarını (SED.3), %74,5'i yapılan sosyal ve ekonomik destek ile ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini (SED.4), %94,5'i yapılan sosyal ve ekonomik destek ile ailelerinin yoksulluk düzeyinin azaldığını (SED.5), %95,5'i yapılan sosyal ve ekonomik desteğin topluma önemli katkısı olduğunu düşündüklerini (SED.6), %94,5'i yapılan sosyal ve ekonomik destek geleceğe daha güvenli bakılmasını sağladığını düşündüklerini (SED.7), %92,5'i yapılan sosyal ve ekonomik desteğin yerine ulaştığını düşündüklerini (SED.8), %94,5'i yapılan sosyal ve ekonomik destekte tarafsız ve adaletli davranıldığını düşündüklerini (SED.9) ve %94,5'i ise yapılan sosyal ve ekonomik desteğin zamanında gerçekleştiğini düşündüklerini (SED.10) belirtmişlerdir.

Tablo 8: Sosyal ve Ekonomik Destek Ölçeğine Ait Güvenilirlik Analizi

	Cronbach's Alpha	Madde sayısı
SED ¹	,947	10

¹Sosyal ve Ekonomik Destek

Ölçekte kullanılan maddelerin tamamına ve faktörler bazında güvenilirlik analizi yöntemlerinden olan Cronbach's alfa yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ölçekte yer alan soruların homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediği araştırılır. Ölçekte yer alan soruların varyanslarının genel varyansa oranı ile bulunur. 0 ile 1 arasında değer alır. 0,60- 0,80 arası oldukça güvenilir, 0,80 - 1,00 arası yüksek güvenilirliktedir. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerin korelasyonları 0,20'nin altında olmamasına dikkat edilir. Bu değerlerin altında yer alan maddeler güvenilirlik analizinde yer almaz.

Sosyal ve ekonomik destek maddeleri için güvenilirlik analizi uyguladığınız da; cronbach's alfa katsayısı sırasıyla **0,947** olarak bulunmuştur. Sonuç olarak; geliştirilen bu ölçek ölçmek istenilen olguyu çok iyi bir şekilde ölçmektedir. Kısaca uygulanacak bu ölçekler güvenilirdir denebilir.

Tablo 9: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddelerine Ait Normallik Dağılımı Testi

	Shapiro-Wilk			Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
	Statistic	df	p		
SED.1	,700	200	,000	-1,466	1,421
SED.2	,753	200	,000	-1,022	-,346
SED.3	,742	200	,000	-1,259	,448
SED.4	,765	200	,000	-1,020	-,295
SED.5	,735	200	,000	-,700	,225
SED.6	,710	200	,000	-,910	,574
SED.7	,728	200	,000	-,803	,325
SED.8	,732	200	,000	-1,016	,772
SED.9	,721	200	,000	-1,008	1,077
SED.10	,724	200	,000	-,856	,391

¹Sosyal ve Ekonomik Destek

Araştırmada kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerin ait normallik dağılımı Shapiro Wilk testiyle değerlendirildiğinde $p < 0,05$ olduğundan normal dağılım göstermemektedir. Ancak puanların normal dağılım göstermemesine rağmen normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin $\pm 1,5$ arasında olması ve örneklem hacminin merkezi limit teoremi gereği 30 ve üzerinde olduğundan sosyal ve ekonomik destek maddelerine ait verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Tablo 10: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet ¹				t	p
	Kadın (n=168)		Erkek (n=32)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,43	,68	4,63	,55	-1,540	0,125
SED.2	3,91	1,31	4,28	1,28	-1,474	0,142
SED.3	4,03	1,23	4,28	1,22	-1,064	0,289
SED.4	3,89	1,30	4,22	1,26	-1,302	0,194
SED.5	4,40	,61	4,56	,62	-1,387	0,167
SED.6	4,49	,59	4,56	,67	-0,640	0,523
SED.7	4,43	,61	4,56	,67	-1,077	0,283
SED.8	4,43	,64	4,56	,76	-1,047	0,296
SED.9	4,43	,63	4,66	,60	-1,876	0,062
SED.10	4,43	,63	4,66	,55	-1,874	0,062

¹Bağımsız örneklem t testi

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinin ortalama puanları kişilerin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Kadın ve erkeklerin sosyal ve ekonomik destek maddeleri ortalama puanları birbirine oldukça yakındır.

Tablo 11: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

	Yaş grupları						F	p
	18-38 arası (n=113)		39-59 arası (n=74)		60 ve üzeri (n=13)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,46	,63	4,41	,74	4,77	,44	1,672	,190
SED.2	3,88	1,35	4,00	1,28	4,54	,88	1,496	,226
SED.3	4,04	1,26	4,03	1,26	4,54	,52	1,020	,363
SED.4	3,88	1,36	3,96	1,27	4,38	,87	,867	,422
SED.5	4,45	,58	4,39	,64	4,38	,77	,238	,788
SED.6	4,52	,55	4,45	,69	4,62	,51	,612	,543
SED.7	4,47	,58	4,42	,66	4,54	,66	,273	,761
SED.8	4,45	,63	4,39	,74	4,77	,44	1,805	,167
SED.9	4,46	,61	4,42	,68	4,77	,44	1,713	,183
SED.10	4,46	,61	4,43	,64	4,77	,44	1,691	,187

¹One-way ANOVA testi

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinin ortalama puanları kişilerin yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 12: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılması

	Eğitim düzeyleri ¹								F	p
	Okuryazar (n=106)		İlköğretim (n=64)		Lise (n=19)		Ön lisans ve üzeri (n=11)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,38	,62	4,45	,78	4,84	,37	4,64	,50	2,995	,032*
SED.2	3,81	1,35	3,98	1,33	4,63	,83	4,27	1,19	2,393	,070
SED.3	3,90	1,26	4,11	1,26	4,74	,65	4,36	1,03	2,897	,036*
SED.4	3,77	1,32	3,98	1,33	4,58	,96	4,27	1,19	2,423	,067
SED.5	4,28	,64	4,52	,56	4,79	,42	4,64	,50	5,361	,001*
SED.6	4,36	,64	4,61	,52	4,89	,32	4,55	,69	5,801	,001*
SED.7	4,36	,62	4,45	,64	4,89	,32	4,64	,50	4,650	,004*
SED.8	4,38	,64	4,45	,69	4,84	,37	4,45	,93	2,707	,046*
SED.9	4,39	,63	4,45	,69	4,84	,37	4,64	,50	3,163	,026*
SED.10	4,35	,63	4,53	,62	4,84	,37	4,64	,50	4,343	,005*

¹One-way ANOVA testi, *p≤0,05

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 2.madde ve 4.madde dışındaki diğer tüm maddelere ait ortalama puanları kişilerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p≤0,05). Tamhane çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

Lise düzeyinde eğitim gören kişilerin sosyal ve ekonomik destek ile yaşamın rahatlamasına (SED.1), yapılan sosyal ve ekonomik destek memnuniyeti (SED.3), yapılan sosyal ve ekonomik desteğin topluma önemli katkısı olduğu düşüncesine (SED.6), yapılan sosyal ve ekonomik destekle geleceğe daha güvenle bakma düşüncesine (SED.7), yapılan sosyal ve ekonomik desteğin yerine ulaştığı düşüncesine (SED.8) ve yapılan sosyal ve ekonomik desteğin tarafsız ve adaletli olduğu düşüncesine (SED.9) ait ortalama puanı anlamlı olarak okur-yazar ve ilköğretim düzeyindeki kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

Lise düzeyinde eğitim gören kişilerin yapılan sosyal ve ekonomik destek ile aile yoksulluğunun azalmasına (SED.5) ve yapılan sosyal ve ekonomik desteğin zamanında gerçekleştiği düşüncesine (SED.10) ait ortalama puanı anlamlı olarak okuryazar kişilerin ortalama puanından daha yüksektir.

Tablo 13: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Medeni Durumlara Göre Karşılaştırılması

	Medeni durum ¹								F	p
	Evli (n=83)		Bekar (n=9)		Boşanmış (n=86)		Eşi vefat etmiş (n=22)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,34	,70	4,44	1,01	4,57	,52	4,50	,80	1,777	,153
SED.2	3,76	1,38	4,00	1,50	4,17	1,20	3,95	1,29	1,435	,234
SED.3	3,96	1,28	4,00	1,50	4,22	1,13	3,91	1,27	,776	,509
SED.4	3,80	1,37	4,00	1,50	4,12	1,23	3,82	1,22	,939	,423
SED.5	4,36	,55	4,67	,50	4,52	,59	4,18	,85	2,720	,046*
SED.6	4,42	,63	4,67	,50	4,57	,54	4,45	,74	1,129	,338
SED.7	4,34	,63	4,67	,50	4,55	,55	4,45	,80	2,025	,112
SED.8	4,34	,70	4,44	,73	4,52	,59	4,59	,73	1,491	,218
SED.9	4,43	,59	4,33	1,00	4,52	,57	4,41	,85	,493	,687
SED.10	4,40	,62	4,44	,73	4,53	,57	4,50	,74	,717	,543

¹One-way ANOVA testi, *p≤0,05

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 5.maddeye ait ortalama puanları kişilerin medeni durumları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p≤0,05). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

Medeni durumu bekar ve boşanmış kişilerin yapılan sosyal ve ekonomik destek ile aile yoksulluğu azalması düşüncesine ait ortalama puanları anlamlı olarak eşi vefat etmiş kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

Tablo 14: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Meslek Gruplarına Göre Karşılaştırılması

	Meslek ¹						F	p
	İşçi (n=67)		Diğer (n=22)		Ev Hanımı (n=111)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,76	,61	4,50	,67	4,27	,63	12,836	,000*
SED.2	4,66	,84	4,14	1,28	3,52	1,36	18,786	,000*
SED.3	4,69	,82	4,23	1,11	3,67	1,30	17,027	,000*
SED.4	4,67	,84	4,09	1,15	3,48	1,35	21,429	,000*
SED.5	4,79	,41	4,32	,78	4,23	,58	21,977	,000*
SED.6	4,81	,43	4,41	,73	4,33	,59	15,040	,000*
SED.7	4,78	,49	4,45	,67	4,26	,60	16,908	,000*
SED.8	4,78	,49	4,50	,80	4,24	,65	15,544	,000*
SED.9	4,84	,37	4,55	,67	4,23	,64	24,214	,000*
SED.10	4,82	,39	4,59	,59	4,23	,63	23,773	,000*

¹One-way ANOVA testi, *p≤0,05

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinin ortalama puanları kişilerin meslek grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p≤0,05). Tamhane çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

İşçilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 1.madde, 2.madde, 3.madde, 4.madde, 6.madde, 7.madde, 8.madde ve 9.maddelerine ait ortalama puanları anlamlı olarak ev hanımlarının ortalama puanlarından daha yüksektir.

İşçilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 5.maddeye ait ortalama puanları anlamlı olarak ev hanımı ve diğer meslek gruplarında yer alan kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

İşçilerin ve diğer meslek gruplarında yer alan kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerin 10.maddeye ait ortalama puanı anlamlı olarak ev hanımı olan kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

Tablo 15: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Karşılaştırılması

	Çalışma durumu ¹								F	p
	Çalışmıyor (n=81)		Çalışıyor ama düzenli geliri yok (n=37)		Çalışıyor düzenli geliri var (n=68)		Emekli (n=14)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,35	,59	4,11	,70	4,78	,59	4,50	,65	10,965	,000*
SED.2	3,47	1,42	3,57	1,37	4,72	,71	4,29	,91	15,753	,000*
SED.3	3,70	1,33	3,57	1,34	4,75	,68	4,21	,89	13,735	,000*
SED.4	3,44	1,37	3,49	1,41	4,74	,70	4,21	,89	17,653	,000*
SED.5	4,28	,53	4,11	,70	4,81	,40	4,21	,80	17,708	,000*
SED.6	4,38	,56	4,19	,74	4,82	,42	4,43	,51	12,907	,000*
SED.7	4,31	,54	4,16	,76	4,81	,43	4,36	,63	14,275	,000*
SED.8	4,30	,66	4,11	,77	4,81	,43	4,50	,52	13,549	,000*
SED.9	4,28	,64	4,14	,71	4,85	,36	4,50	,52	17,609	,000*
SED.10	4,31	,61	4,14	,71	4,84	,37	4,50	,52	16,776	,000*

¹One-way ANOVA testi, * $p \leq 0,05$

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinin ortalama puanları kişilerin çalışma durumları arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p \leq 0,05$). Tamhane çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

Çalışan ve düzenli geliri olan kişilerin tüm sosyal ve ekonomik destek maddelerine ait ortalama puanı anlamlı olarak çalışan ancak düzenli geliri olmayan ve çalışmayan kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

Tablo 16: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Çocuk Sayılarına Göre Karşılaştırılması

	Çocuk sayısı ¹						F	p
	1-2 (n=71)		3 (n=72)		4 ve üzeri (n=57)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,39	,62	4,44	,75	4,56	,60	1,032	,358
SED.2	3,59	1,39	4,19	1,17	4,16	1,28	4,806	,009*
SED.3	3,75	1,33	4,24	1,12	4,26	1,16	3,956	,021*
SED.4	3,56	1,42	4,15	1,13	4,16	1,25	4,929	,008*
SED.5	4,38	,54	4,39	,66	4,53	,63	1,092	,338
SED.6	4,44	,55	4,49	,63	4,60	,62	1,148	,319
SED.7	4,37	,59	4,44	,65	4,58	,60	1,918	,150
SED.8	4,38	,64	4,44	,69	4,54	,66	,966	,383
SED.9	4,42	,58	4,46	,67	4,53	,66	,429	,652
SED.10	4,42	,55	4,46	,65	4,54	,66	,628	,534

¹One-way ANOVA testi, *p≤0,05

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 2.madde, 3.madde ve 4.maddeye ait ortalama puanları kişilerin çocuk sayıları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p≤0,05). Tamhane çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

3 çocuğu olan kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 2.madde ve 3.maddeye ait ortalama puanı anlamlı olarak 1-2 çocuğu olan kişilerin ortalama puanından daha yüksektir.

3 çocuğu ve 4 ve üzerinde çocuğu olan kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 4.maddeye ait ortalama puanı anlamlı olarak 1-2 arasında çocuğu olan kişilerin ortalama puanından daha yüksektir.

Tablo 17: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Konut Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Konut durumu ¹						F	p
	Kira (n=135)		Kendi evi (n=29)		Başka birinin evinde bedelsiz oturuyor (n=36)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,47	,68	4,48	,51	4,42	,73	0,100	0,905
SED.2	3,97	1,30	4,03	1,24	3,92	1,42	0,065	0,937
SED.3	4,13	1,19	3,90	1,26	3,97	1,34	0,583	0,559
SED.4	3,98	1,28	3,97	1,24	3,81	1,45	0,252	0,778
SED.5	4,47	,58	4,31	,54	4,36	,76	1,013	0,365
SED.6	4,53	,57	4,45	,51	4,42	,77	0,658	0,519
SED.7	4,50	,57	4,34	,61	4,39	,77	0,973	0,38
SED.8	4,47	,66	4,38	,62	4,44	,73	0,207	0,813
SED.9	4,50	,60	4,41	,63	4,39	,77	0,517	0,597
SED.10	4,50	,57	4,41	,63	4,39	,77	0,630	0,534

¹One-way ANOVA testi

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinin ortalama puanları kişilerin konut durumları arasında anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 18: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Konut Türlerine Göre Karşılaştırılması

	Konut türü ¹								F	p
	Baraka-çadır (n=12)		Gecekondu (n=85)		Müstakil (n=27)		Daire (n=76)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,42	,51	4,40	,66	4,41	,89	4,55	,60	,796	,497
SED.2	3,75	1,36	3,92	1,33	4,15	1,23	4,00	1,32	,336	,799
SED.3	3,75	1,36	4,02	1,26	4,07	1,21	4,17	1,18	,482	,695
SED.4	3,58	1,51	3,89	1,31	4,11	1,22	4,00	1,30	,541	,655
SED.5	4,33	,49	4,34	,66	4,48	,58	4,51	,58	1,222	,303
SED.6	4,33	,49	4,40	,68	4,63	,49	4,59	,55	2,138	,097
SED.7	4,25	,62	4,38	,65	4,63	,49	4,51	,60	1,875	,135
SED.8	4,33	,65	4,38	,67	4,63	,56	4,49	,68	1,215	,306
SED.9	4,33	,65	4,36	,72	4,59	,57	4,55	,53	1,755	,157
SED.10	4,33	,65	4,35	,67	4,56	,64	4,59	,52	2,431	,066

¹One-way ANOVA testi

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinin ortalama puanları kişilerin konut türleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 19: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Ümraniye’de Yaşam Sürelerine Göre Karşılaştırılması

	Ümraniye’de yaşam süresi								F	p
	5 yıldan az (n=38)		5-9 yıl (n=62)		10-14 yıl (n=44)		15 yıl ve üzeri (n=56)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,29	,73	4,42	,62	4,41	,82	4,66	,48	2,779	,042*
SED.2	3,58	1,48	4,03	1,17	3,82	1,43	4,29	1,16	2,526	,059
SED.3	3,76	1,48	4,19	1,04	3,93	1,37	4,25	1,08	1,607	,189
SED.4	3,63	1,50	3,98	1,17	3,82	1,43	4,21	1,16	1,713	,166
SED.5	4,37	,59	4,34	,63	4,48	,63	4,52	,60	1,052	,371
SED.6	4,42	,60	4,35	,68	4,59	,54	4,64	,52	2,890	,037
SED.7	4,37	,59	4,37	,63	4,45	,66	4,61	,56	1,793	,150
SED.8	4,39	,59	4,34	,68	4,45	,70	4,61	,65	1,738	,160
SED.9	4,39	,68	4,34	,68	4,50	,59	4,63	,56	2,258	,083
SED.10	4,39	,64	4,37	,66	4,45	,63	4,64	,52	2,234	,086

¹One-way ANOVA testi, * $p\leq0,05$

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 1.maddeye ait ortalama puanları kişilerin Ümraniye’de yaşam süreleri arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p\leq0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

Ümraniye’de 15 yıl ve üzerinde yaşayan kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 1.maddeye ait ortalama puanı anlamlı olarak 5 yıldan az yaşayan kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

Tablo 20: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Sosyal Güvence Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Sosyal güvence ¹				t	p
	Evet (n=93)		Hayır (n=107)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,75	,58	4,21	,63	6,365	,000*
SED.2	4,63	,78	3,39	1,40	7,887	,000*
SED.3	4,66	,73	3,56	1,34	7,300	,000*
SED.4	4,63	,75	3,35	1,38	8,343	,000*
SED.5	4,70	,55	4,19	,57	6,463	,000*
SED.6	4,78	,44	4,25	,62	7,110	,000*
SED.7	4,72	,52	4,22	,60	6,187	,000*
SED.8	4,77	,45	4,17	,69	7,443	,000*
SED.9	4,81	,40	4,17	,65	8,482	,000*
SED.10	4,78	,44	4,20	,62	7,816	,000*

¹Bağımsız örneklem t testi, *p≤0,05

Araştırmada sosyal güvencesi olan kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerine ait ortalama puanları anlamlı olarak sosyal güvencesi olmayan kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir (p≤0,05). Sosyal güvencesi olan kişiler sosyal ve ekonomik destek ile ilgili daha pozitif düşünebilmektedir.

Tablo 21: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Sağlık Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Sağlık durumu ¹						F	p
	Herhangi bir ağrı ya da rahatsızlığım yok (n=48)		Biraz rahatsızım ancak ciddi değil (n=125)		Ciddi ve tedavisi zor bir rahatsızlığım var (n=27)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,52	,85	4,46	,62	4,37	,49	,447	,640
SED.2	4,04	1,43	4,02	1,26	3,63	1,31	1,066	,346
SED.3	4,17	1,28	4,10	1,20	3,74	1,26	1,173	,311
SED.4	3,98	1,45	4,01	1,24	3,59	1,28	1,157	,317
SED.5	4,56	,58	4,42	,64	4,22	,51	2,742	,067
SED.6	4,63	,57	4,50	,62	4,26	,53	3,275	,040*
SED.7	4,58	,61	4,46	,63	4,22	,51	3,027	,050*
SED.8	4,60	,61	4,43	,70	4,26	,53	2,497	,085
SED.9	4,54	,68	4,47	,63	4,30	,54	1,323	,269
SED.10	4,58	,58	4,47	,64	4,26	,53	2,417	,092

¹One-way ANOVA testi, *p≤0,05

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 6.madde ve 7.maddeye ait ortalama puanları kişilerin sağlık durumları arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p \leq 0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

Herhangi bir rahatsızlığı olmayan kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerinden 6.madde ve 7.maddeye ait ortalama puanları ciddi ve tedavisi zor hastalığı olan kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

Tablo 22: Sosyal ve Ekonomik Destek Maddeleri Puanlarının Gelir Düzeylerin Göre Karşılaştırılması

	Gelir düzeyleri ¹								F	p
	1500 TL ve altı (n=50)		1501-2000 TL (n=58)		2001- 2500 TL (n=54)		2500 TL ve üzeri (n=38)			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
SED.1	4,00	,78	4,36	,58	4,70	,50	4,87	,34	20,168	,000*
SED.2	3,04	1,44	3,81	1,26	4,46	,95	4,74	,72	20,180	,000*
SED.3	3,18	1,44	3,98	1,10	4,50	,95	4,76	,59	19,337	,000*
SED.4	3,02	1,44	3,74	1,25	4,44	,96	4,76	,59	21,776	,000*
SED.5	4,14	,57	4,29	,56	4,57	,63	4,79	,47	11,635	,000*
SED.6	4,24	,59	4,29	,65	4,70	,50	4,87	,34	14,750	,000*
SED.7	4,16	,62	4,34	,58	4,61	,60	4,79	,47	10,681	,000*
SED.8	4,18	,69	4,24	,71	4,65	,55	4,84	,37	12,584	,000*
SED.9	4,08	,70	4,29	,62	4,74	,44	4,84	,37	19,919	,000*
SED.10	4,12	,66	4,28	,62	4,70	,46	4,89	,31	20,511	,000*

¹One-way ANOVA testi, * $p \leq 0,05$

Araştırmada sosyal ve ekonomik destek maddelerine ait ortalama puanları kişilerin aylık gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p \leq 0,05$). Tamhane çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde;

Aylık geliri 2001-2500 TL ve 2500 TL ve üzerinde geliri olan kişilerin sosyal ve ekonomik destek maddelerine ait ortalama puanları anlamlı olarak 1500 TL ve altı ve 1501-2000 TL arasında aylık geliri olan kişilerin ortalama puanlarından daha yüksektir.

5. TARTIŞMA

Çalışma İstanbul ili, Ümraniye ilçesinde ikamet eden, sosyal ve ekonomik destekten faydalanan 200 birey üzerinde yoksulluk olgusunun değerlendirilebilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; %82,5'inin anne, %47,5'inin bekar, %56,5'inin 18-38 yaş grubunda, %53'ünün okur-yazar, %32'sinin ilköğretim düzeyinde eğitiminin olduğu, %89'unun meslek sahibi olmadığı, %40,5'inin herhangi bir işinin bulunmadığı görülmektedir. SED almakta olan aile üyesinin %45'inin boşanmış olduğu tespit edilmiştir. Sosyo-demografik özelliklerden anlaşılacağı üzere SED alan aile üyesinin büyük oranda boşanmış kişilerden oluştuğu, yani tek ebeveynli aileler olduğu ve bu bireylerin okur-yazar düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Kırılıoğlu (2015)'nin yapmış olduğu çalışmada da %46,7'sinin bekar-boşanmış olduğu, %95,9'unun meslek sahibi olmadığı, %87'sinin gelir getiren bir işinin olmadığı, (%7,7) okur-yazar ve (%61,8) ilköğretim düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmüştür. Sosyo-demografik özelliklerden anlaşılacağı üzere SED alan aile üyesinin büyük oranda boşanmış kişilerden oluştuğu, yani tek ebeveynli aileler olduğu ve bu bireylerin okur-yazar ya da eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir.

Çalışmada sosyal ve ekonomik destek alan 200 bireyin, 168'inin (%84) kadın, 32'sinin (%16) erkek olduğu tespit edilmiştir. Kara ve Ateş (2017)'in yapmış olduğu çalışmada karşımıza çıkan sonuçta da, yardım alan toplam aile sayısının 544 olduğu, 317'sinin kadın ve 227'sinin erkek olduğudur. Sosyal yardımlara kadınlar erkeklere göre daha fazla başvurmaktadır. Başvuran sayısında kadın sayısının fazla olması, destek alan sayısında da kadın sayısının fazla olmasını doğurmaktadır. Bunun gerisinde kadınların yoksul olduklarını itiraf etmelerinin daha kolay olması yer almaktadır.

Sosyal ve ekonomik destek alan bireylerin literatüre uygun olarak; %32'sinin ilköğretim mezunu olduğu, % 53'ünün okur yazar olduğu ve görüşülen bireylerin % 18,5'inin düzenli bir işinin olmadığı, günübirlik işler ile geçici kazançlar elde ettiği, %40,5'inin ise herhangi bir işinin olmadığı görülmüştür. (Çamur ve Duyan, 2010); kadınların % 44'ü ilköğretim mezunu olup % 38'i okuma yazma dahi bilmemekte ve görüşülen kadınların % 94'ü gelir getirici bir işte çalışmadığı vurgulanmaktadır. Çalışmalar neticesinde yoksulluğun kadınlaşması ile birlikte sosyal yardımların da kadınlaştığı görülmektedir.

Sosyal ve ekonomik destekten faydalanan ailelerin sosyal güvencelerinin olup olmadığına bakıldığında ise; %46,5'inin çalışıyor olması ya da emekli olması kaynaklı sosyal güvencesi bulunmakta, %53,5'i ise; genel sağlık sigortasından faydalanmaktadır. (Kaya, 2011; Gürarlan Baş ve Karataş, 2013); ailelerin (%41,1) sosyal güvencesinin olmadığı, 107'sinin (%43,5) Yeşil Kartlı olduğu tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çoğunluğunun sosyal güvencesinin devlet destekli olduğuna dair literatür de çalışmalar bulunmaktadır.

Sosyal ve ekonomik destekten faydalanmakta olan bireylere, desteğe ihtiyaç duyma nedenleri sorulduğunda; 45'i (%22) boşanma, 36'sı (%18) eşinin cezaevinde olması, 31'i (%15,5) sağlık sorunu, 21'i (10,5) iş bulamama ve 38'i (%19) diğer (eşin askerde olması, torununun bakımının yerine getirilmesi, eşin vefatı, engelli çocuğunun olması, gelir azlığı, yaşı nedeni ile iş bulamama v.b) nedenleri belirtilmiştir. Ayrıca kişilerin %18,5'inin çalıştığı ancak düzenli gelirinin olmadığı, %34'ünün çalıştığı ve düzenli gelirinin olduğu, %7'sinin emekli olduğu ve %40,5'inin ise çalışmadığı belirlenmiştir. Gül ve Ergun, (2003)'un yapmış olduğu bir araştırmada kişilere niye yoksul oldukları sorulduğunda %50'si işsizlik, %30,3'ü düzgün bir iş sahibi olmama, %4,4'ü eğitimsiz olma, %6'sı yaşlı ya da engelli olma nedenlerini bildirmişlerdir. Görüldüğü üzere yoksulluğun birçok sebebi bulunmaktadır. Bunların içinde boşanma sonrası ailenin gelirinin azalması ya da tamamen ortadan kalkması ve işsizlik en büyük etmenler olarak görülmektedir. Ayrıca Torunlarının bakımını sağlayan bireyler ile yapılan görüşmelerde ağırlıklı olarak, torunlarının anne ve babalarının boşanmış olduğu, çocuklarının bakımlarını yerine getirmediikleri, büyükanne ve büyükbabanın torunlarını kurum bakımına vermek istemedikleri ancak ekonomik olarak da torunlarının ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikte olmadıkları, bu nedenle ekonomik destekten faydalandıkları öğrenilmiştir.

Araştırmada kişilere sosyal ve ekonomik destek ile birlikte aileye, aylık ne kadar gelir girdiği sorulduğunda; %25'i 1500 TL ve altında, %29'u 1501-2000 TL arasında, %27'si 2001-2500 TL arasında ve %19'u ise 2500 TL ve üzerinde gelir girdiğine dair cevaplar vermişlerdir. Araştırmanın 2019 yılının ilk yarısında yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, asgari ücretin aylık net 2.020,91 TL olduğu düşünülürse, ailelerin %54'ünün asgari ücretin altında kaldığı söylenebilir. Benzer olarak Özmete (2013) yaptığı araştırmasında sosyal yardım alanların %33'ünün 301-600 TL arasında gelire sahip olduğunu bulmuştur. Başka bir araştırmada da sosyal yardım alan ailelerin

%24,2'sinin 301-600 TL arasında bir gelire sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır (BASAGM, 2010). Araştırmanın yapıldığı tarih dikkate alınarak 2014 yılının ilk yarısındaki asgari ücretin 846 lira olduğu düşünüldüğünde ailelerin büyük bir bölümünün toplam gelirlerin asgari ücretin altında kaldığı söylenebilir.

Araştırmada bireylerin 50'sinin (%28) 1-12 ay arasında, 90'nının (%45) 13-24 ay arasında, 44'ünün (%22) 25-36 ay arasında, 10'unun (%5) 36 ay ve üzeri zamandır ekonomik destekten faydalandıkları görülmüştür. Uzun süredir ekonomik destekten faydalanan bireylerde desteğin bağımlılık haline geldiği, maduriyetleri sonlansa dahi desteğin kendilerine verilmeye devam edilmesi gerektiği, hak olarak görmeye başladıkları, ifadelerinde ağırlıklı olarak maaş ya da çocuk parası kavramlarını kullandıkları görülmüştür.

Bireylerin faydalanmış oldukları sosyal ve ekonomik desteği nereye harcadıkları sorulduğunda; %49'u eğitim, %21,5'i kira, %12'si gıda, %5'i sağlık, %2,5'i fatura ve %10'u diğer (bakıcı, bez-mama, kreş v.b) cevaplarını vermişlerdir. Literatürde yoksulluğun nedenlerine bakıldığında, dolaylı nedenlerin başında eğitimsizlik gelmektedir (Hatun, 2002). Yapılan çalışmada da ailelerin %53'ünün sadece okur-yazar oldukları, gelir getirici bir mesleğe sahip olmadıkları görülmektedir. Eğitimsizlik nedeni ile yoksulluğu yaşayan aile, yoksulluğu kalıcılaştırmamak adına SED desteğini çocuklarının eğitim imkanından yararlanması için kullanmaktadır. Böylece yoksulluğun, yoksunluğu doğurmasını engellemeye çalışarak, birbirini doğuran kısır döngüyü sonlandırmaya çalışmaktadır (Koray, 2010).

Yapılan araştırmada sosyal ve ekonomik destekten faydalanan erkek bireylerin bir kısmının, destekten faydalandırılma nedeninin bakıcı tutma amaçlı olduğu öğrenilmiştir. Boşanmış olan erkek bireylerin çalışıyor olması nedeni ile çocuklarının bakımını sağlayamadığı, evin temel işlerini gidermede yetersiz kaldığı, ancak ebeveynin çocuklarını kurum bakımına vermek istemediği bu nedenle bakıcı tutarak aile bütünlüğünü korumaya çalıştığı görülmüştür.

Araştırmada kişilerin konut durumu ve konut türü değerlendirildiğinde; sosyal ve ekonomik destekten faydalanan bireylerin %67,5'inin kirada oturduğu, %18'inin başka birinin evinde bedelsiz oturduğu ve %14,5'inin ise kendi evi oturduğu öğrenilmiştir. Bazı bireyler yapılan çalışma sırasında destekten faydalanmaya başladıktan sonra, ikamet ettikleri konutu değiştirerek daha sağlıklı bir konuta geçtiklerini, barınma şartlarını

iyileştirdiklerini ifade etmişlerdir. Özmete (2013)'nin yapmış olduğu çalışma, sosyal yardım alan ailelerin %41,2'sinin daha büyük ve sağlıklı fiziksel şartlar taşıyan evlerde oturduklarını destekler niteliktedir.

Araştırmada kişilerin sosyal ve ekonomik destek ile ilgili görüşleri değerlendirildiğinde; %95'i SED ile birlikte yaşamlarının rahatladığını, %74,5 SED'i yeterli bulduğunu, %78,5'i SED'ten son derece memnun kaldığını, %74,5'i SED ile ihtiyaçlarını karşılayabildiğini, %94,5'i SED ile yoksulluk düzeylerinin azaldığını, %95,5'i SED'in topluma önemli katkısının olduğunu düşündüklerini, %94,5'i SED ile geleceğe daha güvenle baktığını, %92,5'i SED'in yerine ulaştığını düşündüğünü, %94,5'i SED'te tarafsız ve adaletli davranıldığını, %94,5'i SED'in zamanında gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal ve ekonomik destekten faydalanan bireylerin yoksulluk olgusunun araştırılması için yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlara göre;

- SED hizmetinden faydalanmakta olan bireylerin çoğunluğu kadın ve aynı zamanda annedir. Anne olmakla birlikte boşanmış-bekardırlar. Bu durumda SED alan ailelerin çoğu parçalanmış, tek ebeveynli ailelerdir. Annelerin çoğunun ya boşanmış ya da bekar olması toplumda yer alan diğer bireylere göre daha dezavantajlı olduklarını gösterir. Bu durumda, bu anneler ekonomik olarak güçlendirilmelidir.
- Kadının güçlenmesi sonucunda ailenin güçleneceği göz önünde bulundurularak, ailede köprü görevi gören bireyinde kadın olduğu düşünülerek, eş ve çocuk iletişimde doğru hareket edebilmesini sağlayabilmek adına, SED alan kadınların zorunlu katılımlarıyla gidecekleri bilinçlendirme eğitimleri yapılmalıdır.
- SED alan bireylerin birçoğunun mesleği yoktur. Bu nedenle ailelerin yaşam standartlarının yükseltilebilmesi, meslek edindirme kursları açılarak ailelerin bu kurslara yönlendirilmesi ve İŞKUR tarafından uygulanan projelere dahil edilmesi sağlanarak, bireyler istihdam edilmelidir.
- SED alan bireylerin birçoğunun boşanmış olduğu düşünüldüğünde, aileye daha parçalanmadan müdahale edilebilmesi için, Aile Danışmanlığı hizmeti artırılmalı, ulaşılabilir bir hale getirilmelidir.

Sonuç olarak; bu araştırmada sosyal ve ekonomik destek, ekonomik boyutu ile ele alınmıştır. Ancak sosyal hizmetin sadece ekonomik boyutu yoktur. Sosyal hizmet aynı zamanda rehberlik edici, yönlendirici, bilinçlendirici, rehabilitasyon ve tedavi edici de bir hizmettir. Sosyal hizmetlere ulaşımın sağlanması, ailenin çevreye uyum sağlamasına destek olunması, aile içi sorunların çözülmesi, kriz yaşayan aileye psiko-sosyal destek verilmesi ve rehberlik yapılması gibi hizmetlerin de bireylere götürülmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- ACAR, H., NEGİZ, N., AKMAN, E. (2013). *Sosyal politika ve kamu yönetimi bileşenleriyle sosyal hizmet temelleri ve uygulama alanları* (1.baskı). Ankara: Maya Akademi.
- AÇIKGÖZ, R. (2010). *Kadın Yoksulluğu Üzerinde Bir İnceleme*. Yardım ve Dayanışma, 45–58.
- ADAMS, R., DOMİNELLİ L. ve PAYNE M. (2009). *Sosyal hizmet temel alanlar ve eleştirel tartışmalar*, Nika Yayınları, Ankara.
- ALPAYDIN, Y. (2008). *Türkiye’de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri*. İLEM Yıllık (3), 49–64.
- ALTIPARMAK, S., (2008). *Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk/Eşitsizlik ve Çocuklar*, Çocuk Dergisi 8(2):81-86
http://www.journalagent.com/cocuk/pdfs/CD_8_2_81_86.pdf Erişim tarihi: 22.01.2019
- ALTINIŞIK, İ. ve PEKER H. S. (2008). *Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği*. KMU İİBF, 10 (15).
- AKILLI, H. ve DİRİKOÇ, A. (2017). *Türkiye’de Kent Yoksulluğu ve Çocuk: Nevşehir Örneği*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/411946> Erişim tarihi: 24.01.2019.
- AKSAN. G., (2009), *Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri*, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- AKTAN, C.C. ve VURAL, İ.Y. (2002). *Yoksulluk: terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri yoksullukla mücadele stratejileri*, Ankara: Hak-İs Konfederasyonu Yayınları.
- AKTAN, C.C. ve VURAL, İ.Y. (2002). *Makro-ekonomik politikalar, gelir dağılımı ve yoksulluk yoksullukla mücadele stratejileri*, Ankara: Hak-İs Konfederasyonu Yayınları.

- AKYÜZ, E. (2000). Çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması. Ankara: MEB Yayını.
- ARIÖZ BOZKUŞ, A. (2009). *Genel Esaslarıyla Türk Hukuku'nda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- ARPACIOĞLU, Ö., YILDIRIM, M. (2011). *Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluğun Analizi*. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 4 (2), 60–76.
- ARPACIOĞLU, Ö. (2012). *Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*. T.C. Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- ASLAN, E., (2016), *Dünya Bankası ve İslam Kalkınma Bankasının Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2002 Sonrası Türkiye Örneği*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- AVŞAR KURNAZ, Ş., (2007). *Çocuk Yoksulluğu, Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(12). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/198079> Erişim tarihi: 22.01.2019.
- AYDIN, A.(2013). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfların Etkileri; Kırklareli İli Örneği*. İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi
- Başbakanlık Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (BASAGM). (2010). *Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü*. Ankara, Ermat Matbaacılık.
- BESİRİ, A. (2009). *Yoksulluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, TBB Dergisi, 83. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2009-83-536.pdf Erişim Tarihi: 24.01.2019.
- BİLGE, O. (2009). *Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkileri*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDP Türkiye Resmi Web Sitesi, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2017/0>

28.12.2018.

- BORA, A. (2016). *Kadınlar ve hane: olmayanın nesini idare edeceksin?* N.Erdoğan içinde, “Yoksulluk Haller Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri”. İstanbul: İletişim Yayın.
- CANSIZ, H., TAŞPINAR, Ç., (2013), *Yoksulluğun Azaltılmasında Mikro Kredi Uygulamalarının Yeri Afyonkarahisar Örneği*, Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- CEREN, F., (2015). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Alguları ve Yoksulluğa Yönelik Tutumları*, (Tez), Ankara Üniversitesi, 9-10.
- ÇALCALI, Ö. (2011). *Yoksullukla Mücadelede Devletin Rolü: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu*, Memleket Siyaset Yönetimi Dergisi, 16: 204
- ÇAMUR-DUYAN G. *Türkiye’de kadın yoksulluğu: Halk ekmek büfelerinde bir araştırma*. Bilgili A. E., Altan İ. İçinde., Yoksulluk Sempozyumu. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, 2003; 1: 358-370.
- ÇETİN, H.(2014). *Türkiye’de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme*, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi.
- ÇETİNKAYA, Ş. (2012). *Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Dumlupınar Üniversitesi, Doktora Tezi
- DAŞLI, Y.(2015). *Yoksulluğun Bir Nedeni Olarak Kamusal Sosyal Yardımlar: Sivas Merkez İlçe Örneği*. Atatürk Üniversitesi, Doktora Tezi
- DUYAN, V.(2014). *Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- ERBİL ERDUGAN, F., (2010). *Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği*, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Yayın No: 50, Ankara, 11.
- ELİÖZ, M., Tekin, A., Çebi, M. ve Akbuğa, E., (2017), *Engelli Bireylerin Yoksulluk İle Mücadelesinde Girişimcilik ve Girişimciliğin Önündeki Engeller*, Kesit Akademi Dergisi,3(10),570-585

file:///C:/Users/user/Downloads/ENGELLBREYLERNYOKSULLUKLEMCA
DELESNDEGRMCLK.pdf Erişim tarihi: 24.01.2019.

FİDAN, F.Z. (2016). *Yoksulluk kıskacında kadın*. İstanbul: Opsiyon

FİLİZ, H.H. (2009). *Yerelleşme ve Yoksulluk Ekseninde Bir Örnek: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*. Muğla Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

GEZER, E.(2015). *Türkiye’de Kamu Kaynaklı Sosyal Yardımlar: Sansürlü Regresyon Analizi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

GÜDEK, K., (2012). *Sosyal çalışmaya giriş terapiden önce sosyal çalışmacılar için mesleğe giriş bilgileri*, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, 133.

GÜL H, ERGUN C. *Mutlak Yoksulluk ve Nedenleri: Ankara Örneği*. Bilgili AE, Altan İ. içinde, Yoksulluk Sempozyumu. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, 2003; 1: 389-402.

GÜNEŞ, S. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.

GÜNGÖR, A. (2014). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın Gerçekleştirdiği Sosyal Yardım Ve Hizmet Uygulamaları; Denizli İlinde Bir Araştırma*. İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

GÜRARSLAN BAŞ N., KARATAŞ B. (2013). *Yoksulluğun 1-4 Yaş Grubu Çocuklarda Hastalanma Sıklığı Üzerine Etkileri*. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 16 (3): 141-47.

HATUN, Ş. (2002). *Çocuk Hakları Sözleşmesinin 13. Yılında Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri*. Ankara, Türk Tabipleri Birliği.

AÇSHB, Engelli Yaşlı Hizmetleri Yönetmeliği, <https://eyh.aile.gov.tr/yaslilik-genel-bakis> Erişim tarihi: 23.01.2019.

AÇSHB, Çocuk Hizmetleri Yönetmeliği, <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti> Erişim tarihi: 02.01.2019

tarihi: 02.01.2019

IŞIK, O. ve PINARCIOĞLU, M. M. (2009), Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli örneği, 7. Baskı, İletişim Yayınevi, İstanbul.

İNCEDAL, S. (2013). *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. Uzmanlık Tezi.

KAHRAMAN, F. ve SALLAN GÜL S. (2015). *Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1) <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/86123> (Erişim tarihi: 23.01.2019).

KARABULUT, A. (2011). *Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezde Yürütülebilirliği*, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

KARA, B., ATEŞ, A. (2017). *Kadınların Yoksullukla Mücadele Yollarından Biri Olarak Sosyal Yardım Başvuruları: Adana Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Karadeniz Dergisi, 39-40.

KARADENİZ, O. ve ÖZTEPE N. D. (2013). *Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu, Çalışma ve Toplum*, 2013/3 <http://calismatoplum.org/sayi38/karadeniz-oztepe.pdf> (Erişim tarihi: 23.01.2019).

KARAKAŞ, B. ve ÇEVİK, Ö.C. (2006). *Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18/3, 887-906 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/286735> Erişim tarihi: 23.01.2019.

- KAYA, E. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi
- KAYA, F. (2011). *Ağrı Kent Profiline Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Kentsel Yoksulluk*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 15(2): 219-42.
- KESGİN, B. (2014). *Kamu sosyal politikalarında sosyal yardım*. (2.baskı). İstanbul. Açılım Kitap Pınar Yayınları.
- KILIÇ, R., ÇETİNKAYA, Ş. (2012). *Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri ve Bir Model Önerisi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34: 95
- KIROĞLU, M.(2015), *Sosyal ve Ekonomik Destek Alan Ailelerde Yoksulluk, Sağlık ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi: Konya Örneği*. Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- KORAY, M. (2005). *Sosyal politika*. Ankara. İmge Kitapevi Yayınları.
- KORAY, M. *Büyüyen Yoksulluk-Yoksunluk Sorunu ve Sosyal Hakların Sınırları*. G.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. 2010; 42: 1-31.
- KÖSE, N. ve ERKAN ÇOLPAN, N. (2014). *Kentsel Mekân Örgütlenmesinin Yaşlıların Kentsel Etkinlikleri Üzerindeki Etkisi, İstanbul ve Viyana Örneği (1)*, METU JFA 2014/1(31:1) 39-66.http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/02585316/2014/cilt31/sayi_1/39-66.pdf (Erişim tarihi: 23.01.2019).
- KUDUBEŞ, İ. E., KUDUBEŞ A. A. ve BEKTAŞ, M. (2017). *Küreselleşmenin Yarattığı Yoksulluk: Çocuk Yoksulluğu, Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(1):79-85. https://www.journalagent.com/kuhead/pdfs/KUHEAD_14_1_79_85.pdf Erişim tarihi: 23.01.2019.
- OCAK, E. (2016). *Yoksulluk evi*. N. ERDOĞAN içinde, *Yoksulluk Halleri "Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Görünümleri"*. İstanbul: İletişim.

- OĞUZ, O. (2017). *Gelir Dağılımı Adaletsizliğinin Kurumsal İktisat Yönünden Değerlendirilmesi: Ekonometrik Bir Uygulama*, T.C. Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi
- ÖLMEZ, T.O. (2007). *Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri*. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZDEMİR, F. B.(2014), *Yoksullukla Mücadelede Gönüllü Kuruluşlar Arası Statejik İşbirliğinin Önemi: Kocaeli Alan Araştırması*. Yalova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi
- ÖZMETE, E. (2013). *Yoksulluk ve Sosyal Yardımlar*. Biz Bir Aileyiz Dergisi. 2 (2): 1-5.
- ÖZTÜRK, M. (2012). *Türkiye’de Engelli Gerçeği Raporu*, Canda Özür Olmaz Derneği, İstanbul.<http://img6.mynet.com/ha7/yurt/belge/engelli-gercegi.pdf> Erişim tarihi: 24.01.2019.
- ÖZTÜRK M., ÇETİN B.I. (2009). *Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar*. Yaşar Üniversitesi Dergisi, 3(11), 2661-2678.
- ÖZTÜRK, N., ÖZTÜRK, Y. (2010). *Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- POLAT, E. (2017). *Yoksulluk ve şiddet kısılacında kadın*. İstanbul: KMM Yayıncılık
- PURUTÇUOĞLU, E., ve DOĞAN, İ. (2017). *Engelli Yakınlarının Engelli Yoksulluğuna İlişkin Düşünceleri ve İnançları: Ankara Keçiören Örneği*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,10(49).http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt10/sayi49_pdf/4sosyoloji_psi_koloji_felsefe/purutcuoglu_eda.pdf Erişim tarihi:24.01.2019.
- Resmi Gazete, (3 Mart 2015). *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti Hakkında Kanun*, Sayı:29284, <http://www.resmigazete.gov.tr> Erişim tarihi: 16.01.2019.
- Resmi Gazete, (2008). *İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080526-5.htm> Erişim tarihi: 30.01.2019.
- SEYYAR, A. (2014). *Sosyal politika bilimine giriş*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

- SEYYAR, A.(2005). *Yerel Kamu Yöneticileri Sosyal Devletin Görevlerini Ne Derece Yerine Getirebilmektedir?*, İdarecilerin Sesi Dergisi, 19: 12
- ŞENER, Ü. (2009). *Kadın Yoksulluğu*. TEPAV, 2-9.
- ŞENSES, F. (2017). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- TABACHNICK and FIDELL, 2013 B.G. Tabachnick, L.S. Fidell Using Multivariate Statistics (sixth ed.)Pearson, Boston (2013).
- T.C. Devlet Personel Başkanlığı Resmi Web Sitesi: <http://ekutup.dpt.gov.tr/> Erişim tarihi: 04.01.2019.
- TOKOL, A., AYTAÇ, S., ALPER, Y.(2017). *Türkiye’de Sosyal Politika*, Aysen Tokol, Yusuf Alper(Eds). Sosyal Politika (8.baskı). Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- TÜMTAŞ, M. S., ve ERGUN, C. (2014). *Göç ve Yoksulluk Kısacasında Yıkılan Bir Kent: Van*. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 5 (2).
- TÜRK, T. ve ÜNLÜ, H. (2016). *Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7 (14), 92-104.
- TÜSİAD, *Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk: AB ile karşılaştırma*, Ankara: Lebib Yalkın Yayıncılık.
- TÜİK, *Tüketim harcamaları, yoksulluk ve gelir dağılımı*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları
- TÜİK, *İstatistiklerle Yaşlılar*, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2012-2016.
- Türkiye İstatistik Kurumu Resmi Web Sitesi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011 Erişim tarihi: 25.12.2018.
- Türkiye İstatistik Kurumu Resmi Web Sitesi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013 Erişim tarihi:14.12.2018.
- UÇKAÇ, A. (2010). *Türkiye’de Neoliberal Ekonomi Politikaları ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları*. Maliye Dergisi (158), 422-430.

- ÜZÜMCÜ, A., ve KORKAT, M. (2014). *Türkiye'de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)*. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 5 (8)
- YAY, S.(2014). *Sosyal Refah Devletinde Sosyal Yardımlar: Türkiye'de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Uygulaması*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi
- YILDIRIM, A., DOĞAN, C. ve TOPÇUOĞLU, A., *Türkiye'de 1980 - 2010 Yılları Arasında Uygulanan Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkinliği Üzerine Bir Analiz*, Ekonomik Yaklaşım Kongresi, Ankara, Gazi Üniversitesi İktisat Bölümü, 1-20.
- YILDIZ, İ. (2015). *İnsani Gelişme ve Yoksulluk Bağlamında İnsani Gelişme Endeksi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler ile Türkiye Karşılaştırılması*, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi
- YÜCEL, B.N., (2017), *2000 Yılı Sonrası Türkiye'de Yoksulluk ve Politika*, Kırıkkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi
- YÜCEL, D. (2011). *Türkiye'de Yoksulluk Sorunu ve Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğa Etkileri Üzerine Bir Araştırma*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 13 (2), 383-401.
- YOLCUOĞLU, İ.G., (2014). *Sosyal çalışma bilim ve mesleğine giriş*. Nar Yayınevi, İstanbul, 209-210.

EKLER

Ek 1. Görüşme Formu

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK ALAN AİLELERDE YOKSULLUK OLGUSUNU DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli Müracaatçımız,

Bu çalışmanın amacı, sosyal ve ekonomik destek alan ailelerde yoksulluk olgusunu değerlendirmektir.

Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlanması gerekmektedir. Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz. Anket iki kısımdan oluşmaktadır.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

BİRİNCİ KISIM

1. Cinsiyetiniz : Kadın Erkek
2. Yaşınız: 18-38 39-59 60 ve üzeri
3. Medeni Durumunuz: Evli Bekar Boşanmış Eşi vefat etmiş
4. Öğrenim Durumunuz: Okur-Yazar İlköğretim Lise Ön Lisans
 Lisans Yüksek Lisans-Doktora
5. Mesleğiniz: Öğrenci İşçi Memur
()Diğer.....
6. Çalışma Durumunuz: Çalışmıyor Çalışıyor ama düzenli geliri yok
 Çalışıyor ve düzenli geliri var Emekli
7. Kaç çocuğunuz var? 1 2 3 4 5 ve üzeri
8. Konut durumunuz? Kira Kendi evi Başka birinin evinde bedelsiz oturuyor
9. Konut türü? Baraka/Çadır Gecekondu Müstakil Daire (
)Diğer.....
10. Kaç yıldır Ümraniye’de yaşıyorsunuz? 5 yıldan az 5-9 yıl 10-14 yıl 15 ve daha fazla
11. Sosyal güvenceniz var mı? Evet Hayır

12. Aşağıdakilerden hangisi bugünkü sağlık durumunuzu açıklar?

- Herhangi bir ağrıya ya da rahatsızlığım yok
- Biraz rahatsızım ancak ciddi değil
- Ciddi ve tedavisi zor bir rahatsızlığım var

13. Yoksulluk probleminiz ne zamandan beri vardır?

- Doğduğumdan beri
- Evlenmeden önce başladı
- Evlendikten sonra
- Eşimden ayrıldıktan/başıma kötü bir durum geldikten sonra
- Diğer.....

14. Sosyal ve Ekonomik Destek alıyor musunuz? Evet Hayır

15. Sosyal ve Ekonomik Desteğe ihtiyaç duyma sebebiniz?

- Sağlık sorunu Çocuğunun küçük yaşta olması Eşin ceza evinde olması
- İş bulamama Boşanma Diğer.....

16. Eğer Sosyal ve Ekonomik Destek alıyorsanız, ne kadar süredir faydalanıyorsunuz?

- 1-12 ay 13-24 ay 25-36 ay 36 ay ve üzeri

17. Eğer Sosyal ve Ekonomik Destek alıyorsanız, bu desteği daha çok hangi alanlarda kullanıyorsunuz?

- Gıda Eğitim Sağlık Kira Fatura Diğer.....

18. Hanenize giren toplam gelir (Sosyal ve Ekonomik Destek ile beraber)?

- 0-500 TL
- 501-1000 TL
- 1001-1500 TL
- 1501-2000 TL
- 2001- 2500 T
- 2500 ve üzeri

İKİNCİ KISIM

Aşağıda Sosyal ve Ekonomik Destek ile ilgili görüşlerinize yer verilmiştir. Her cümlelerde söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için her ifadeyi okuyarak duygularınızı yansıtan cevabı her bir ifadenin önündeki karelerden uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

Lütfen sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
	Lütfen yan sütunda verilen derecelendirmeyi kullanarak, sizin durumunuz için en uygun olan seçeneği “X” ile işaretleyiniz. Bütün maddeleri işaretlemeyi unutmayınız. Eğer Sizin durumunuza tam olarak uygun bir seçenek yoksa size en yakın olanı işaretleyiniz.					
1)	Sosyal ve Ekonomik Destek ile yaşamımız rahatladı					
2)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Desteği yeterli buluyorum					
3)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destekten son derece memnunum					
4)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek ile ihtiyaçlarımızı karşılayabiliyoruz					
5)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek ile ailemizin yoksulluk düzeyi azaldı					
6)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek’in topluma önemli katkısının olduğunu düşünüyorum					
7)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek geleceğe daha güvenle bakmamızı sağlıyor					
8)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek’in yerine ulaştığını düşünüyorum					
9)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek de tarafsız ve adaletli davranıldığını düşünüyorum					
10)	Yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek’in zamanında gerçekleştiğini düşünüyorum					

Ek 2. Etik Kurul Formu

www.uskudar.edu.tr

Alibeyzade Mahallesi Haliç Turkoz Sokak No:74 34662 Üsküdar/İSTANBUL
T: 0216 400 22 22 F: 0216 474 12 56 bilgi@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/1074

24/12/2018

Sayın Dr. Öğrt. Üyesi Abdülhakim BEKİ
(Sıdıka BÜLBÜL)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 24/12/2018 tarihinde yapılan 13 No.lu toplantısında “Sosyal ve Ekonomik Destek Alan Ailelerde Yoksulluk Olgusunun Değerlendirilmesi: Ümraniye Örneği” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Cumhuri TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Sıdıka BÜLBÜL
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri : Şumnu
Doğum Tarihi : 11.07.1985
Medeni Durum : Evli

Eğitim

- 2000-2004 Çemberlitaş Kız Lisesi
- 2005-2009 Sakarya Üniversitesi (Sosyoloji)

Deneyim

- 2009-2012 DHL Lojistik Sorumlusu
- 02.2015- Ümraniye Sosyal Hizmet Merkezi (Sosyolog)
- 03.2017- Ümraniye Sosyal Hizmet Merkezi (Kuruluş Müdür Yardımcısı)

Katıldığı Kurs ve Seminerler

- 2009 – Gümrük Müşavirleri Derneği-Dış Ticaret Yönetimi Eğitimi
- 2010 – Karacan Akademi-Bilgisayar İşletmenliği Eğitimi
- 2010 – Uluslararası Lojistik Yönetimi Eğitimi
- 2012 – Gazikent Üniversitesi Hastane Yönetimi Eğitimi

Yabancı Dil Bilgisi

- İngilizce (İyi), Rusça (İyi), Bulgarca (İyi)

Bilgisayar Bilgisi

- Microsoft Office (Word, Excel vs.) programları (iyi derecede)

Hobileri

- Gezi, Kitap okumak, Tiyatroya gitmek, Spor yapmak

Yetkinlikler

- Ümraniye ve Beykoz ilçelerinin Sosyal Ekonomik Destek, Engelli Evde Bakım ve Şehit Yakınları ve Gazilerin ihtiyaçlarının tespiti ve gerekli organizasyonun yapılması,
- Ümraniye İlçesi Roman Ailelerinin Sosyal Entegrasyon Projesi-2016
- Ümraniye İlkokul ve Ortaokul Öğrencileri Sosyal Risk Analiz Projesi-2017
- 15 Temmuz sürecinde tüm şehit yakınları ve gazilerin iş ve işlemlerinin organizasyonu ve idaresi